YAZIN

AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ
kasım '81
3
100 TL

Guillevic'den Şiirler

Varna Uluslararası Kukla Tiyatrosu Festivali

Picasso, Guernica ve Demokrasi

Afşar Timuçin/Felsefi Düşüncenin Gelişimi

YARIN

genç kuşağın sahibi kim?

Yarın okurlarıyla birlikte 3. sayıya ulaştı. Yarın'ın geleceği üstüne kalıcı yargılarda bulunmak için daha erken. Gelgelelim, ilk iki sayımızın gerek binlerce okur, gerekse sanat-edebiyat çevrelerimizde yarattığı etki, Yarın'ın geleceğinden umutlu olmak için de yeterli nedenler.

Görüldü ki, dostlar için; Yarın, bir moral kaynağı. Yarın, namuslu yüreklerdeki beklentilerin karşılığı. Yarın, toplumcu gerçekçiliği yüksek estetik bireşimlere ulaştırmayı amaç ediniyor...

Ama öte yandan, Yarın bilinen bazı çevreleri de epeyce tedirgin etti. Yarın'ın varlığının, onların kurdukları çirkin düzeni bozacağı görüldü... Tekelci basının piyasaya sürdüğü dergilerin en "kötüsü", ama aynı zamanda da en ilginci olan Gösteri'nin "genç kuşağı ödüllere çağırışı", bu utanmazlıkların tam örneği oldu. Sanatı değil, eşcinselliği ödüllendiren, yarışmasının sonucu başından belli olan, genç insanların içtenliklerini sömüren Gösteri'nin genç kuşağı ödüllendirmeye kalkışması gülünç oldu. Gülünçlük, doğal ki, kesinlikle dürüst namuslu 'katılanlar'da, hatta ödüllendirilenlerde değil, bu değerlendirebilme hakkını Gösteri'nin kendisinde görmesinde. Gösteri ödülleri gene göstermiştir ki, "sanat ve edebiyat pazarı"na yeni birkaç piyon sürülüyor. Son günlerin en göz kamaştırıcı piyonu, şu "birkaç ödül aldıktan sonra ödüllere karşı çıkacak olan" Murathan Mungan da, aynı ruhsal birlikteliklerin ödüllendirdiği yeni bir yıldızdan başka birşey değildir. Bugüne dek değer sayılabilecek bir tek ürün ortaya koyamamış, edebiyatsever her lise öğrencisinin yazabileceği düzeydeki kitap yazılarıyla kendisine Gösteri dergisinin genel yayın danışmanlığı ayrılan Doğan Hızlan'ın hazırladığı senaryo, beklenilen etkiyi yaratamadı. Yaratamayacağı da kuşkusuzdu. Gösteri ve Doğan Hızlan gibileri genç kuşağı ödüllendiremez! Genç insanların içtenliklerinin sömürülmesine, bu çirkinliğe var gücümüzle karşı koymalıyız. Onların beklentilerinin, namuslu aydınlarımız ve gerçek genç kuşağımız tarafından bozulacağına Yarın'ın inancı tamdır. Yarın, bu sinsice oyunları bozmak için dostlarını tavır almaya çağırıyor. Yarın, genç kuşağın gönlündeki ateşin, özlemlerin, inançların, değerlerin kendisinde karşılık bulabilmesi için her şeyi yapacaktır...

Bu sayımızın ilk sayfalarını bu kez de direnişçi Fransız ozanı **Guillevic'e** ayırdık; **Eray Canberk'in** Türkçesiyle. Değerli yazar-çevirmen **Alaattin Bilgi'nin** "Kitapların Ölümü" adlı yazısı, yaşadığımız koşullarda içimizde serinlikler yeşertecek güzellikte. Arkadaşımız **Ömer Ateş'in Afşar Timuçin'le** yaptığı felsefe-kültür konuşması, gerek içeriği, gerekse kapsamlılığıyla, sürekli bir başucu belgesine dönüştü. Bu önemli konuşmanın bir kez okunmakla bir kıyıya bırakılamayacağını düşünüyoruz. **Yılmaz Onay**, Bulgaristan'ın Varna kentindeki tiyatro festivaline ülkemizden giden tek yazardı. İzlenimlerini de Yarın için yazdı. **Bekir Yıldız** sorumluluktan bilinçli bir biçimde kaçanlara öfkelenirken, gençliğin de en doğru ölçütlerini koyuyor. **Özdemir İnce'nin** "Dimitri"si, Yunanistan'daki gezisinin ince gözlemleri. Büyük sanatçı Picasso'nun 100.yılı ve Guernica'nın ülkesine taşınması konusunu da **Mehmet İmre** yazdı. **Yavuzer Çetinkaya**, Amarcord filmi ve Aziz Nesin-Atilla Dorsay tartışmasına ilişkin özgün görüşler getiriyor. **Hüseyin Ferhat'ın** "Mit'lerin Tarihe İzdüşümü", konu çevresinde kapsamlı incelemelere çağırıyor. Büyük Bulgar yazarı **Stoyan Daskalof'un** yaratma sürecine ilişkin yazısı, genç yazarların dikkatini çekecektir. **A.Mümtaz İdil** arkadaşımız roman yazılarının bir parçası olan "Söylenceden Gerçeğe" de, Goethe'nin 'Faust' yapıtından yola çıkarak 'efsane-gerçek' ilişkisini ele alıyor. Devlet Tiyatrolarının yeni bir bozgunculukla karşı karşıya olduğu şu günlerde, dergimizin bu konudaki açık ve kararlı tavrını arkadaşımız **Levent Tarhan** "Ankara'da Perdeler Açılıyor" adlı yazısıyla sürdürüyor. **Taner Gürel** arkadaşımızın "Biliriz de..." adlı denemesi, "toplumsal çene" olarak nitelediği "muzır eleştiricileri" irdeliyor ve düşünsel bir tavır getiriyor. **Sinan Baykal** arkadaşımızın bu üçüncü yazısı, bedensel boşalma ve sevgi ilişkisi üstüne. Tartışılmayı çağıran bir yazı daha. **Süha Mocan** arkadaşımızın karikatürleri, kimi sanat-edebiyat adamlarını hicvediyor.

Çabamızın çabanız, çabanızın çabamız olması dileği ile, geçen sayımızda okurdan mektup ve okurdan şiir sayfalarımızı açmıştık. Bu sayımızda da okurdan karikatür sayfamızı açıyoruz. Genç karikatürsever dostlarımızın çizgilerinden örnekleri bu sayfalarımızda tartışacağız. İlgiyle izleneceğine inanıyor ve karikatürseverlerin ürünlerini bekliyoruz.

İkinci sayımızın sunuş yazısında, amaçladıklarımıza biraz daha yaklaştığımızı söylemiştik. Bu o anda öznel bir kanıydı ama, bir ay boyunca tüm okurlarımızın da bu kanımızı paylaştığını gördük. Elinizdeki bu sayının da bir öncekinden başarılı olduğunu sanıyor ve bu sanımızı da önümüzdeki bir ay boyunca okurlarımızla paylaşacağımızı umut ediyoruz. 4. (Aralık) sayımızda sürpriz bir açıklama yapacağımızı da şimdiden duyuralım. Yarın'ı birlikte yaşatmak, daha güzel bir Yarın'a birlikte kavuşmak için, dostlukla...

İKİ DEĞERLİ İNSAN, İKİ DEĞERLİ YAZAR SEVGİ SOYSAL ve ORHAN VELİ'Yİ SAYGIYLA, SEVGİYLE ANIYORUZ...

Sahibi:
SAMİ ALPTEKİN

Genel Yayın Danışmanı:
OSMAN S. AROLAT

Sorumlu Yazıişleri Yönetmeni:
SEMİH GÜMÜŞ (ACAR)

Kapak:
ÜMİT ÖĞMEL

Abone Koşulları:
Yurtiçi/Yıllık 900 TL
Altı Aylık 500 TL
Yurtdışı/Yıllık 54 DM
Altı Aylık 30 DM

İlan Fiyatları:
Arka Kapak/Renkli 25.000 TL
Siyah Beyaz 15.000 TL
Kapak İçleri/Renkli 20.000 TL
Siyah Beyaz 12.000 TL
İç Sayfalar/Tam Sayfa 10.000 TL
Yarım Sayfa 6.000 TL
Çeyrek Sayfa 3.000 TL

Baskı:
EM-AŞ Ofset Tesisleri
Kapak Baskısı:
Pelin Ofset
Kapak Filmleri:
Renk Büro

Dağıtım:
İstanbul Örnek Dağıtım
Ankara Ge-Da
İzmir Datiç

Adres:
Zafer Çarşısı No:18
Yenişehir-ANKARA

bu sayıda

2	SUNUŞ/Genç Kuşağın Sahibi Kim?
4	GUILLEVIC'DEN ŞİİRLER (Türkçesi: Eray Canberk)
6	ALAATTİN BİLGİ/Kitapların Ölümü
7	AHMET ADA/Sürek Avı
9	ATİLLA KANBİR/Karikatür
10	AFŞAR TİMUÇİN/Türkiye'de Felsefi Düşüncenin Gelişimi (Konuşan: Ömer Ateş)
15	BEKİR YILDIZ/Sorumluluk
16	YILMAZ ONAY/Kukla Tiyatrosu Deyip Geçmeyin
18	ÖZDEMİR İNCE/Dimitri
21	KEMAL ZEKİ GENÇOSMAN/Namık Kemal'e ve Tevfik Fikret'e Tutkun Bir Paşa
22	MEHMET İMRE/Picasso, Guernica ve Demokrasi...
23	FERGUN ÖZELLİ/Şiirler
24	TURGUT ÇEVİKER/Kaçtım (Çizgi: Mustafa Doğruer)
26	BEYSUN GÖKÇİN/Karikatürler
28	CELİL OKER/Denizin Ötesi
30	YAVUZER ÇETİNKAYA/Amarcord'dan Çıktık Yola
31	AKİF KURTULUŞ/Şiirler
32	ADNAN AZAR/Kimse
33	HÜSEYİN FERHAD/Mitler'in Tarihe İzdüşümü
36	STOYANDASKALOF/Yeteneğin Doğumyeri (Türkçesi: Mehmet Kök)
38	A. MÜMTAZ İDİL/Söylenceden Gerçeğe
40	LEVENT TARHAN/Ankara'da Perdeler Açılıyor
42	TANER GÜREL/Biliriz de...
43	TAYYAR TIRPAN/Nereden Nereyeler
44	SİNAN BAYKAL/Bedensel Boşalma ve Yine Sevgi
47	OKURDAN KARİKATÜR (Yakup Karabay, Seçkin Temur, Murat Celep)
48	OKURDAN ŞİİR (Necmi Selamet, Ahmet Küçük)
49	OKURDAN MEKTUP
50	YAZIN/MAZIN
51	SÜHA MOCAN/Portreler
52	FİRUZ KUTAL/Karikatür

Fransız ozanı Eugène Guillevic 1907 yılında Carnac'da dünyaya geldi. Toprakla uğraşan bir ailenin çocuğuydu. Birinci Dünya Savaşı'na İspanya İç Savaşı'na ve yurdunu işgal eden Almanlara karşı Aragon, Eluard, Desnos gibi ozanlarla birlikte Direniş Hareketi'ne katıldığı İkinci Dünya Savaşı'na tanık oldu. Başlangıçta kötümser şiirler yazan Guillevic daha sonra umudun iyimserliğini taşıyan gerçekçi şiirler yazdı. Her yıl Yugoslavya'nın Struga kentinde yapılan şiir şenliklerinde verilen "Altın Çelenk" ödülünü alan ozanlardan biridir (1976). Yine aynı yıl Fransız Akademileri "En İyi Ozan" ödülüne de değer görüldü. Requiem (Dua, 1936), Terraqué (Toprak-Su, 1942), Fractures (Kırıklar, 1947), Elégies (İçli Şiirler, 1948), Carnac (1961), Avec (İle, 1966) başlıca şiir kitaplarıdır.

Şiir Sanatı

Kendim için konuşmuyorum,
Kendi adıma konuşmuyorum,
Ben değilim söz konusu olan.

Azıcık yaşam, azıcık gururdan başka
Neyim ki ben.

Bütün her şey için konuşuyorum,
Biçimi olan ve olmayan her şey adına,
Ağırlığı olan her şey söz konusudur,
Ağırlığı olmayan her şey de.

Biliyorum ki çevremdeki her şey
Daha ileri gitmek, daha fazla yaşamak isteğinde,
Ölünecekse daha sonra ölmek
Zaman el verdiğince.

Bu, sizin derinizin altından gelip
Geleceğe doğru giden şimdinin sesidir.

1949

★ ★ ★

Marangozu gördüm
Ağaçtan yararlanırken.

Marangozu gördüm
Tahtaları ölçüp biçerken.

Marangozu gördüm
En güzel tahtayı okşarken.

Marangozu gördüm
Rendeye uzanırken.

Marangozu gördüm
Doğru düzgün biçim verirken.

Dolabı yapıp çatarken
Türkü çağırıyordun, marangoz.

Tahtanın kokusuyla birlikte
Senin görüntün de içimde saklı.

Kelimeleri bir araya getiririm ben,
Benimki de seninkine benzer bir iş.

1952

GUILLEVIC'DEN ŞİİRLER

Türkçesi: ERAY CANBERK

Carnac

Denizlerin dibindeki taşılların arasında uyuyan
Kara dev
Kalkıp baktığında,

Göğün derinliğindeki gökcisimleri üşür
Ve dirsek dirseğe gelir ısınırlar.

Yüz binlerce ölünün ölü gözleri
Irmaklara düşer
Ve yüzerler.

1942

★ ★ ★

Işığın önünde titriyordu
Ve titriyordu dalların önünde.

Pencerelerden memnun değildi
Ve kuşkulanıyordu kuşlardan da.

Var olmayı bile
Becerememişti daha.

1947

Tılsımlar

Testere daldı ağaca
Ağaç ikiye ayrıldı

Ve testere oldu
Haykırıp bağıran.

Bir kuş kanadı
Değildi bu.

Rüzgârda çırpınan
Bir yapraktı.

Ne var ki
Rüzgâr yoktu.

Dünyanın güzelliklerini
Anlatmak gerekirse

Yel değirmenleri
Unutulmamalı

Rüzgârla allak bullak olan
Ve bizi unutan

Rüzgâr, tan ağartısı ve özgürlük için

1947

Masal Gibi

KİTAPLARIN ÖLÜMÜ

Alaattin Bilgi

İlhan Erdost için

Kitaplığıma ne mi oldu? Niçin mi küçüldü, rafları seyreldi? Görüşmeyeli yıllar oldu, bak dinle. Ta öğrencilik yıllarımdan beri elime geçen harçlığın büyük bölümünü dergiye, kitaba harcadığını bilirsin. Babamın hali vakti pek de yerinde sayılmazdı ama bendeki bu okuma tutkusunu gördükçe sevinirdi; bayramlarda falan kitap armağan etmeyi adet haline getirmişti. Fakülteyi bitirip öğretmenliğe başlayınca, hem uğraşım, hem eski alışkanlığım gereği kitap alımım büsbütün hızlandı. Yılların birikimi binlerce kitabım, ciltlerle dergilerim oldu. Derslerimi hazırlarken bunlardan yararlandığım gibi, günün birinde dergilere, gazetelere yazılar yazmama, çeviriler yapmama da bunlar neden oldu. Okumayan kişinin yazması olası mı zaten? Kısacası bütün uğraşım, mutluluğum kitaplarım dergilerimdi. Düşün, 12 Mart'taki o yıldırıcı kitap düşmanlığı ve beraberinde getirdiği kitap korkusu döneminde bunlardan bir tekini bile kimilerinin yaptığı gibi yakmaya ya da toprağa gömmeğe gönlüm razı olmadı. Ne de olsa daha gençtim o sıralar, sinirlerim de daha dirençliydi. Hem ne suç işlemişlerdi benim o güzelim kitapçıklarım yakılmak ya da diri diri gömülmek için? Derken emekli olduk, daha doğrusu olmak zorunda kaldık; daha ucuza yaşarız, hem de başımız dinç olur diye geldik bu köye yerleştik. Çocuklar büyüdü, hepsi de yüksek öğrenimdeler. Bir yandan harcamalar arttıkça arttı, öte yandan fiyatlar yükseldikçe yükseldi. Bizim emekli maaşı ise kaplumbağa hızıyla ilerlemekte. Üstelik, son yıllarda kağıt fiyatlarına, posta ücretlerine yapılan büyük zamlarla birlikte, kitabın tehlikeli bir nesne haline getirilmesi çabaları, yayın hayatını durma noktasına getirmiş, yazılardan, çevirilerden iyi kötü sağladığımız ek gelir de sona ermişti. Sıkıştıkça sıkıştık, neredeyse zorunlu gereksinmelerimizi karşılamaz hale geldik. Açlık zadeliği bozar derler, bizde zadelik, soyluluk olmadığı için, başka şeylerimizi bozdu galiba. Para edecek neyimiz var diye düşünmeye başladık. Önce, biricik altın varlığımız nişan yüzükleri geldi aklımıza. Zaten taktığımız da yoktu, bir köşede durup duruyordu. Ne var ki bunun pek de geçerli ve uygun bir fikir olmadığı derhal ispatlandı: Bu yüzükler, kullansak da kullanmasak da evlilik birliğinin kutsal simgeleriymiş ve de çocuklarımıza bırakacağız... Kısacası öneri geri çevrildi. Televizyondan kurtulmanın tam zamanıdır düşüncesi ise, bu ücra köyde uygar dünya ile tek bağımız olduğu gerekçesiyle, aile üyelerinin oybirliğiyle reddedildi... Zaten insanın sözü geçse geçse kendisine geçer diyerek oturdum, bir büyük kentteki kitapçı dostuma bir mektup yazdım. Kitaplığımdan seçeceğim bazı kitapları, dergi koleksiyonlarını -ki bunların çoğu piyasada epeydir bulunmayan kitaplar, dergilerdi- kendisine göndermek istediğimi, bana biraz para yollamasını rica ettim. Gelen yanıt pek de olumlu sayılmazdı. Kitabevi sahibi dost, kitap satışlarının durgun olması nedeniyle şimdilik para göndermesinin olanaksız olduğunu yazıyor, ama istersem kitapları yollayabileceğimi, sattıktan sonra parasını bana gönderebileceğini söylüyordu. Eh ne yapalım öyle olsun deyip başladım rafları ayıklamaya. Şunu kaç kez okudum zaten, bunun gereği yok artık derken epeyce kitap, dergi seçtim. Bunlara, eskiden çevirdiğim ve yayınevlerinin verdiği kitaplardan artakalanlarını da ekleyince bu acıklı ayıklama işi bitti ve ortaya koca bir yığın çıktı. Çıktı çıkmasına ya, şimdi bunları ta o kente nasıl yollayacaktım. Posta giderleri dünyanın parasıydı, bu yoklukta nereden bulurdum bu kadar parayı ben? Kıl bunalmayınca hızır yetişmez derler, doğruymuş. Ben böyle kara kara düşünürken arabalı bir ahbap çıkagelmez mi? Geçerken uğramış, benim kitapları yollayacağım kente gidiyormuş. Durumu anlattım, olur götürürüm, bagaj boş zaten dedi. O eşimin hazırladığı çayı içerken, ben de bakkaldan edindiğim büyük omo kutularına kitapları yerleştirmeye başladım. Başladım ya, kitapların, yazarların adlarını, yayınevlerinin isimlerini gördükçe bizim arkadaşın da yüzü kararmaya başladı. O daha bir şey demeden ben güvence vermek gereğini duydum: bunların hiç birisi yasaklanmış ya da toplatılmış falan değil, piyasada satılan şeyler; öyle olmasa ben sana verir gönderir miyim diye kuşkusunu gidermeye çalıştım. Ama ortalığın halini, o sıralar esen kitap düşmanlığı rüzgarını bilen dostu pek de yatıştırdığını söyleyemem. Sadece bir kez he demişti şimdi olmaz diyemiyordu.

Neyse uzatmayalım, koca koca sabun tozu kutularıyla gönüllü gönüllü sözyolcu ettik. Benim de içime bir sızı, bir kuşku geldi çöreklendi. Yıllar yılı birlikte olduğum kitapçıklarıma, dergiciklerime mi yanayım, yoksa bizim günahsız arkadaşın başını derde sokma olasılığına mı üzüleyim. Hay Allah kahretsin, elalem devletin hazinesini soyar, göz göre göre vergi kaçırır, karaborsayla milletin iliğini kemiğini kurutur, rüşvet verir, rüşvet alır, vatanı satmaya kalkar, daha bin türlü namussuzluk yapar kılı kıpırdamaz da, biz çoğu klasikleşmiş, uygar ülkelerin okullarında ders kitabı olmuş yapıtlar için, sanki esrar kaçırıyormuş gibi kuşkuya, korkuya kapılırız!...

Sürek Avı

Ey ülkemin hüznü aldatan
Tasalı duyarlı çocukları
Kül altında mı kaldı kor
Yürek atışı bir çıngı uçuralım
Üşütmesin kuşluk serinliği
Buğday yanığı yüzlerinizi

Ey son yazın gazel dökümü
Çocukların yaralı oyuncağı yaprak
Yer altında mı kaldı filiz
Yağmur damıtan toprağın arkadaşlığı
Akarsuyun aşındırdığı beyaz çakıl
Doğurgan umutlar, umutsuzluklar
Ülkemin dökülen çavlanları gibi

Eymartıların uçurduğu sağnak
Çarptıkça bir çift elâ göze
Kısılır mı puslu bakışlar
Dipsiz uçurumları andıran

Ey sulara yapraklarını döken söğüt
Bu akşam alacasında kim düşürdü
Yangın alevi kanlı gömleği
Yeldirmesinisavunarak giden
Bir kız mı kuş üzümü gözlü
Sürek avlarından dönenler mi yoksa

Ey ülkemde çığlıklanmış sürek avı
Kuşatılmış bir kuşun çırpınışı
Yılkı mı bürüdü berrak gözlerini
De, nasıl uçarsın birlikte esenliğe
— Gül bahçesine dönünce yeryüzü

Ahmet Ada

Aradan günler geçti, her geçen gün ile de bizim kuşkularımız azaldı, suçluluk duygusundan sıyrılır gibi olduk. Artık, zaten çoğu tükenmiş, yeni baskılarının yapılması da olanaksız hale gelmiş kitaplar satılmıştır diye umutlanmaya, kitapçı dosttan para beklemeye başlar olduk. Oğlana lastik çizme, hanıma içi tüylü terlik, bana kalın pazenden bir pijama diyorduk. Derken efendim bir gün postacı gerçekten de çıkageldi, ama para kağıdı değil bir mektup getirdi. Yürek çırpıntısı ile aldık, açtık. Kitapları götüren dosttandı. Okuduk. Utanıyorum bu satırları size yazarken diye başlıyordu. Kasabadan ana yola çıkarken görevliler arabayı durdurmuşlar. Kimlik kontrolü yapıyorlarmış, silah araması da. Yaşı ve görünüşü güven vermiş olmalı ki, yalnız kimlik kağıdına bakmakla yetinmişler, arabaya bir göz attıktan sonra, buyrun yolunuza devam edebilirsiniz demişler.

Ama diyordu bizim dost, daha önümde geçeceğim bir yığın kasaba bir de büyükkent vardı. Ya arabanın arkasını açarlar da, bu bir yığın kitabı nereden aldın, nereye götürüyorsun diye sorarlarsa diye aldı mı beni bir korku. Öyle ya, her Allahın günü bütün yayın araçları, çok sayıda yasak yayın, zararlı kitap yakalandı demiyorlar, fotoğraflarını göstermiyorlar mıydı? Ya arabayı arayan görevli bunları da zararlı yayın sayıverirse ne olurdu benim halim!

Derken kardeşim, Mezit vadisini geçerken sinirlerim biraz yatışsın, aklım başıma gelsin diye arabayı yolun kenarındaki düzlüğe çektim, bir sigara yaktım, hemen yanıbaşımda vadi boyunca kıvrıla dolana akan Mezit çayını seyretmeye koyuldum. Ne var ki insan bir kez soğukkanlılığını yitirip o anlamsız paniğe kapılmaya görsün, buna Mezit deresinin o cılgıl cılgıl, o türkülü akışı bile kâr etmiyor. Daha yarısını bile içmediğim sigarayı Mezit deresine doğru fırlattım. Duyarlığım öylesine artmıştı ki, cız diye suya düşüşünü duyar gibi oldum. Yolun iki başını dikkatle gözledim, gelen giden yoktu. Sanki içime bir başkası girmiş yerleşmiş gibiydi. Hızla bagajın kapağını açtım, kitap kutularını ard arda dereye doğru fırlattım. Dört beş metre yükseklikten akar suyun yüzeyine çarpan ağır kutuların bazıları hemen dibe çöküyor, boğulan bir canlı gibi suyun yüzüne hava kabarcıkları çıkıyordu. Kimi kutuların düşerken kapakları açılıyor, mavili, pembeli, morlu, kırmızılı kitap kapakları önce havada kanat çırpıyorlar, sonra Mezit'in yüzeyine konarak onunla birlikte sonunu bilmedikleri bir yolculuğa çıkıyorlardı. Ürperir gibi bir halleri vardı. Kollarıma öylesine bir güç gelmişti ki, bu işi bitirmem bir dakika bile sürmedi. Sırılsıklam tere batmıştım. Ensemden bel kemiğime doğru buz gibi bir ürpertiyle kendime geldim. Hızla arabaya bindim, burnunu yola çevirdim, gaza bastım. Dere boyunca ilerleyen yoldan gözümü hiç ayırmıyordum. Suyun yüzünde döne döne beni izleyen mavili, morlu, kırmızılı hayalciklere gözüm takılır, direksiyona egemen olamam korkusuyla önümdeki yuvarlağı vargücümle sıkıyordum.

• • •

Mezit çayı, Uludağın doğu uzantısında, Ahı Dağlarının derin vadileri içerisinde açtığı taşlı çakıllı yatağında kıvrıla kıvrıla Bozüyük-Eskişehir yönüne doğru akar gider. Vadinin kimi yerde yatık, kimi yerde dik yamaçları, köknar, ladin, sedir, ıhlamur, kestane ve yer yer meşelerle kaplıdır. Ve büyük kesimi yaz kış yeşilliğini koruyan bu orman bir yanda dere yatağına, öte yanda kara yolunun hemen kıyısına değin iner. Bursa-Eskişehir arasında yolculuk edenler bu vadiye gelince, gazetelerini, dergilerini dizlerinin üzerine bırakırlar, ya da uyuklamaya ara verirler, burunlarını adeta cama dayayarak, akar suyla ağaçların bu dizdizeliğini, eleleliğini hayranlıkla seyrederlerve, uygarlığın (!) her türlü takını taklavatı ile buralara kadar sokulacağı günlerin uzak olması için tanrıya dua ederler. Güzün yer yer sararan, portakallaşan, kızaran taflanlar, meşeler, fıstık ve kestane ağaçları yamaçları Cezanın, Turner'in, Nazmi Ziya'nın fırçasını çatlatan renklerle donatır, sonbaharın en çisentili ve

puslu günlerde bile yolcuları birkaç kilometre boyunca dizlerindeki gazetelerin, dinamit fitilli, eroinli, sırdaş hesaplı dünyasından uzaklaştırır, onlara yaşama sevinci ve umut aşılarlar.

Bu serin güz sabahında da bütün ağaçlar sertçe esen kuzey yeliyle uyanmışlar, güneş bulutları ve sisi araladıkça ısınmaya, dallarıyla gerinmeye başlamışlardı. Böyle günlerde, hele sabahın erken saatlerinde, yolun kenarındaki düzlüklerde, dinlenme yerlerinde pek duraklayan olmaz, otobüsler, otomobiller uyku mahmurluğu ile geçip giderler, buğulu camlarında parmaklarla açılan ufacık deliklerden dışarıyı görmeye çalışan gözler güçlükle farkedilirdi. İşte o büyük otomobil yolun kenarına yanaşıp da içerisinden o orta yaşlı, deri ceketli adam çıkınca, ihtiyar meşe yanıbaşındaki kadim dostu iri yarı köknarı kollarıyla bunun için dürtükledi. Otomobilli yolcuyu önce, bir sigara içimi mola veren bir doğa tutkunu sandılar sevindiler Adam sigarasını birkaç nefes çektikten sonra suya doğru fiskeleyip bagajı telaşla açınca dur bakalım ne olacak diye dikkat kesildiler, ve büyük büyük kutuları dereye doğru fırlatmaya başlayınca donup kaldılar; onca rüzgara karşın tek bir dalları kıpırdamaz oldu. Şimdi yalnız ihtiyar meşe ile koca köknar değil, dere boyundaki irili ufaklı bütün ağaçlar bu telaşlı adamı, dereye doğru yuvarlanan kutuları büyük bir şaşkınlıkla seyrediyorlardı. Neyin nesiydi bu böylel.. Kutulardan birisinin kapağı açılarak renk renk kitapçıklar suyun yüzüne yayılınca şaşkınlıkları, korkuya, neredeyse dehşete dönüştü; hele genç taflanlarla yabangülleri birbirlerine iyice sokuldular. Kitapların çoğunu, güzün biraz daha coşan Mezit çayının suları kısa sürede evire çevire aldı götürdü. Yalnız birkaç tanesi, ihtiyar meşenin, suların toprağı oyarak meydana çıkardığı köklerine takılıp kaldılar. Orta yaşlı bir ladin o anda bunların boğulmaktan kurtulmak için kalın kapaklarını çırparak güçlükle köklere doğru ilerlediklerini farketmişti ve bu ilginç olayı ilerde torunlarına anlatırım diye gördüklerini ayrıntılarıyla belleğine yerleştirmeye çalışıyordu.

Köklerine kitapların takıldığı yaşlı meşe olsun, yanındaki öteki güngörmüş ağaçlar olsun bunca yaş yaşamışlar, bunca olaya tanık olmuşlardı ama şimdiye değin dereye kitap döküldüğünü görmemişlerdi doğrusu. Gelip geçen araçların pencerelerinden kat kat olmuş gazetelerin fırlatılığına ya da içlerine yiyecek artıklarının sarıldığı kağıtların atıldığına çok raslamışlardı fakat kitapların böyle düpedüz çaya döküldüğünü hiç görmemişlerdi. Kendisini ilk toplayan ihtiyar meşe oldu. Palamutlardan yapılma gözlüklerini taktı, köklerine doğru iyice eğildi. Köklerinin arasında kapakları yarı aralanmış beş tane kitap duruyordu. Kapakları pembe, kavuniçi, açık mavi, koyu mavi ve lacivertti. Biraz daha eğildi, gözlerini kıstı, okumaya çalıştı üzerindeki yazıları. Hece hece söktü: *İbni Haldun, Mukaddime* yazıyordu pembe kaplı olanın üzerinde. Ötekilerde, *Charles Darwin, İnsanın Türeyişi, Einstein, Fiziğin evrimi, Karl Marx, Kapital, Johannes Glasneck, Kemal Atatürk* yazılıydı. Hepsinin kapaklarının alt yanında küçük harflerle yazılmış yayınevinin adını güçlükle okuyabildi yaşlı meşe.

Alt dallarıyla Mukaddime'ye ikibüklüm eğilen meşe, "Bağışlayın beni," dedi, "adınızı daha önce duyduğumu hiç anımsamıyorum. Buralarda daha çok boyalı gazeteler, dergiler takılır köklerime. Ünlü şarkıcıların adlarını, sereserpe uzanmış fotoğraflarını, bir gecelik kazançlarını, sosyetede kimin kiminle ne yaptığını ayrıntılarıyla ezbere bilirim ama sizden sözedildiğini hiç duymadım."

Pembe kitap dile geldi: "Beni yazanın adı sizin de az önce hecelediğiniz gibi İbni Haldun. İnsanın tarihini, toplumsal olayları inceler. Tarih felsefesinin ve toplumbilimin kurucusu diye kabul edilen bir Arap düşünürüdür. 1334-1408 yılları arasında yaşamış, kitaplar yazmış, pek çok Arap hükümdarına da danışmanlık etmiştir."

"Benim gibi, bir gazete ve dergi okuyucusu için şu kullandığınız sözcüklerin çoğu yabancı" dedi yaşlı meşe, "ama gene de bu kocamış ağacın anlayabileceği biçimde bu düşünürün fikirlerini acaba bizlere özetleme zahmetine girer misiniz?

"Çok zor ve bilinmeyen şeyler değil bende yazılanlar" diye yanıt verdi kalın kitap. "Önce insanların, yani insan topluluklarının tarih içerisinde geçirdiği değişmeleri anlatır yazar. Bu değişmelerde ve toplumsal olayların temelinde ekonomik nedenlerin yattığını söyler ve buna geçmişten örnekler verir."

Şimdi artık çevredeki tüm ağaçlar boylu boslu köknarlar, sedirler, ladinler, ıhlamurlar, kestaneler, bodur çalılar, yerden bitme börtlemler hepsi de aynı noktaya doğru eğilmişler, inanılmaz bir dikkatle bu ilginç söyleşiyi izliyorlardı.

"Felsefe, toplumbilim falan diyince önce korkmuştum," dedi meşe, ama doğrusu bütün bu söylediklerinizi benim gibi yaşlı bir kütüğün bile azçok anlayabileceği şeyler. Sizden bir ricam daha var. Az önce, İbni Haldun, Arap hükümdarlarına danışmanlık etti demiştiniz. Acaba bu yöneticilere ne yolda öğütler verdi, neler önerdi onlara?"

"Özellikle yöneticilerin, kesinlikle erdemli olmaları gerektiğini savunuyordu bu düşünür. Erdemlerin başında da adalete yer veriyordu. Halka zulmetmekten titizlikle sakınılmasını, halkın altından kalkamayacağı yükler, vergiler yüklenmemesini öğütlüyordu. Devletin, halkın yararı için, yani bu savla kurulduğunu söylüyor, zulüm, haksızlık gibi halkın zararına olan şeyleri geçerli kılınırsa, kuruluş amacına ve savına ters bir durum ortaya çıkacağını, bunun da egemenlerin varlıklarını sürdürmelerine engel olacağını öne sürüyor, *erdem ve adaletten* uzaklaşan yöneticilerin devletin *çöküş* nedenini kendi elleriyle hazırlamış olacaklarını belirtiyordu."

Pembe kitap sözünü bitirmişti ki, o anda özellikle genç ağaçları, fidanları şaşırtan bir şey daha oldu. *Mukaddime*'nin hemen yanıbaşında duran, üzerinde *Kapital* yazılı kalın bir kitabın lacivert kapağı yavaşça açıldı ve sayfaların arasından siyah sakallı ve gür kara kaşları altındaki gözleri parıldayan bir yüz belirdi.

"Bağışlayın sözünüze karıştığım için" dedi, "ama bu konuyla ilgili bir şey söylemek istiyorum. İzin verirseniz önce kendimi tanıtayım, adım Karl Marx, bu kitabın, *Kapital*'in yazarıyım. Yapıtlarımın hazırlık döneminde, ekonominin temel kavramları ve daha önce öne sürülen savlar, teoriler konusunda yıllarca süren incelemeler, araştırmalar yaptım. Diyelim, emek ve emeğin değeri konusunda ta ilkçağ düşünürlerinden, sözgelimi Aristo'dan başlayarak yaşadığım güne değin bütün düşünürlerin görüşlerini inceledim, yapıtlarımda bunların irdelemesini yaptım. Benim için ne büyük talihsizliktir ki, İbni Haldun'un özellikle iktisat alanındaki düşünceleri benim inceleme alanımın dışında kaldı. Herhalde bu büyük üstadın yapıtları o yıllarda henüz Arapçadan Avrupa dillerine çevrilmemişti, yoksa hiç değilse British Museum kitaplığında yıllarca süren araştırmalarımda onun emek ve emeğin değeri konusundaki şu görüşleri kesinlikle gözümden kaçmazdı:(...Bil ki, insanın kullandığı ve mülk niteliğinde elde ettiği her şey, içiçe geçmiş olan emeğin değerinin bir eşdeğeridir. ... Bazı zanaatlar, öteki zanaatlar içinde ifade olunur, böylece bir dülgerin işi kerestecinin işine, dokuma işi eğirme işine bağlıdır. ... Böylece açıktır ki, insanın ürettiği ve bir kâr çıkardığı her şey, ya da büyük bir kısmı, insan emeğinin değerine eşdeğerdir.) İbni Haldun, böylece düşünce tarihinde ilk kez, değerin yaratıcısı olarak emeğin rolüne açıkça işaret ediyor ve insanın ürettiği herşey, insan emeğinin değerine eşdeğerdir diyebiliyor. Yazık, çok yazık, *Kapital*'i yazmadan önce bu büyük filozofu okumuş olmalıydım."

Mukaddime'nın sayfaları arasından ilk kez İbni Haldun'un esmer yüzü göründü. Karl Marx'ın övgülü sözleri onu sevindirmiş gibiydi. "Bu övgülerinize teşekkürler ederim," dedi. "Ben sadece, toplumu oluşturan etmenleri araştırırken, öteki ekonomik öğelerin yanısıra emeğin rolünü de belirtmek istedim, oysa siz, gününüze değin iktisat bilimine yerleşmiş bütün yanlış kuramları, savları bir bir ayıkladınız, ekonomi politiği ilk kez bilimsel temeller üzerine oturttunuz. Yapıtlarımın başka dillere çevrilmesine gelince, insanoğlu, bir kesimi servet yığma, bir kesimi de karınlarını doyurabilme, hayatta kalabilme savaşı içerisinde öyle bir telaşa, öyle bir karışıklığa düşmüşler ki, çoğu kez

bilimsel çalışmalara gereğince zaman ayıramıyorlar. Demin, rüzgar araladıkça *Kapital*'in sayfalarına bir göz attım, sizin bu temel yapıtınız bile Türkçeye bütünüyle tam yüzon yıl sonra çevrilebilmiş. Bu geçen zamanda, ana ekonomik kavramların, kuramların tartışılmasında kimbilir ne yanılgılara düşülmüş, bunların politik alandaki yansımaları, uygulamaları ne çelişkilere yol açmıştır."

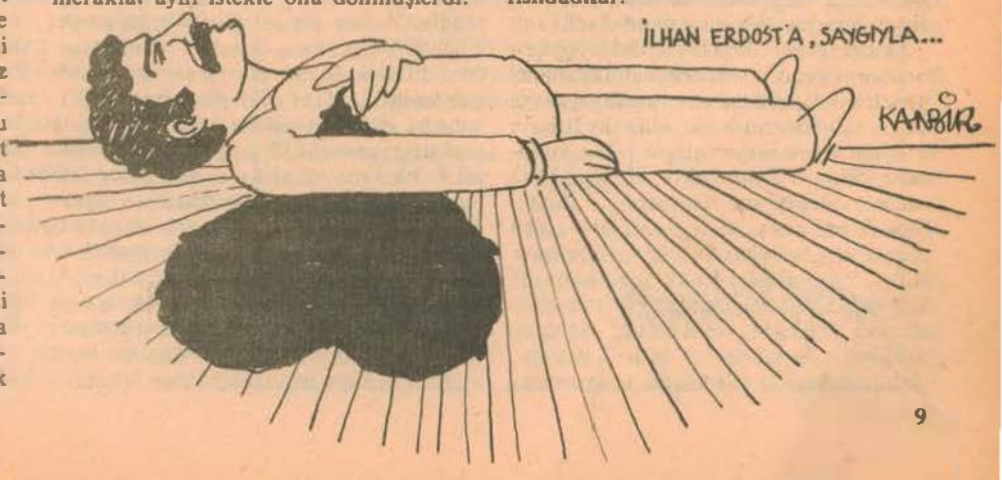
Her türden çamlar, kayınlar, ıhlamurlar, kestaneler ve öteki irili ufaklı bitkiler kulak kesilmiş, bilge kişiler arasında geçen bu ilginç konuşmayı izlemeye, anlamaya çalışıyorlardı. Aralarından kısa boylu bir taflan, alt dallarından birisini azıcık uzatarak, koca meşenin kökleri arasında duran bir başka kitabın koyu mavi kapağını açmaya çalıştı. Ve sanki taflanın bu işaretini bekliyormuş gibi, üzerinde, *Einstein, Fiziğin Evrimi* yazan mavi kapak açıldı, pamuk gibi ak saçlı, çocuksu yüzlü bir ihtiyar gülümseyerek çevresindekileri selamladı. "Hepinize iyi günler" dedi. "Konuşmalarınızı bu buz gibi dere yatağında da olsa ilgiyle izledim. Biz kitaplar çoğu zaman sıcacık odalarda, kitaplıkların raflarında, masaların, sıraların üzerinde durmaya, kimi kez çiçekli bir bahçede, kimi kez de aydınlık bir derslikte özenle okunmaya alıştığımız, hemen herkesten saygı, sevgi, özen gördüğümüz için, böyle serin bir güz gününde buz gibi sulara fırlatılıp atılmamız, yabanıl bir çevreye yayılmamız ilk anlarda beni hem çok şaşırttı, hem çok üzdü. Ama bu yabanısı dediğimiz ortamda şu birbirinden güzel, birbirinden görkemli ağaçlardan gördüğümüz sıcak ilgi ve dostluk, üzüntümü kısa sürede sevince dönüştürdü. Bu nedenle iki söz de ben söylemek istedim. Hem, kitabın horlanmaya çalışılması söz konusu olunca ben çok daha beterlerini gördüm. Daha dün denecek kadar kısa zaman önce, Hitler adındaki bir aşağılık yaratığın aklına uyan uygar Alman ulusunun -hiç değilse bir kesiminin- topladıkları kitapları bir alana yığarak ateşe verdiklerini gözlerimle gördüm. Bu kitaplar arasında şu anda beraber olduğumuz *Kapital*'in ve şu yanıbaşımda duran *İnsanın Türeyişi*'nin de bulunduğunu çok iyi anımsıyorum. O yıllarda, böyle birinin yönetimindeki ülkede artık yaşanmaz diye tuttum daha özgür bir ülkeye, Amerika'ya göçtüm. Bana çok iyi çalışma olanakları verdiler, bir ucu ne yazık ki atom bombasına çıkan önemli bilimsel buluşlarım oldu. Demin, omuz başımda duran İbni Haldun'un *Mukaddime*'sini görünce acı acı düşündüm. Bu paha biçilmez yapıtda üstadımız, devlet düzeninin dinsel kurallara dayanmasına gerek olmadığını öne sürmesi, hükümet işlerinde hilafet ve şeriate yer verilmemesi görüşünü savunduğu için, Osmanlılarda, İkinci Abdülhamit döneminde 'Yasak Yayınlar' listesine alınmış, 'çevirisi ve aslı' yasaklanmıştı. Tıpkı büyük doğa biiimcisi Charles Darwin'in canlı varlıkların evrimi teorisinde, dinsel ve fizik ötesi görüşlere karşı çıktığı için, öğretisinin uzun yıllar okullarda okutulmasının engellenmesi ve kitaplarının birçok ülkede yasaklanması gibi."

Charles Darwin adının anılması üzerine, o ana kadar meşenin ince bir köküne sarılmış duran uçuk mavi *İnsanın Türeyişi*'nde bir kıpırdanma oldu ve düz uzun sakalı, gür kaşları altında canlı bakışlarıyla Charles Darwin göründü. "Kitapların yazgısı üzerine söylediklerinizi ilgiyle izledim köşemden, unutmak üzere olduğum anılarımı tazelediniz. Kitapların hor görüldüğü, onlara umacıymış gibi bakıldığı dönemler olmuş, açıktan açığa yakmaktan tutun da gizlice mağaralarda okunduğu, toprağa gömülerek saklandığı, ya da bizler gibi buzlu sulara döküldüğü haller de görülmüştür ama bana kalırsa, kitapların saygı, sevgi gördüğü, değerli armağanlar gibi alınıp verildiği, kimi zaman bilimsel bir hayranlıkla, kimi kez sanatsal bir çoşkuyla okunduğu, kısacası baştacı edildiği dönemler, dönemler değil yüzlerce yıl süren çağlar olmuştur. Kolay değil bağnazlıklara, saplantılara karşı çıkmak. Hele bu bağnazlıklar, yalan yanlış inançlar insanların kafalarına bu yönde çıkarları olan gruplarca bile isteye yerleştirilmişse. Bilginlerin, düşünürlerin, büyük sanatçıların, kısacası gerçeğin en amansız düşmanı aslında bu çıkar gruplarıdır. Bize karşı yapılanların çoğu bunların dürtmesiyle olur. Araya bir de bu işte uzmanlaşmış maşalar girince başımıza gelmedik kalmaz. Ama söylediğim gibi, kitabın, yazarın, daha doğrusu gerçeğin ayaklar altına alındığı, horlandığı bu toplumsal hastalık dönemleri uzun sürmez, kitap ve yazar gene insanlığın baştacı olur. Yoksa bilimin, düşüncenin, sanatın sürekli ilerlemesi, gelişmesi, yüce doruklara ulaşması olası mıydı?"

Bu iyimser soruyla noktaladı sözlerini, insanın onbinlerce, yüzbinlerce yıl süren bir evrim sonucu hayvan soyundan türediğini bilimsel olarak açıklayan büyük doğa bilgini. Yüzyıllık meşenin kökleri altında bir mutsuz raslantı sonucu bir araya gelen bu ufak kitap topluluğunda sayfaları açılmayan, konuşulanları bir köşede alçakgönüllülükle dinleyen bir tek kitap kalmıştı. *Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye* yazıyordu üzerinde. Bütün ağaçlar şimdi de aynı merakla, aynı istekle ona dönmüşlerdi. Bunu gören kitap ve yazarı Johannes Glasneck dile geldi, görelim ne dedi: "İçinizde en genci benim ve ben, sizler gibi büyük düşünürlerle, filozoflarla, kitaplıklarda olsun, burada bir dere yatağında olsun omuz omuza durmaktan büyük onur duyarım. Konuşmalarınızı hayranlıkla izledim. Bu konularda benim gibi küçük bir araştırmacının ne diyeceği olabilir ki. Ancak son yıllarda, özellikle son aylarda ben de çok ilginç olaylara tanık oldum. Bunlardan belleğimde en taze olanını, en fazla yer edenini sizlere de anlatmak isterim. Bizleri ve bizler gibi daha pek çok kitabı yayınlayan, Türkiye'de gün ışığına çıkmamızı, Türk okuyucusuna ulaşmamızı sağlayan o esmer, kıvırcık saçlı delikanlıyı hepiniz tanırsınız. Üzerimize nasıl titrediğini, tek sözcük yanlış basılmasın, noktası virgülü yerli yerinde olsun diye nasıl çırpındığını, sırasında kitap paketleriyle merdivenleri ikişer üçer inip çıktığını unutmak olası mı? (...) ve aradan çok geçmeden duydum ki, o yiğit delikanlı, bizim her satırımıza elemeğini, göznurunu katan o güzelim insan ölmüş, öldürülmüş..."

Bu "ölüm" sözcüğüyle birlikte, hemen o anda, çamların, kayınların, kestanelerin, taflanların ve de ormandaki bilcümle ağaçların, bitkilerin gövdelerinden, dallarından, yapraklarından insanın tüylerini diken diken eden bir çığlık yükseldi, vadi boyunca yamaçtan yamaca yankılandı, acılı Anadolunun acılı ağıtlarına, yürekleri dağlayan Türkülere dönüştü; yeşil yamaçlar ateş almış, alaz alaz yanar gibiydi; pembe-beyaz bir yaban gülü boynunu toprağa doğru büktü, öylece kalakaldı. Güneş kül rengi bulutların arkasına çekildi. Mezit çayı birden kabardı. İhtiyar meşenin kökleri çevresinde toplanan ve daha az önce ormandaki ağaçlara alacalı birer dev gibi görünen kitaplar küçüldükçe küçüldüler, önce kendi etraflarında birkaç kez döndükten sonra kabaran sularla birlikte akıp gittiler.

Şimdi Mezit deresinin o canım billur suları çamur rengine dönüşmüştü. Suyun yüzünde yer yer, mürekkebe benzer kara lekeler belirmişti. Ve derenin iki yanına dizilmiş yüzyıllık çınarlarla, kestaneler ve meşeler, Uludağın karlı doruklarından eriyip gelen o pırıl pırıl çağlayanlar bir giz verir gibi birbirlerine fısıldadılar.

AFŞAR TİMUÇİN

Türkiye'de Doğu-Batı Karşıtlığında Felsefi Düşüncenin Gelişimi

Konuşan: ÖMER ATEŞ

Ömer Ateş -İlkin şu soruyla başlamak istiyorum: Neden felsefe alanı türk toplumunda öteden beri çok az ilgi gören bir alan olmuştur?

Afşar Timuçin -Bunun bir ya da iki nedeni değil, birçok nedeni olmalı. Ülkemizde felsefe toplumbilimi çalışmaları yapılıyor olsaydı, sanırım ilgililer önce bu soruya karşılık aramak isteyeceklerdi. Ama böyle bir olanaktan biz felsefeciler yoksunuz, daha doğrusu bizim çalışmalarımıza ışık tutacak felsefe toplumbilimi çalışmalarını da kendimiz yapmak zorundayız. Bunun da bize ne kadar yük yükleyebileceğini düşünün. Sorunuza sağlıklı karşılıklar bulabilmek için sanırım türk toplumunun iktisadi, toplumsal ve kültürel yapısını araştırmak gerekecek. Bizde felsefe yok, çünkü biz felsefi düşünceye ters düşüyoruz gibi bir yanıt ciddi bir yanıt olmaz. Şimdi kısaca bu yapıya bir göz atalım sizinle. Anadolu birçok uygarlıktan etkiler almış, birçok uygarlık etkinliklerine sahne olmuştur. Tarihöncesi bir yana Tarihöncesi'nden sonraki ilk uygarlıklar dönemi de bir yana -çünkü o uygarlıklardan bugüne ne kaldığını kestirmek çok zor- Avrupa'nın Ortaçağ'ı yaşadığı dönemlerde türk toplumunun ne gibi özellikler gösterdiğini açıklıkla bilmemiz gerekecek. Bir temel bilgimiz var, o da bu Anadolu türk toplumunun güçlükler içinde, hatta acılar içinde bir toplum olduğudur. Güçlükler içindeki, acılar içindeki toplumlar ussal düşünceden çok gizemci ve çileci düşünceye yakın oluyorlar, bu da insanların dış dünyadan, toplumdan kopmuş olmalarından, umutsuzluklara düşmüş olmalarından geliyor. Ayrıca, bizim için belirleyici bir nokta var, o da tüm doğu toplumlarının içe kapanık, gizemci, çileci düşünceye yatkın oluşudur. Doğu toplumları mutlakyönetim düzenini sürdüren feodal ya da yarı feodal toplumlar olmuşlardır, bu toplumlarda iktisadi ve toplumsal çeşitlilikler ve canlılıklar pek görülmez. Pers toplumunda da, Hitit toplumunda da, yani bilinen en eski doğu toplumlarında da bu özellik görülür. Elbette tarıma daha canlı

bağlarla bağlanmış olan, daha canlı bir toplum yapısı gösteren Mezopotamya ve Mısır toplumlarını biraz ayrı bir yere koymak doğru olur. Düşüncenin ussal ve düzenli olduğu toplumlar iktisadi açıdan etkin, toplumsal açıdan karmaşık -kargaşık değil- toplumlardır. Nitekim, yunan toplumu bir mucizeyi gerçekleştirircesine felsefeyi başlattıysa, ama elbette daha önceki uygarlıkların kalıtımından yararlanarak başlattıysa bunda en büyük pay bu toplumun ileri karmaşık bir iktisadi ve toplumsal düzene ulaşmış olmasındadır. Bir örnek vermek gerekir sanıyorum: Atina'ya öbür kentlerden gelen tüccarlar Agora'daki sarraflara kendi paralarını verip Atina parası alıyorlardı. Kentlerin paraları sürekli değer değiştirdiği için sarraflara çok ince bir hesap yapma zorunluluğu düşüyordu. Bu da o toplumda iktisadi etkinliklerin nereye varmış olduğunu gösterir. Bununla Yunanistan'da adaletli bir toplum düzeni vardı demek istemiyorum, tersine yunan sömürgeciliği ve yunan toplumunun adaletsiz düzeni tarihin başlıca önemli konularından biri olmuştur. Ben yalnızca şunu demek istiyorum: insanın büyük iktisadi ve toplumsal sorunları varsa felsefe vardır.Şimdi şöyle bir soru sorabilirsiniz: bu sorunlar ileride bittiği zaman felsefe bitecek mi? Hayır. O zaman insan kendisiyle ilgili daha köklü ama daha insani sorunlara, ilerlemenin en ince sorularına yönelecek, o zaman felsefenin görevi daha da önemli olacak. Şimdi, Anadolu'daki türk toplumunu ele alırsak, bu toplumun gerçekçi Aristoteles'ten çok gizemci ve çileci Platon'dan ve onun izinden yürümüş olan Plotinos'tan etkilendiğini görüyoruz. Çok ilgi çekici bir nokta var, o da Plotinos'un doğu kültürünü merak ederek, özellikle pers kültürünü merak ederek bir roma imparatorunun yanında sefere çıkmış olmasıdır. Anadolu hem karmaşık bir yapı göstermeyen hem de acı içinde yüzen bir toplumu barındırmışsa bunun hem iç nedenleri hem dış nedenleri vardır. Dış nedenlerin başında yayılmalar geliyordu, özellikle Moğol yayılması Anadolu insanını birçok güçlüğe sürüklemişti. Moğallar Sivas'ı ve Kayseri'yi yağmalayıp erkekleri kılıçtan geçirirken ve kadınları, çocukları önlerine katıp götürürken Anadolu insanı elbette sevinç içinde düzenli düşünmeyi kollayacak değildi. İç nedenlere gelince, Anadolu'da adaletli bir düzen olmuştur diyenlerin kulakları çınlasın, iç nedenler dış nedenlerden daha korkunçtu. Vergi ağırdı, üstelik ikide bir olağanüstü vergiler konuluyordu, bu vergiler kaldırılmıyordu ama. Mültezimler her yanı kasıp kavuruyorlardı. Timar düzeni gerçek bir adaletsizlik düzeni getirmişti. Evet toprak devletin daha doğrusu devletin de değil padişahın malıydı ve bir padişahın ölümüyle bütün kiracılıklar gürültüye gidiyordu, o bir yana padişah bir timarı birinden alıp öbürüne verebiliyordu. Celali isyanları dediğimiz başkaldırma olayları buradan çıkmıştır, bunlar gerçekte hakkını arayan köylünün ayaklanması olmaktan çok efendisi toprağından atılmış olan köylünün efendisi adına başkaldırmasıydı. Böyle bir toplum az önce de dediğimiz gibi ussal bir felsefeden çok gizemci bir felsefeye,

"Medreseden Darülfünuna, Darrülfünundan Üniversiteye çok büyük değişiklikler olmadı."

çileci bir yaşamın yani dünyadan el etek çekmeye dayanan bir yaşamın önerildiği bir felsefeye yatkın olacaktı. Plotinos, bu düzene ilac gibi gitmiştir. Hallacı Mansur "Enel Hak" derken Plotinos'un daha önce açıkca belirlediği Tanrı'ya kavuşma evresini anlatmak istemiştir. Bu noktalarda bizi elbette türk dili ve edebiyatı uzmanları ileri'de daha da aydınlatacaktır sanıyoruz, bugün pek aydınlanmış olduğumuz söylenemez. Sanırım sorunuzu genel çizgiler içinde yanıtlamış oldum.

Ömer Ateş -Felsefe Anadolu 'türk toplumunda bu durumdayken Batı'da ne durumdaydı?

Afşar Timuçin -Ortaçağ, Batı'nın kendi geçmişini unutma dönemidir. Helenlik dönemi yani yunan kültürünün Kıta Yunanistan'ına bağlı olarak geliştiği dönem bitip de Helencilik dönemi yani bu kültürün dönüşerek yaygınlaşması dönemi başlayınca -M. Ö. IV. yüzyılda yunan toplumu siyasal olarak tümüyle çökmüştü- özgün yunan düşüncesi silinmeye başladı. Giderek Hıristiyan dininin katıkuralcı bir yaşam felsefesiyle gelip dünyaya sert biçimler kazandırmaya çalışmasıyla bu düşünce iyiden iyiye söndü. Geriye gerçekçi yunan filozofu Aristoteles'in mantığını kötüye kullanarak din temellendirmesi yapmaya çalışan papazların ya da kilise babalarının yineleyici düşüncesi kaldı. Bu konuda Aristoteles'e değil de kilise babalarına yüklenmek gerekir. Böylece, sürdürdüğü yanlış Aristoteles'i saymazsak, Batı'nın kendi geçmişiyle hiçbir ilişkisi kalmadı. Aynı dönemde arap dünyası Batı uygarlığından daha köklü bir uygarlık yaratırken Aristoteles'i daha doğru anlamak istedi ve anladı. Arap filozofları azçok Platon'a dayansalar da büyük ölçüde Aristoteles'ten yararlanmak istediler. Avrupa kendi Aristoteles'ini italyan gemicilerinin yardımıyla Araplardan öğrenecektir ileride, yani Rönesans'ı başlatan koşullar içinde. Dinci Avrupa XVII. yüzyılda Descartes'ı yasaklarken yerine Aristoteles'in en iyi yorumcusu İbni Rüşd'ü koyuyordu. Çünkü İbni Rüşd' pagan Aristoteles'ten daha doğru görünüyordu ona. Kısacası, bizde felsefe gizemci ve çileci çizgide oyalanırken Avrupa' da da daha sağlıklı bir durumda değildi. Ama Avrupa Rönesans'la birlikte yeniden düşünmeye başladı ve her şeyin görünümü hızla değişti.

Ömer Ateş -Avrupa'da her şey Rönesans'la birlikte hızla değişti ve Avrupa yeniden düşünmeye başladı diyorsunuz. Bizde buna koşut olarak bir gelişme olmadı, bu denge bozulmasının sonuçları neler oldu?

Afşar Timuçin -Bizde felsefe ya da felsefi düşünce halk arasında yaygındı, yoksa saray çevresi ya da onu da çevreleyen üst çevre herhangi bir düşünme çabasında değildi. Saray Osmanlı toplumunda direksiyonun başına geçmiş bir şöför gibidir, yönettiği şeyle organik bir bağı kesinlikle yoktur. Bu yalnızca yöneten üst mekanizma belli bir tekniği olan ama belli bir düşünselliği olmayan bir yapı ortaya koyuyordu. Güçlenen Avrupa siyaset ve kültür açısından Osmanlı devletini zorlamaya başlayınca karşısında bir kültür direnişi bulmadı, yalnızca baskı gücünü şu ya da bu biçimde çelmeye çalışan siyaset adam-

ları buldu. Bu siyaset adamları da kendi halklarının değerlerinden çok Avrupa'nın değerlerine bağlanacak yetenekte insanlardı. Örneğin Abdülhamit II tam anlamında bir batılı kişiydi derler, davranışıyla, keman çalışıyla... Batı bize yeni yaşama biçimlerini benimsetene kadar tabanda hiçbir kültür değişmesi olmadı. Ama, ne yaparsınız, büyük uygarlıklar küçük uygarlıkları kıskaca alırlar. Biz böyle bir kıskaç içinde yeni yaşama biçimleri, yeni düşünme biçimleri edindik. Toplum yapısı giderek dağıldı, toplumda yeni görünümler ortaya çıktı, yeni değerler belirdi, toplum bir

"Büyük uygarlıklar küçük uygarlıkları kıskaca alır."

anlamda iktisadi ve toplumsal kaymalara uğradı. Üstten tabana işlemeye çalışan batı kültürü aşılaması da etkili sonuçlar verdi. Böylece toplum kendi özyapısına bağlı olarak sürdürdüğü gizemci ve çileci düşünceyi atmadı ama yeni yaşama biçimleri içinde onu geliştirip ondan yeni bir kültür yaratabilmek için gereken atılımı da gösteremedi. Kısacası, bu dönüşüm, gerek üst tabakalar açısından gerek alt tabakalar açısından bir kültür bozulması getirdi. Şimdi her şeyiyle bu bozulmayı yaşıyoruz, sağlıklı yerlere bu bozulmanın içinden çıkarak varacağız.

Ömer Ateş -Bu kültür bozulmasını biraz açar mısınız?

Afşar Timuçin -Üst kesim Batı'yla yüzyüze gelince onunla uyuşabilmek ya da onunla çatışabilmek için, en azından onun karşısında kişilikli olabilmek için Batı'yı bilmek zorundaydı. Batı'yı bilmekse dipsiz bir kuyu ya da sonsuz bir serüvendir. Ta ilk insandan başlayarak en eski uygarlıkların bilgisine ulaşacaksınız -bu bilgiler ancak Batı kaynaklarında vardır-, ondan sonra Yunan kültürünü, Roma kültürünü, Avrupa kültürünü öğreneceksiniz. Bütün bunlar önbilgi istiyordu, yöntem fikrine sahip olmayı gerektiriyordu. Batılılaştık batılılaşıyoruz diye kıvamet koparanlara inanmayın. Batılılaştığımız falan yok. Batılılaşmak için Batı'nın bilgisine yükselmek gerekirdi. Üst düzeyde Batılılaşma olgusu ya da Batı'yı öğrenme olgusu bir takım kavramlar üzerinde gelişigüzel kafa yorma sınırını aşamadı. Böylece hiç de tutarlı olmayan bir Batı'ya açılma süreci yaşandı. Bu Batı'ya açılmanın ne ölçülerde başarısız olmuş olduğunu üniversitelerimizin içler acısı durumu ortaya koyacaktır. Gerçekte Batı'yla ilgili köklü ve sağlıklı bilgilerimiz yok. Ne yunan uygarlığının özelliklerini, ne Rönesans deviniminin özelliklerini, ne Fransız devriminin özellikleri'ni, ne Rus devriminin özelliklerini doğru dürüst biliyoruz. Böyle bir bilgi çabası bize en ağır yükü yükleyecekti, çünkü bütün bir Batı'yı böylesine bir geç kalmışlık içinde kavramaya çalışmak sanırım insan gücünü epeyce aşar. Ama başka yolu da yok. Ne yapıp *yapıp, özdeşleşmek ya da karşıtlaşmak* istediğimiz Batı'yı, doğru olmasa da birçok yönden güçlü olan Batı'yı, üstelik bizi zorlayan, bizi kolları arasında sevmek ya da sarsmak için sıkan Batı'yı öğrenmek zorundayız. Bu zorunluluk hep duyuldu ama doğru dürüst biç yaşantılmadı. Bu yüzden Batı karşısında durumumuz hep sallantılı oldu. Batı'dan elde ettiğimiz *bilgiler öylesine az ve öylesine yanlış* yunluş bilgilerdi ki, bu bilgiler bize bir düzenli düşünmek rahatlığı kazandırabilecek gibi değildi, üstelik kafalarımızı bozacak kadar karışıktı. İşte bu karışıklığı üst düzeydeki bilgi bozulması ya da kültür bozulması olarak belirleyebiliriz. Alt düzeydeki bozulmaya gelince, Batı'ya açılmakla birlikte üstte görülen çarpık çurpuk değişmeler ilkin altta görülmedi. Yani halk bu değişiklikten kültür yönünde herhangi bir olumlu ya da olumsuz pay almadı. Ama uygarlıklar yalnız kültürleriyle gelmezler, teknikleriyle de gelirler. Batı tekniğinin Anadolu'ya traktörle, radyoyla, kentleri çekici kılan iktisadi değişiklikler getirici etkilerle -yer yer imalathanelerin, küçük fabrikaların Avrupa'dan gelen makinelerle kurulması- bir fırtına gibi girişi balkın yaşama ve dolayısıyla değerler düzeninde değişiklikler getirdi. Bu değişiklikler halkı toprağından hiçbir karşılık göstermeden koparıcı değişiklikler olduğu için halka ancak bir değer kayması, bir kültür yozlaşması getirdi. Kötü biçimde kentleşmenin yarattığı yoz kent kültürü iletişim araçlarıyla kırsal alana salgın gibi yayıldı. Batı'ya açılmaktan sonra içine düştüğümüz

"İnsanın büyük iktisadi ve toplumsal sorunları varsa felsefe vardır".

durum budur: bir yanda Ortaçağ kentleri gibi köyden bozma kentler, hiçbir köklü iktisadi ve kültürel etkinlik içine girememiş, ur gibi büyümekle birlikte her açıdan güdük kalmış kentler, üretmeyen ama bol bol tüketen kentler, öbür yanda her gün biraz daha toprak ve kültür yozlaşmasına uğrayan kırsal alanlar. İşte Batılılaşma serüveninden elde ettiğimiz budur.

Ömer Ateş -Bu kültür bunalımının nedenine Doğu'nun gizemciliğiyle Batı'ya yönelmek diyebilir miyiz, yani

Batı'nın kültür kaynaklarını araştırmadan, temel metinlerini kavramadan Batı düşüncesini olduğu gibi benimsemeye çalışmak diyebilir miyiz?

Afşar Timuçin -Elbette diyebiliriz. İster Batı'ya yakın olmayı düşünelim ister ondan uzaklaşmayı, onu bütün boyutlarıyla bilmek diye bir yükümlülüğümüz var. Dediğimiz gibi, Batı'nın yapısı başka. Batı dinsel temellendirmelerde bile gizemci düşünceyi çok erkenden çıkmaz bir yol olarak belirleyip bırakmış. Aziz Augustinus'tan Aziz Tommaso'ya geçişi, yani Hıristiyanlığın Platon'cu yorumundan Aristoteles'ci yorumuna geçişi de bu anlamda değerlendirmemiz gerekir. Şimdi karşımızda ussal düşünceyi yaşama temel almaya çalışmış, bu alanda çaba göstermiş, bu alanda yapıtlar vermiş bir Batı var. Karşımızda duyguculuğu önerirken bile ussal düşünceyle bağlarını koparmak istememiş bir Batı var. Bu Batı'yı ancak ussal bir yönelişle kavrayabilirdik, gizemciliğin doğrudan doğruya yöntemi, gidimli düşünceye ters düşen yöntemi bizi Batı'ya açmaya yetmezdi. Yani hem uscu hem çalışkan olmamız gerekiyordu. Oysa biz kendi düşünce biçimimizle, üstelik kendi yavaşlığımız içinde, gizemciliğin getirdiği durgunluk hatta uyuşukluk içinde Batı'yı kavramaya yöneldik.

Ömer Ateş -Şimdi, bizdeki Batı'ya yönelme isteği Cumhuriyet'ten bu yana devlet düşüncesi olarak resmilik kazandı. Ne var ki bu resmileşme beraberinde üniversiteler aracılığıyla Batı kaynaklarına yönelmeliydi. Bu olmadı. Tersine, üniversitelerimiz medreselerin sürdürücüsü gibi bir yapı içinde kaldı. Bu konuda ne dersiniz?

Afşar Timuçin -Marx'ın babasına yazdığı mektupları bilirsiniz. O bu mektuplarında çok çalıştığını, bu yüzden hasta düştüğünü, hekimlerin kendisine kesin dinlenme önerdiğini, ama bilinecek o kadar çok şey varken dinlenmeye vakit ayıramayacağını yazar. Bizde en kılkuyruk düşünürün bile bacağını çekiştirdiği Marx, her şey bir yana, Batı'lı olma çalışkanlığının simgesidir. Descartes'ın iyi çalışabilmek için Fransa'dan koptuğunu, Amsterdam'da bilinmedik bir yerde herkesten uzak çalışmalara daldığını, Leibniz'in çok küçük yaşta felsefenin temel metinlerini kafasına sindirdiğini biliyoruz. Biz doğu insanları dolaşarak gitmeyi sevmeyiz, kestirmeden gideriz. Kestirmeden yani kurnazlık yollarından bir yere çıkılmıyor. Cumhuriyet ve hatta Tanzimat dönemlerinde Batı'ya yöneliş bize dişe dokunur bir şeyler getirmedi. Batı bize iki ayrı düşünce biçimiyle kendini benimsetiyordu. Birisi üç yüz yıllık özgürlükçü ve bireyci burjuva düşüncesi, öbürü yükselen işçi sınıfının eşitlikçi düşüncesi. Birinci düşünce Batı'da yasaldı, ikincisi henüz doğmakta olduğu için tartışmalıydı. Biz Batı'yı ister istemez benimserken onun yaşama biçimlerini de benimsemek yani sermayeci düzenin yaşama biçimlerini de benimsemek durumunda kaldık. Özgürlükçü iktisat ve toplum anlayışı yasaldı, öbürü bir ara olabilir gibi geldiyse de sonradan kurulu düzence kesin bir biçimde yasaklandı. Yani resmilik kazanan düşünce Batı düşüncesinin birinci biçimidir. Bu biçim cumhuriyet aydınlarınca köklü bir biçimde yaşama indirgenmek istendi. Birinci biçimi yaratan Batı, onu feodallikten sermayeciliğe kadar uzanan süreçler boyunca yani çok uzun bir zaman içinde yarattı. Üstelik bu yaratı herhangi bir gelişigüzel isteğin değil güçlü bir sanayi düzeninin yaratısıydı. Oysa bizde henüz iktisadi ve toplumsal açıdan ciddi atılımlara girilmiş değildi. Yani Batılılaşmanın özümlenememesi doğaldır, onun özümlenebilmesi için gereken koşullar yoktu bizde. Gene de madem ki Batı'yı bilmek ve yeni yaşama ve yaratma biçimlerimizi onunla hesaplaşarak kurmak zorundaydık, öyleyse ne yapıp yapıp Batı'yla en azından sağlıklı bir kafa ilişkisi kurmamız gerekiyordu. Medreseden Darülfünuna, Darülfünundan Üniversiteye çok büyük değişiklikler olmadı. Bizim üniversitelerimizde bir bilgiye gelişigüzel yöneliş bir yöntem olmuştur neredeyse, oysa Batı'da bilgiye yönelişin ilk koşulu yöntemliliktir. Bunu ben kendi deneylerimle gözlemledim. Benim bu açıdan büyük bir şansım oldu. Hem İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde okudum, hem de sonra papazların yönetimindeki Montreal Üniversitesi Felsefe Fakültesi'nde okudum. Laik ve özgürlükçü İstanbul Üniversitesi'nin Edebiyat Fakültesinde o zaman -şimdi nasıldır bilmiyorum- bir öğrencinin derste öğretmeniyle tartışması olacak iş değildi. Bir gün öğretmenlerimizden biri, tam bireyci bir bakış açısı içinde insanda cevher varsa en kötü koşullarda bile başarıya ulaşır demek istedi. Ben de ona dağdaki çoban için de bu böyle midir? diye sordum. O da bana sen İngiltere sarayında doğsan ne olurdu ki dedi. Montreal'de doğrusu başka bir havayla karşılaştım. Papazlar kendilerine çatır çatır karşı çıkan genç adamları sabırla dinliyorlar, onlarla uzun tartışmalara girebiliyorlardı. Çok tartışmacı çocukları gördükçe içim acıyordu, eyvah diyordum bunların işi kötü, bunlar burada dikiş tutturamayacaklar. Sonradan öğrendim ki onlar fakültenin en gözde çocuklarıymış. Şunu demek istiyorum. Batı'ya yönelen üniversitelerimiz Batı'lı olmanın ilk koşullarından biri olan hoşgörülü olma koşulunu bile yerine getirmekte aciz kalmıştır. Bu durumda resmi özgürlükçü Batı düşüncesinin üniversitelerimizde sağlıklı bir biçimde yerleşmesi elbette kolay olmayacaktı. Buna karşılık bu kurumlarda hanedan düzeni kesin bir biçimde yayıldı ve bilim adamlığı dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş bir biçimde babadan oğula, dayıdan yeğene, haladan yeğene geçer oldu. Bu düzende üniversitelerimizin, özellikle insan bilimleriyle uğraşan kesimlerinin batı kaynaklarına, batı metinlerine sağlıklı bir biçimde yönelmesi düşünülemezdi. Yapıt vermek gerçek bir bilimsel çabanın değil de bir zorunluluğun sonucu olmuştur her zaman. Bugün aramızda iyi bir toplumbilim araştırmacısı bulunsa, bu araştırmacı üniversitelerle medreseler arasındaki bakış ve görüş ayrımını incelese çok ilginç sonuçlar alırdı, sanırım her iki kurum arasında bilgiye yöneliş bakımından büyük bir ayrılık bulamazdı, hatta belki de medrese yararına ayrımlar saptayabilirdi.

Ömer Ateş -Batı düşüncesinin bize iki biçimde ulaştığını söylediniz. Birincisi bireyci özgürlükçü burjuva düşüncesi, ikincisi yükselen işçi sınıfının eşitlikçi düşüncesi. Üniversitelerimiz birinci düşünceyi tartışmasız benimserken ve onun savunuculuğunu yaparken ikinci düşünceyi yine tartışmasız bir biçimde yok saydılar. Bu durum üniversiteler dışında ikinci düşünce biçimini benimseyen ve bu düşüncenin kuramcısı olmaya çalışan düşünen insanlar çıkardı. Bu gelişmenin sonuçları ne oldu?

Afşar Timuçin -Üniversitelerimizin bireyci özgürlükçü düşünce çerçevesi dışına çıkamamış olmasında bütün suç üniversite öğretmenlerinin değildir. Yönetimler her zaman üniversiteyi bu çerçeve içinde görmek istemiştir. Bununla birlikte üniversitelerimiz bu çerçevede kalmayabilirdi. Onlar bu çerçeve içinde kaldılar ve bu çerçeve içinde bile başarılı olamadılar. Kendilerinden beklenilen şey bir batı aktarmacılığı değildi, kesinlikle değildi. Onlar en çok bu aktarmacılığı yapabildiler, yapabildikleri kadar. Onlardan beklenilen Batı'yı öğrenmeleri ve Batı'yı kendi toplumumuzun bakış açılarına göre yorumlayabilmeleriydi. Örneğin bir Platon'a bir Paris'li gibi bakarsanız işlevinizi tam yapamamış olursunuz. Bugün Türkiye'de insanlar

Platon denilince ne bilmeli ne anlamalı, onu ortaya koyabilmek önemli. İşte bu kesinlikle yapılamadı. Bana sorarsanız, üniversite içi çalışmalar da üniversite dışı çalışmalar da yüz ağartıcı nitelikte olamamıştır bu alanda. Üniversite dışındaki oluşumlar biraz daha uygun oldu, bu yüzden biraz daha yararlı oldu, o kadar. Üniversitelerdeki durgunluk üniversitelerin dışında da sürdü gitti. Özellikle son yirmi yıl içinde yazara, daha doğrusu düşünen yazara -yazık ki düşünmeyen yazar da var- büyük görevler düşüyordu. Bulanıklıkları gidermek, karışıklıkları yalınlaştırmak, karmaşık bilgileri basite indirmek işlevi tam olarak yerine getirilemedi. Bunda yazarlarımızın araştırma yapmak istemeyecek kadar tembel oluşları büyük rol oynamıştır, böyle söylediğim için beni bağışlasınlar. Oysa yazarlarımızın çoğu kitap diye ilk müsveddeleri yayımlıyor. Bir yazdığını beğenmeyip bir daha, beş daha yazan yazarlarımız pek olmadı. Bu yüzden genç insanlar bazı bilgilere sezgiyle ulaşmak zorunda kaldılar. Sezgi bilgi bolluğunda yararlı, bilgi azlığında tehlikeli bir yoldur. Ama gene de yapılanlar üniversite dışında yapıldı daha çok, bunu da elbette yadsıyamayız.

Ömer Ateş -Üniversiteler dışındaki bu insanlar Batı'daki yeni düşünce akımlarını Türkiye'ye getirirken buna koşut olarak bu düşünce akımlarının temel yapıtlarını dilimize aktarmadılar ya da onlarla ilgili araştırmalar yayımlamadılar. Örneğin varoluşçuluğun ve yapısalcılığın durumu bu oldu. Bir düşünce akımının temel yapıtlarını insanlara vermeden bu akımlar üzerinde görüş ortaya koymak ve tartışma açmaya çalışmak sağlıklı bir yol mudur? Değilse, bunu sakıncaları neler olabilir?

Afşar Timuçin -İnsan bilimlerinde tarihsel bilgi birinci planda önemlidir. Anatominin tarihini bilmeden anatomide derinleşebilirsiniz belki, ama felsefenin tarihini bilmeden felsefede derinleşmek düş bile değildir. İnsanlık bir yarattığını bir başka yaratısı üzerine kura kura ilerler. Bir şeyi incelerken her zaman bir öncekine başvurma zorunluluğu kendini gösterir burada. O yüzden felsefe öğrenmeye başlarken baştan başlamak, ilk ürünlerden, ilk devinimlerden bugüne doğru ilerlemek gerekir. Felsefe tarihi gibi bir alanın baştan sona bütün ayrıntılarıyla öğrenilebileceğini düşünmüyoruz elbette, ama temel bilgiler, yapı taşları, dönüm noktaları iyi bilinmelidir. Bu da soyut bir biçimde yapılmamak gerekir. Bir felsefeyi öğrenmek ancak o felsefeyi yaratan toplumun iktisadi, toplumsal, kültürel yapısını öğrenmekle olur, bir başka deyişle bir düşünceyi biz ancak kendisini yaratan uygarlığın koşullarına götürürsek doğru olarak kavrayabiliriz. Bu yüzden işin içine tarih karışır, toplumbilim karışır, iktisat, siyaset, genel kültür karışır. Bizde bir alışkanlıktır, filozofların anlayışlarını soyut bir biçimde anlatır geçerler. Atina'nın toplum yapısını ve siyasal düzenini bilmeden, hatta İsparta'nın toplum yapısını ve siyasal düzenini bilmeden Platon'un devlet anlayışını öğrenmeye çalışırsak bu anlayış bize masal gibi, düş gibi gelir, giderek Platon bizde kafadan hafif bir adam izlenimi bırakır. Yani, dediklerinize katılıyorum, önce temel bilgi verilmeli, sonra görüş ve tartışma ortaya konulmalıdır. Ama bunun bu yolda kalem oynatanlar için iki sakıncası var: biri bir düşünceyi enine boyuna öğrenmek için çaba göstermek, öbürü bir düşünceyi çarpıtmadan vermek zorunluluğu. Oysa hem tembellik var, hem çarpıtma isteği var. Örneğin yapısalcılık ele alınırken Saussure adlı dil yetkisinin durumunu ideolog Levi-Strauss'un durumundan ayırmak gerekecektir. Saussure bir dil araştırmacısı, ister istemez tarihselliği yadsımamakla birlikte yapılardan yola çıkmak, yapıları ele almak zorunda. Ama Levi-Strauss için durum başkadır, o işi topluma indirger, toplumu dural yapıların, birbirini zorunlu olarak yaratmaktan uzak yapıların alanı diye görmeye yönelir. Öte yandan, varoluşçuluğu ele alırken bu akımın değişik düşünürlerini birbirinden ayrı tutarak ya da birbiriyle karşılaştırarak ele almak gerekir. Heidegger'ci varoluşçuysanız başka şeyin adamısınızdır, Sartre'cı varoluşçuysanız başka şeyin adamısınızdır. Kısacası, taşıma suyla değirmen döndürürcesine, biz öğrendik size de öğretelim gelin dercesine, bazı yazarlar, sizin de belirttiğiniz gibi, işin temel bilgisini getirmeden tartışmasını getirmeye kalkmıştır. Bunun elbette yararından çok zararı oluyor. Bir bakıyorsunuz genç bir adam ben varoluşçuyum ya da ben yapısalcıyım diyor. Sevsinler. Neye göre? hangi bilgiye göre? Hangi çabaya göre? Bu olacak saçmalık değil. Buradan belki resmi ideolojilere ters düşmeyen yani toplumsal olarak zararsız ama kültür açısından son derece zararlı sonuçlar doğuyor. Burada elbette üniversiteye büyük görevler düşüyordu. Bir adam Kant üzerine mi konuşmak istiyor, gidip üniversitenin Kant üzerine hazırlamış olduğu araştırma çalışmasından yararlanabilmeli. Saussure'ü mü, Leibniz'i mi, Platon'u mu öğrenmek istiyor, gidip bu alanda yapılmış açık ve aydınlık bir çalışmayı okuyabilmeli. Bunun dışında ben şuyum ben buyum demeler, varoluşçu ya da yapısalcı, hatta toplumcu ya da karşı-toplumcu olmalar düşünce açısından yüzeyseldir, karşılıksızdır.

Ömer Ateş -İnsanlarımız bugüne kadar Aristoteles'i öğrenmeden Descartes'ı, Hegel'i öğrenmeden Marx'ı kavramaya çalıştılar. Belki bir dönem kavradıklarını da sandılar. Kesinlikle yanıldılar, kesinlikle yanıldık. Sayın Timuçin, şimdi insanlarımız ciddi bir felsefe öğrenmek isteğindeler. Bu istek nasıl bir çalışmayla anlam kazanabilir? Ayrıca bu insanların elinde sağlıklı bir felsefe tarihi yok, düşünce akımlarının temel metinleri yok. Bunları gözönünde bulundurarak bu insanlara önerileriniz neler olabilir?

Afşar Timuçin -Bana en zor sorunuzu sordunuz şimdi. Ben bu soruya karşılık vermekte güçlüklere uğrayacağım, yazık ki. İnsan elde bulunan bir şeyi önerebilir, düşleri önermek hafiflik olur. Elde bulunanlara bakarsak, bunlar hiçbir biçimde felsefe öğrenmek isteyen kişilere yeterli olacak şeyler değil. Felsefe yayınları yok diyemem, azçok var, ama bunlar ne ölçüde temel bilgiler sağlar bize? Bir şey diyemiyorum. Gene de yapılacak şey, genç insanların yabancı dil öğrenerek yabancı metinlere yönelmeleri olabilir. Sağlıklı bir felsefe sözlüğünün, sağlıklı bir felsefe tarihinin, sağlıklı inceleme kitaplarının olmaması beni de sizin kadar üzüyor. Bir gün üniversitelerimiz uzun uykularından uyanır da iyi niyetle kolları sıvarlarsa, bize en azından klasik felsefenin temel metinlerini verebilirler. Bu da az bir şey olmaz. Platon'u, Lebniz'i, Kant'ı öğreniriz, o bilgilerden yeni bilgilere geçebilme yolunda yeni çabalara girebiliriz. Başka ne diyebilirim bu konuda, bilemiyorum. Her şey yeni yetişen sağlıklı kafalardan beklenilecektir, ne olursa olsun. Felsefe konularına yakın olan, meslekten ya da dışarıdan felsefecilerimiz biraz daha çaba gösterip bize hem çeviri hem telif temel kitaplar kazandırabilirler, bu da olur. Olur mu ama? Kesin bir şey söyleyemiyorum. Benim yapabileceğim bir şey varsa yapmaya her zaman hazırım.

Ömer Ateş -Türkiye'de Doğu-Batı karşıtlığında felsefi düşüncenin gelişimi konusunda yaptığınız bu açıklamalardan ötürü size teşekkür ederim.

Afşar Timuçin -Bu konularda bana söz söyleme olanağı verdiğiniz için ben size teşekkür ederim, ayrıca güzel derginizin uzun ömürlü ve her sayı biraz daha güçlü olmasını dilerim.

SORUMLULUK

Bekir Yıldız

Ben nasıl yazıyorum? Nasıl yazmaya başladım? Siz gençlere bu konuda, yani genel olarak sanat, özel olarak edebiyat konusunda birkaç söz etmem istendiğinde uzun uzun düşündüm: neler yazmalıyım, diye. Yazdıklarımla, yazmak istediklerimle hayata karşı hep genç durmaya çalıştım. Kanımca, genç, eski-yaşlı kuşak diye bir ayrım da yapılmamalı. Yapılmış ve yapılacak ayrımların yanlış, en azından eksik olacağına inanıyorum. Öyle genç yazar arkadaşlar tanıdım ki, gerek içerik, gerek biçim bakımından yaşlının yaşlılarıydı bunlar. Eskimiş, çağın dışına düşmüş değerleri savundular. Gene, öylesine yaşını başını almış yazarlar tanıdım ki, yazdıklarıyla, ileriye dönük dünya görüşleriyle taptaze ürünler verdiler, veriyorlar da. Öyleyse, genç-yaşlı ayrımını "kimlik kartı" yaşına göre değil, bilincin, yüreğin hayatın şah damarında atıp atmamasıyla ölçmek, değerlendirmek gerekir.

Bu bakımdan, yazacaklarıma örnekler ararken, genç-yaşlı diye bir ayrım gözetmeksizin, tanıdığım kimi yazarlardan örnekler vermek istiyorum. Tanıdığım yazarların bir bölümü, hayata ve kendilerine yalan söyleyenlerdi. Bir diğer bölümü de, kendilerine yalan söylememek için, hayata karşı yalan söylenmeyeceğinin bilincinde olan yazarlardı.

Şimdi bu temel kuralı ölçü alırsak, daha doğrusu; sanatçının kendine ve hayata karşı yalan söylememesinin kaçınılmaz olduğunu ölçü alırsak, bu kez de ikinci bir sorunla karşılaşılır: tüm iyiniyet de, içtenlik de, bilinç de yetmez özgün sanat ürünleri vermeye...

Nedir aranılan, gerekli olan? Aranılan, gerekli olan yetenek ve "zekâ"dır. Zekâyı, yani "zekiliği" özellikle şu bakımdan vurgulamak istiyorum: çünkü, gene tanıdığım kimi yazarlar, yetenekli olmalarına karşın, yeteneklerini kurnazlıkla birleştirdiler. Seçtikleri "kurnazca" yol, onları daha çabuk tırmanmaya yöneltti. Böylece var olan yeteneklerini de kaybettiler. Çünkü sanat çevreleriyle ilişkilerinde, kendilerini "sabırla" kanıtlamak yerine, başkalarını koltukladıklarından,pusudabekleyen gerçek sanatın bağışlamazlığı nedeniyle tuzağa düşürülmüş oldular.

Buraya kadar yazdıklarımdan sanatın, gerçek sanatçıdan istedikleri ayıklanıp doğru olan tutum benimsenip direnilse, acaba sorun bütünüyle çözülmüş olur mu? Kanımca, özellikle bizim gibi toplumlarda başkaca bir sorunla daha karşılaşılmaktadır: bu sorun da birikimdir. Neden pek çoğumuz, durup durup da yıllar sonra ard-arda kitaplar yazarız da, sonraları ya "tekrara" düşeriz, ya da uzun bir suskunluk dönemine gireriz. Nedeni çok açık: önceleri ard-arda yazılanlar, genellikle çocukluk yıllarının mayalanmış bilinçaltı ürünleri olur. Bu birikim, tükendiğinde en azından azaldığında, gerek yaşıyarak deney edinme, gerekse bekliyerek bir ayıklama yapma süresi başlar yazar için... Ama yukarıda söylediğim gibi, bizim gibi toplumlara özgü bir çelişkiyle karşılaşılır: nasıl mı?

Yazar her kısa sürelerdeki toplumsal, siyasal, ekonomik patlamaları izleyip ayıklamaya zorunluyken, -izleyip ayıkladıkları-, yeni patlamalarda, çoğu kez önemini, sanatın yol gösterici özelliği yiter, ufalanır, gölgelenir...

Özetlersem; kendimize, hayata karşı yalan söylemeyeceğiz. Hayatın şah damarını kollayacağız. Kurnazlığın aldatmacalı büyüsüne kapılmadan, çizdiğimiz sanat yolunda iz süreceğiz. Ama bu kez de, hem birikimin kaçınılmaz gerekliliği için zamanın oluşturduğu olayları aklımızda biriktirip ayıklarken, hiç de zamanımız yokmuşcasına çırpınacağız.

Çırpınacağız çünkü, tam yarına, dünü anlatmaya hazırlanmışken, bir de bakarsınız ki, yarın bugünden de geride kalıvermiş...

Sanıyorum böylesi güç biri çabaya, çoğu kez insanın bilinci direnç gösteriyor ya, yüreğimiz dayanmıyor bu açılıp kapanmalara...

Tavına gelmiş bir demirin dövülmesi gibi, tavına gelmiş bir olayın sanata geçirileceği sıra, ansızın yeni bir toplumsal, siyasal, ekonomik patlama, çalkantı, kızgın demirin üzerine dökülmüş su gibi, sönüverir her şey...

Hem sanat böylesi güç bir uğraş olmasaydı, çağlar boyu sanatçılar neden o toplumun baş taçı edilsinler, ya da korkuya kapılanlarca zindanlarda çürütülsünler?...

Uluslararası "Barış" Afişi Yarışması Koşulları Açıklandı

"Plaket" (Afiş) yayınevi, Sovyetler Birliği'ndeki sanat ve kültür dernekleri ile kitle kuruluşları, "Barış, Güvenlik ve İşbirliği Uğrunda Mücadele Afişi" yarışması açtılar.

Yarışmanın amacı, tüm barışsever güçlerin barışı güçlendirme, yumuşamayı derinleştirme, silahlanma yarışını durdurma, uluslararası koşulların akılcı biçimde sağlıklı hale getirilmesini sağlama ve nükleer savaş tehdidini kaldırmak için gereken herşeyi yapma isteğini yansıtan afişlerin ortaya çıkarılmasıdır.

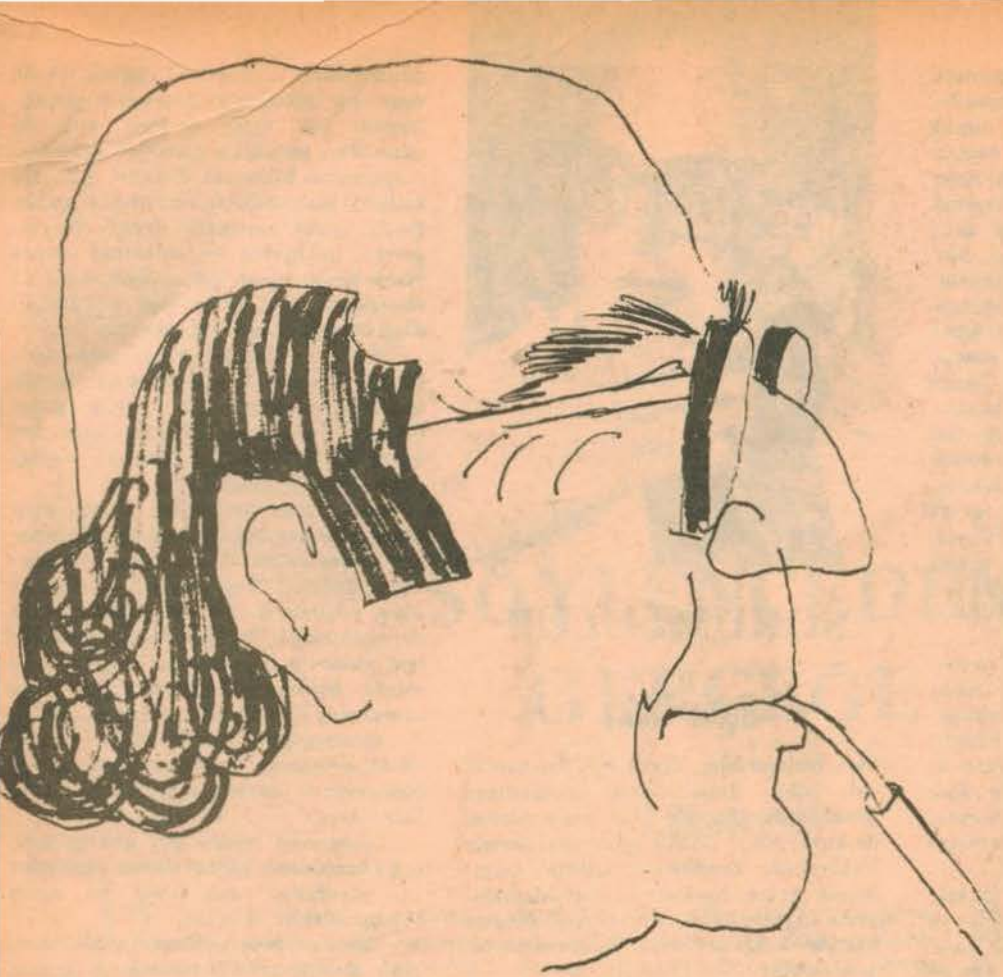
İlgilenen herkesin katılabileceği yarışmanın ürünleri uluslararası bir jüri tarafından değerlendirilecek.

Yarışmaya katılacak kişilerden istenilenler ise şunlar:

Yarışmacı afişin arka yüzüne istediği herhangi altı rakamlı bir rumuzu yazarak, yapıtının üzerine o rumuzun gösterildiği kapalı bir zarfı ekler. Zarfın içine soyadı, adı, baba adı, doğum yılı, öğrenimi, çalıştığı ya da öğrenim yaptığı yer, ayrıca kesin posta adresini yazar. Yarışmaya katılacak yapıtların en geç 30 Aralık 1981 tarihinde yukarıda belirtilen adreste olması gerekmektedir. Yarışma sonuçları basında yayınlanacaktır. En iyi yarışma yapıtlarından sergiler organize edilecektir.

1. Birinci dereceden iki diploma ve 1500 rublelik ödül.
2. İkinci dereceden dört diploma ve 1000 rublelik ödül.
3. Üçüncü dereceden altı diploma ve 750 rublelik ödül.
4. On teşvik diploması ve 500 rublelik ödül.

Ödül kazanan ve basında yayınlanan afişler için ödül parasından ayrı olarak ücret ödenir.

Varna tiyatrosu dramaturgu Veliko Bernev'in çizgisiyle Yılmaz Onay. (Bu çizgi, kendisiyle yapılan söyleşiyle birlikte, Varna Festivali Günlük Dergisindeki yazıdan alınmıştır.)

Varna Uluslararası Kukla Tiyatrosu Festivali

Kukla Tiyatrosu Deyip Geçmeyin

Yılmaz Onay

Varna'daki 5.Uluslararası Kukla Tiyatroları Festivalinde, Sofya Merkez Kukla Tiyatrosu'nun tümü çizgilerle düzenlenmiş oyununu izlerken aklımdan neler geçti? Bir kaç yıl önce biz "İki Dünya" oyununu uygularken, yazarın projeksiyonla önerdiği gösterimleri sahnede canlı çizgiyle yapalım demiştik. Çok daha fazla şey katacaktı. Ama olanaksızlıklar bu fikri, gide gide güdük dört çizgili beze indirgedi. O da ne harekete yeterince katılabilidi, ne de görselliğe yeterince hizmet edebildi. Neden? Çünkü iş fikirle, buluşla bitmiyor. Onunla belki başlıyor. Ama olanaklar önemli. Hem fikri, buluşu gerçekçi planda yaratabilmek için, hem de onu olgunlaştırabilmek, gerçekleştirebilmek için..Bu iş, yazarıyla, çizerivle reiisöriiyle, dramaturguyla, müzikcisi'vle danscısıvla, oyuncu topluluğuyla sürekli bir arada çalışabilmiş yetişkin topluluk (Ansambl) istiyor, eğitim istiyor vb. Gereğinde ille bu kadarını istemivebilir de. Ama o zaman da hiç değilse her yerde isteklilerin biraraya gelip, ülkenin küçük büyük her biriminde "teşebbüs"e geçme, sürdürme, seyircisi ile bütünleşme serbestliğini gerektiriyor. Böylece deney ve yetişme alanının genişlemesini gerektiriyor. Yok mu bu potansiyel? Var. Veri olarak hem de fazlasıyla var. Gerek profesyonel sanatçılarda yoğunlaşmış biçimde, gerekse halkta yaygın biçimde bu istekler yanıp tutuşmakta. Ama engeller, engeller, engeller.. Sadece "Kâr"a yönelik ticari özel "teşebbüs"ün tanınıp saygınlıkla karşılandığı, halka yönelik, gerçek kültürel, sanatsal teşebbüslerin ise, habire daha tedirginlikle "öcü muamelesi gördüğü koşullarda, doğru girişimlerin hep engellenmesinden başka ne beklenir? Bundan ise sadece ülkemiz zarar görüyor, başkası değil.

12-13 Eyl'ül günleri Varna Devlet Kukla Tiyatrosu Ankara Yeni Sahne'de iki oyun oynadı. Bunlardan ilki 1-8 Ekim tarihleri arasında Varna'da yapılan 5. Uluslararası Kukla Tiyatroları Festivalinde yarışma dışı sunuldu. Tüm yabancı gözlemcileri şaşırtan bir sıcaklıkta seyircisiyle bütünleşmesi yaşandı. Bizim seyircimiz bu yaşantıya hiç şaşırmazdı ovsa. Zar zor bulunan olanaklarda ulaşabildiği doğru sanat olaylarıyla hemen nasıl sıcak ve aktif bütünleşmeye hazır olduğunu bilen biliyor. Öte yandan Varna'nın ikinci oyunu "Bubu", Festivalde "Altın Delfin" ödülünü aldı (Festivalin adı da Altın Delfın). Demek ki seyircimiz bu önemli oyunu Ankara'da izlemek şansına kavuşmuştu. Ne güzel. Ama kaç kişi? Buradaki oynanışta ev sahibi taraf olarak Kültür Bakanlığımızın bir çiçek bile vermemesinin, Türk inceliğini yaralamaktan başka kime zararı oldu?

Daha bu iki oyunu izlemek bile bize, dünyada çağdaş kukla tiyatrosu denen şeyin, artık iplerle kuklalardan ibaret ve oyuncunun hiç görünmediği o geleneği sürdürmenin çok ötesine geçtiğini kanıtlamıştı. Varna Tiyatrosu dramaturgu Veliko Bırnev'in "açık biçim" dediği bu çağdaş gelişme, sahne sanatına ve özellikle canlı oyuncuya, çizgiyle, eşyayla, kukla tasarımlarıyla, renkle, müzikle, dansla en zengin biçimde oynama ve anlatım olanaklarının tüm çeşitliliğinde seyirciyle canlı olarak bütünleşme ufuklarını açıyordu. Bu geniş sanat alanı dünyada yıllardır yaşanmaktaydı. Hele Festival vesilesiyle izledik ki, Bulgaristan'da, dokuz ayrı ildeki yerleşik kukla tiyatrolarıyla Sofya'daki okulu ile, iş yerlerine, kasabalara, köylerdeki kültür salonlarına, açıklara yayılan izleyicileriyle bu alan giderek daha da hızla gelişmekte.. (Tiyatro vardır, adı kukla tiyatrosu değildir, hatta aklın-

Varna Kukla Tiyatrosu'nun Eylül ayında Ankara'da verdiği temsillerden bir görünüm.

ca kukla tiyatrosunu küçümser, ama yaptığı nedir: Tiyatroyu kuklalaştırmak, okuyucu kuklalaştırmak.. Tiyatronun böyle çağ dışı hale getirilmesi, hayat dışına atılması bizde tiyatro sanatı diye kabul ettirilmek istenirken, "küçük" komşumuzda tersine kukla tiyatrosu çağdaşlaşmış, en geniş biçimde hayat ve içerik kazanmış, en yaygın ve uluslararası yetkinlikte yaşanıyor.) Üstelik yazarlarıyla da çok zenginleşmiş. Öyle ki Varna Festivali şu koşulu koyabilmiş ve yıllardır gerçekleştirmekte: Bulgar tiyatroları her seferinde yeni bir Bulgar oyunu ile katılıyorlar. Diğer ülke tiyatroları ise bir de Bulgar oyunu sahneleyerek katılıyorlar. Bu koşula rağmen Festival 1970'ten bu yana gelişerek bu yıl 5.sine ulaşmış. Neredeyse bu koşul sayesinde diyeceği geliyor insanın. Katılım içte ve dıştan hep artarak sürmüş: Bulgaristan'dan yedi topluluk (Sofya Merkez, Varna, Plovdiv, Şumen, Starazagora, Burgas, Yambol ve Tırgovişe), Çekoslovakya'dan iki(Nitra ve Koşitze), Polanya'dan iki (Opole ve Bielistok), İsviçre'den iki topluluk (Sopbingen ve Lozan), ayrıca SSCB(Leningrad), Demokratik Almanya (Bautzen), Özbekistan (Andijan) ve İtalya (Revana) tiyatroları katıldı 1981 Festivaline. Aynı anda Bulgaristan'ın mizah festivali ile ünlü Gabrovo kentinin tiyatrosu, Demiryolu işçilerinin kültür binasında oynuyor ve kardeş topluluklar olarak ilişkide bulundukları Yugoslavya'nın Niş ve Özbekistan'ın Taşken toplulukları temsilcileri ile festivali izliyorlardı. Jüri'de UNİMA'nun eski ve yeni genel sekreterleri yer almıştı. (Henryk Jurkovski ve Jacques Felix). Kukla Tiyatroları sanat alanının uluslararası en üst organizasyonu olan, Unesco'ya bağlı UNİMA'nın Hindistan'lı, ABD'li diğer üst düzey yetkilileri, Federal Almanya'dan, Hollanda'dan, İsviçre'den bu alanın otoritesi ilgililer izleyici olarak katılmaktaydılar. Demek ki Bulgar oyunlarıyla katılma koşulu, katılımı daraltan değil tersine, kaynak sağlayan, hatta ünlü oyunların değişik yorumlarda izlenmesiyle özel bir ilginçlik getiren bir boyut olabiliyor.

Bu gözlem bize birşeyi daha göstermiyor mu: Ulusal sanat önce kendi halkı için ve kendi halkı ile bütünleşerek serpilip gelişiyor ve "batı" o zaman bunu ister istemez tanıyor, hatta katılmaya, yetişmeye çalışıyor. O "batı" ki, bizde bazılarınca, kendi "ulusal"lığımız için bile kendi halkımızdan önce onun "vize"si geçerli sayılır, "ulusallık" kıstasımız olarak bile kendi halkımızın değil "batı"nın "takdir" ve "tescil"i peşinde koşulur.

Gerek Varna Festivali,gerekse daha önce Varna Tiyatrosu'nun Ankara'da oyunlarını sunması bize tiyatro sanatı alanında açılmış geniş ufukları tanıttı. Bu fırsatta daha çok sanatçımızın ve daha çok izleyicimizin kavuşabilmesi ve ülkemizde sanatın bu yollarla da doğru etkiler kazanması için böyle sıcak kültür ve sanat ilişkilerinin artmasını dileyelim. Başka festivallere ve ilişkilere katılabilen kişilerimizin de bize çok daha geniş tanıtmalar yapmalarını dileyelim. Örneğin bir Özbekistan'ın (Andijan) "Kral ve Değirmenci" adlı Bulgar oyununu işleyişinde, bize bu kadar yakın temlerin, müziklerin, dansların, tiyatrosu bizden de çok yeni olan bir Özbekistan topluluğunca böylesine usta, yetkin, zengin ve ince işlenebildiğini herkesin görmesini istemez mi insan? Aynı unsurlar Bulgar izleyicilere de çok yakın gelmiş, böyle ifade ettiler. Ne kadar geniş bir kültürel uyum kaynağıdır bu! O zengin kaynaklar bizde de yok mu? En doğru amaçlarla en güzel şeyleri yapmak bizim de elimizde değil mi? Ama ellerimiz...

DİMİTRİ

Özdemir İnce

Dimitri büyümüş, adam olmuş, bize bir ısmarladı. Öğle yemeğinin hesabını üç yıl önce olduğu gibi gene kafadan yaparken iki şişe birayı elinin tersiyle öylesine bir hesap dışı bırakışı vardı ki düşmelerine zor engel olduk.

Ülker ve ben sevgiyle gülümsüyorduk Dimitri'ye; üç yıl önce ki karşılaşmamızı dostlarımıza kaç kez anlatmış. Syros adası tümüyle değilse bile Ermoupol'is, bizim için, Dimitrileşmişti biraz

• •

Dimitri'nin öyküsüne nereden başlasam? Bu gelişimizden mi? Çünkü dün akşam lokantaya geldiğimizde geç bir saatti Ermoupolis için, saat 23'ü geçiyordu lokantada yoktu. Hayak kırıklığına uğramıştık. Üstelik ilk gelişimizin anısına içtiğimiz reçina da sıcaktı. Oysa Dimitri buz gibi soğuklarını getirirdi. Bunun üzerine küçük bir şişe beyaz Demastika istedim. Yemeği bitirip hemen kalktık, belediyenin önündeki taş alana kahve içmeye gittik. İçimde bir kırıklık, bir bırakılmışlık duygusu vardı. Ağabeyi, onun yorgun olduğu için uyumaya gittiğini söylemişti. Demek ti Ermoupolis'teydi, gene yazın lokantada çalışıyordu. Öyleyse ertesi gün görebilecektik onu. İnsan her isteğini bir oyunun sahne düzeninde olduğu gibi, oyuncuların sahneye girip çıkışında olduğu gibi yerli yerinde bulamıyorlu.

• •

Yunanistan'a ilk gelişimizdi, üç-dört yıl önce. Önce Ülker'in doğduğu kente gitmiştik Ülker doğduğu evi bulmuştu, sırtını duvara dayamış, kapı tokmağını tutup okşamıştı. Duygularını pek belli etmezdi. Duygulanıp ağladığını hiç görmemiştim. Duygulanmasını eleveren belli bir davranışı, "tik"i yoktu. Duyguları benim için, her zaman, bir bilinmezlik tülhentinin altında kalmıştır. Onun yerine ben duygulanıyordum. Ailenin bir kanadı Osmanlı-Rus savaşında, Kırcalı'dan (Bulgaristan) yola çıkıp,karlar altında Rodop dağlarını aşıp Gümülcine'ye (Yunanistan) gelmiş, sonra tekrar geriye dönmüş; aynı göç 1912 yılınlda Balkan Savaşı sırasında tekrarlaamış, ardından 1941 yılında, Alman istilacıların önünde bu göç Türkiye'ye yapılmıştı. Babası, annesi pek anlatmazlardı bu serüveni. Babası yaptığı seçimi savunmak için susar, annes'iyse içinden söküp atamadığı Balkan özlemini ele vermek istemezdi. Ülker'se 2-3 yaşındaydı son göç sırasında. her zaman parlatılmış cam bilyeler gibi kalan birkaç anının dışında önemli bir şey anımsamıyordı: dondurucu kış, Meriç nehrine savrulan fotoğraflar, kürkünden utanan annesi, gündüz durup gece yol alan trenler...

Durmadan titriyordum Çok üzgündüm. Tarihin bütün sorumluluğunu ben yüklenmiştim sanki. Kavala'da 1922 göçmenleri'yle yaşanan o mutlu öğle sonuna karşın çok tedirgindim.

Daha sonra Atina çok sıcaktı. Asfalt yollar eriyecek gibiydi. Bir yığın terslikler otel falan canımdan bezdirmişti. Atina'daki Türkler de moralimizi iyice bozmuştu: Türkler her yerde izleniyormuş: Türk olduğunuzu öğrenen otelci oda vermiyormuş, satıcı bir şey satmıyormış. Bu yüzden bazıları kendilerini Fransız gibi, bilmemne gibi tanıtıyormuş... Bize de Fransız-İngiliz çifti rolü yapmamızı önerdiler. Sıcağın altında eriyen asfalta sanki dizlerime kadar batmıştım. Ülker'le durmadan kavga ediyorduk. Çok sevdiğim, çok saydığım büyük bir ozanla buluşacaktık. Bu buluşmayı en sona bırakmıştım. Ülkeyi ve halkını tanıdıktan sonraya. Yazları yaşadığı adada bizi bekliyordu. Atina'dan sonra bazı adaları dolaşıp onun oturduğu adaya gidecektik. Ama bizim dostlar bunu doğru bulmuyorlardı. Bu kararı fazlaydı. Ozan bizi niçin Atina'da beklememişti? Zaten burnu büyüktü, kimseyle görüşmezdi. Onun evine adım atmak büyük bir olaydı. Türk çekingenliği ve içine kapalılığıyla böyle söylüyorlardı. Geçenlerde gelen bir Türk ressamını pek takmadığı, çağrılı olduğu halde sergiye gitmediği için epeyce kınanmıştı. Zaten bizim ressam da kendisiyle yapılan bir konuşmada ozanın ağzının payını vermişti basında. Böyle diyorlardı. Bunca yolu boşuna tepmiştim. Bundan sonrası da boşunaydı. Öylesine inandırıcı konuşuyorlardı ki ozanın yazdığı mektuplardan, özellikle bizi nerede beklediğini bildirdiği mektuptan kuşku duymaya başlamıştım. Biz Türklerin yurt dışında nasıl kuşku içinde, kuruntular içinde yaşadığımızı, yaşamı kendimize ve dostlarımıza zehir ettiğimizi unutmuştum. Bu yolculuk benim şürsel Odysseia'mdı; ama henüz gidişti, dönüş değil ve dönüşte hayal kırıklıkları, mutsuzluklar olsun istemiyordum. Ozan benden çok yaşlıydı sürekli hastaydı, yeryüzünde pek az insanın çektiği acılar çekmiş, sınavlardan geçmişti. Onun geçmişini bilmiyorlardı. Onu başındaki "aziz" ve " kahraman" çelengiyle görüyorlar ama bunlar için ödenen bedelin öyküsünü bilmiyorlardı. Ozanın ulusal kahramanlığı, evrensel ozanlığı da Yunan pazarlamacılığıydı bizim dostlara göre. Bizde ne ozanlar vardı, biz pazarlamasını bilmiyorduk. Böyle diyorlardı. En büyük Türk ozanına duyduğum saygının aynını ona da duyuyordum.İkiside acıyı tanımıştı. İkisi de alçakgönüllüydü. Acaba yanılıyor muydum? Üstelik gitmek istidiğimiz adaların hiçbirinde otellerde yer yoktu: ne Paros'ta, ne Naxos'ta, ne Mykonos'ta, ne de Santorini"de. 'Yer yok listesi'nde neredeyse sadece Syros adasının adı yoktu. Ama turizme gereksinim duymaya, kendi kendine yeten bir adaydı.

Unutmuştum, ama dün limana girince ansıdım adını, bizi Ermoupolis'e getiren geminin adı Niaas'tı. Yolculuk sırasında çok gergindim. Sabaha kadar uyumamıştım Atina'da.Bu yolculuğu başından başlayarak düşünmüştüm tekrar. Sabaha kadar bir karara varmak zorundaydım, ama karara karar verememiştim. Pek şanslı başlamış bir gezi de sayılmazdı zaten. Yunanistan Büyükelçiliği Ülker'in Yunanistan doğumlu olduğunu ileri sürerek vize vermiyor, Atina'dan gelecek yanıta göre davranacağını söylüyordu. Bir ay süreyle, evde nöbet tutmuş Yunanistan Büyükelçiliği'nden gelecek telefonu beklemeye başlamıştık. Bir ara, dayanamayıp, Dışişleri Bakanlığı'na bir arkadaşımı görmeye gidip savaş açmanın dışında Yunanistan'a karşı ne gibi yaptırımlar uygulanabileceğini öğrenmek istemiştim. Arkadaşımın kahkahayla güldüğünü anısıyorum. "Oğlum yapılacak bir şey yok, demişti, biz de Türkiye doğumlu, özellikle İstanbul doğumlu Yunan vatadaşlarına aynı şeyi uyguluyoruz, vize vermiyoruz." Bu uygulamaya önce kim başlamıştı? Biz mi? Onlar mı? Önemli olan kararı kimin önce aldığı değil, ama bundan insanların büyük ölçüde etkilenmesiydi. Çünkü, daha sonra, bu tür mutsuz insanlar görecektik.

Son gündü artık. Cuma'ydı. Beş-altı saat sonra iş günü bitecekti. Biz de ertesi gün rasgele bir yere gidecektik tatili geçirmek

için. Vize verilse bile, döviz almaya, uçakta İstanbul'a yer bulmaya olanak kalmamıştı. O kadar gecikmiştik ki bizi İstanbul'a bekleyen arkadaşımıza yetişmek için paraya kıyıp uçağa binmekten başka çıkar yol yoktu. Cumartesi saat 11'e kadar Yeşilköy'de bekliyecekti bizi Selanik'e kadar onun arabasında yolculuk yapacaktık.

● ●

Saat 12'de telefon çaldı. Bayan Ülker İnce'yle görüşmek istiyorlardı. Telefonu Ülker'e uzattım. Birkaç saniye sonra yüzü aydınlanmaya başladı. Vizesi hazırdı, hemen gidip alacaktık. Büyükelçileri İstanbul'dan telefon edip Ülker'e vize verilmesini buyurmuştu. Şimdi adını anımsayamadığım bu güzel insan bürokrasi zincirini kırmayı kabul etmiş, bütün sorumluluğu yüklenip bu buyruğu vermişti. Zordur böyle bir sorumluluk yüklenmek, yürek ister, insanlık bilinci ister.

O gün bütün işlerimizi yoluna koyup, ertesi gün saat 11'de değil de 13'te İstanbul'a varmıştık. Saatlerdir bizi bunaltıcı sıcağın altında bekleyen arkadaşımız, annesi-babası, mutlulukla gülümsediler. Yola çıktık. Mutluyduk. Yaşamımın yeni bir dönemi başlıyordu. Bunu tepeden kırmağa duyumsuyordum. Yaşamımın, şiirimin yeni bir evresi başlıyordu. Arkadaşımın Türk-Yunan toplantısından çıkartıp öykümüzü anlatttığı Büyükelçi için korkmaya başlamıştım. Ya Ülker için Atina'dan olumsuz bir yanıt gelirse ne olacaktı; ya gezi sırasında bir terslik olur da ucu adamcağıza dokunursa?

Ağustos ayında, Kiklad adaları dolaylarında deniz çok dalgalı oluyor. Bunu söylememişlerdi bize. Ülker susuyordu. Konuşmuyordu. kızgındı bana. Durdurumla sabaha kadar uyutmamıştım onu. Birden teknenin hışırtısının değiştiğini tekdüze hışırtıya bazı takırtıların karışmaya başladığını farkettim. Koca gemi sallanmaya başlanuştı. Tayfalar bir şeyler dağıtmaya başladılar. Naylon torbalar. Kusmaya karşı. Ülker'in yüzü soluyor, arada bir gözü kayıyordu. Sonunda masaya dayanmak zorunda kaldı başını. Baktım, kadınların, çocukların çoğu onun gibiydi. Yaşlı kadınlar ıstavroz çıkartıyordu. Yolculuğun başından bu yana fikirdayan adalı gençkızlar susmuşlardı. Bu tür yolculuğa alışkın olmalıydılar. Ama korkuyorlardı işte. Tayfalar bile yürümekte güçlük çekiyorlardı. Naias'ın arada bir yan yattığını, dalgaların üst güverteye kadar yükseldiğini görüyordum. Yan masada oturan, durmadan ıstavroz çıkaran yaşlı kadın bana doğru eğilerek Ülker'in deniz tutmasına karşı bir ilaç alıp alamadığını sordu Kayserili şivesiyle. Kendisinde vardı. Birden binlerce çiçek açtı yüreğimde. Ülker hapı içti. Bir süre sonra gemi Kea ve Kitlınos adalarının arasına girince deniz biraz duruldu ve Ülker yavaş yavaş kendine geldi. Türkçe söylenen bir cümle benim için umut dalı olmuştu. umudum çoğalmış, ama yaranın kabuğu kalkmış, kanamaya başlamıştı. Bir saat kadar sonra Syros adasında inecek yolcuların hazırlanmaya başlamasını bildirdiler hoparlörle. Hazırlandık. Yandaki masada bir hazırlık yoktu, anlaşılan başka bir adaya gidiyorlardı. Ayağa kalktım. Yaşlı kadına doğru eğildim. Anladı. Elini aldım, öpüp başıma koydum. "Sebebin gözü kör olsun!" dedi yaşlı kadın, başka bir şey söylemedi. Daha önce. bir kez de Kavala'da duyduğum bu cümleyi daha sonraki yolculuklarımda kaç kez duyacaktım.

Bu kez otelden verilen broşürün de belirttiği gibi uluslararası turizm umurunda bile değildi Syros'un. Limanda görülen iki yüzer havuzun dışında, pek ünlü gemi onarım atölyelerinin nerede olduğu anlaşılmıyor. Sayısız "Türk Lokumu" atölyesi var.

Deniz kıyısından hiç düşürmeden sola doğru yürümüştük. O taraf daha aydınlıktı. Sayısız lokanta, kahve vardı kıyıda, müşterilerinin büyük çoğunluğu ada halkındandı: genellikle bütün aile, anne-baba, çocuklar, varsa dede-nene... Baktık, lokantaların hepsi birbirine benziyordu. Birine girdik. Pek az olan boş masalardan birine oturduk. Kimse gelmiyordu. Yunan lokantalarında garsonların çağırılmadan gelmediklerini anımsadım. Elimi kaldırdım. On dört yaşlarında bir delikanlı geldi:

Oriste, dedi.

Ena suvlaki, ena puli, ena salata ke feta, mia reçina, dedim.

Endaksi, dedi ve gitti.

Bir süre ortalıkta görünmedi. Sonra başka masaları dolaşmaya başladı. Elimi kaldırdım.

Ankara Devlet Opera ve Balesinde Sahnelenecek Eserler

Ankara Devlet Opera ve Balesinin 1981-82 sezonunda sahneleyeceği eserler belli oldu. Bu yıl, Verdi'nin "La Travita", Donizetti'nin "Don Pasquale", Melikov'un "Bir Aşk Masalı", Kodallı'nın "Atatürk Oratoryosu", Bizet'in "Carmen", Saygun'un "Özsoy", C.Reşit Rey'in "Lüküs Hayat", Çaykovski'nin "Kuğu gölü", Puccini'nin "Madama Butterfly", Asafiev'in "Bahçesaray Çeşmesi", Verdi'nin "Aida", Bellini'nin "Norma", Çaykovski'nin "Uyuyan Güzel", Pergolesi'nin "La Serva Padrona", Ferit Tüzün'ün "Çeşme Başı", Ulvi Cemal Erkin'in "Düğün", Kodallı'nın "Ebru", Saygun'un "Yunus Emre", Puccini'nin "Gianni Schicchi", Rossini'nin "Sevil Berberi", Puccini'nin "La Bohéme", Saygun'un "Taş Bebek" Sullivan'ın "Mikado" adlı opera ve bale eserleriyle, Türk bestecilerinin bale eserlerinden oluşan bir repertuarın sunulması planlanıyor.

Devlet Tiyatrolarında İstifalar Başladı

Devlet Tiyatrolarından üç sanatçı ve bir dramaturg istifa etti.

İstifaların, Devlet Tiyatrolarının "Köylere Tiyatro" sloganı ile başlattığı kampanya ve Bölge Tiyatrolarına yönelik uygulamadan sonra ortaya çıkmaya başlaması, dergimizce ve sanat çevrelerince anlamlı bulunmaktal

Özellikle istifa eden sanatçılardan Zekai Müftüoğlu, Nur Subaşı ve Mümtaz Sevinç'in, Devlet Tiyatroları'nın bundan önceki turnelerinde severek görev almış olmasına, hatta Zekai Müftüoğlu'nun, bir süre de tayinle İzmir'de bulunmasına karşın, daha önce istifa etmeyi düşünmediği halde, şimdi Devlet Tiyatrosu yönetiminin ne olduğunu açıklamadığı bu son "turne" (4) uygulamasına katılmamak için istifa etmeleri, konuyu daha da anlamlı kılıyor!

Bu arada Devlet Tiyatroları'nın sevilen sanatçısı Ertan Savaşçı, emeklilik süresinin dolması ile birlikte Devlet Tiyatrolarından ayrıldı.

Oysa Ertan Savaşçı bu en verimli çağında tiyatromuza daha çok emek verebilirdi.

Hatırlanacağı gibi, emekliliği gelen sanatçılardan Kerim Afşar da, görev süresini uzatmak yerine Devlet Tiyatrolarından ayrılmayı yeğlemişti.

Devlet Tiyatrosunun eski baş Dramaturgu Gülşen Karakadıoğlu'nun ise, yıpratıcı olaylar karşısında, istifa etmek zorunda kaldığı söyleniyor!

- Oriste kirye, dedi.

İstediklerimizi tekrarladım. Elini başına vurdu. Unuttuğunu anlatmak istiyordu. Konuşmaya başladı. Elini tuttum.

- Bi yunanca b lmiyoruz, ded m.

Nasıl olur? gibilerden yüzümüze baktı. Dalga mı geçiyorduk. Ü ker'in Pomak yüzü bildik bir yüzdü onun için, kuzey Yunanistan'lı yüzü. Ben de uzun kıvırcık sakalımla, esmerliğim ve yapımla, ona göre, bir tür Moustaki'ydim. "Hadi, yuttum!" dercesine gülümseyerek gitti. Hemen döndü. Ama yemekleri gene getirmemişti.

- Yunanlı değilseniz Almansınız, dedi ortaokul ingilizcesiyle.

- Hayır.

— İtalyan?

- Hayır.

— Fransız?

- Hayır.

- Peki nesiniz öyleyse?

Hala kendisiyle dalga geçtiğimizi sanıyordu.

- Turkish, dedim. Anlamadı.

- Turkish, Turc, Turkiko, Turçin, Turkos, dedim.

"Turkos" deyince anladı. Birden olduğu yerde döndü.

- Nee Türk müsünüz ? diye haykırdı. Annece Türkler geliyor, dercesine. Şöyle bira uzakta durdu. "Ulan beni işletmeyin sakın" la derin bir kuşku arasında gidip-gelen bakışları vardı.

- Adın ne senin ? diye sordum.

- Dimitri, dedi.

- Dimitraki sen hiç Türk gördün mü?

- Hayır.

- Peki neden şaşırdın öyleyse?

- Bilmem.

Bunları ingilizcekonuştuk. Sonra:

- Ela do, Dimitraki, dedim, benim de senin yaşında bir oğlum var.

Ülker çantasından çıkartıp Tan'ın fotoğrafını gösterdi.

- Siz ne yemek ist'yordunu ? diye sordu.

Tekrarladım. Gidip hemen getirdi. Ama hemen gitmedi

- Türkler hangi d li konuşurlar? diye sordu.

- Türkler, fransızca, ingilizce, a manca konuşurlar, dedim.

- Arapça, türkçe, yunanca da konuşurlar, diye ekledi Ülker.

Dimitri, yunanca sözcüğünü duyunca:

- Ben de yunanca konuşabilirim, diye haykırdı.

Ülker'le gülmekten gözlerim z yaşarmıştı.

Bir süre sonra, turistlerin hepsi gitmişti. lYunan müşteriler Dimitri'ye takılıyorlardı. Di 'tri kı ıyor. gülüyor, kostak kostak yürüyordu, arada bir göz ucuyla bize bakıyordu. Yediğimiz yemekler güzeldi. Ülker'in yediği tavukta sarımsak tadı vardı. Hesabı istemek için kolumu kaldırdım. Geldi.

- Logariye mo parakalo Dimitri, dedim.

Başını havaya kaldırdı, gözlerini bir noktaya dikti, üç bilinmeyenl denklem çözüyordu sanki kerata. Mırıl mırıl bir şeyler tekrar ıyordu kendi kendine. Sonra kulağının arkasında kalemi alıp 140 drahmi yazdı. O zamanki kura göre 90-100 lira ediyordu; 1981'e göre 280 lira. Çıkarıp 150 drahmi verdim. Cebini karıştırdı, bir 10 drahmi çıkartıp masaya koydu.

- Sen n olsun, dedim.

- Olmaz. Bahşiş almak ayıptır, dedi, ve ekledi:

- Siz sahiden Türk müsünüz?

Güldüm. İçimden "kuşkulan ulan b ra kerata!" dedim.

• •

Türkler için ne duymuştu acaba ailede, okulda, televizyonda? Bir önyargısı olduğu belliydi. Ne var ki kafasındak prototipe ne ben, ne de Ülker uyuyorduk.

Ertesi gün öğle yemeğini bir köyde yedik, akşam yemeğini de limanın öbür ucundaki bir lokantada. Bir daha Dimitri'nin lokantasına gitmemi için özel bir neden yoktu. İki gün sonra akşam yemeği saatlerinde lokantanın önünden geçiyorduk, el salladı. B r daha niçin gelmediğimizi sordu.

- Bu akşam gelin, size masa ayıracağım, dedi.

O akşamdan sonra, Ermoupol'is'te kaldığımız sürece başka lokantaya gitmedik. Hesap istediğimizde ne bir drahmi yukarı çıkıyor, ne aşağı iniyordu. Hep 140. Birkaç gün sonra Santorini'ye gidecek olan bir gemiye bilet aldık. Dimitri:

- Ne diye gidiyorsunuz o adaya, iyi bir ada değil, dedi.

• •

Santorini'ye, Paros'a, Samos'a gittik o yaz. Daha sonra birkaç kez geldim Yunanistan'a, başka adaları dolaştım, bütün Mora yarımadasını gördüm. Dostlarım oldu. Ama ne zaman Yunanistan'dan söz açılsa, ne zaman adaları düşünsek aklımıza hep Dimitri geldi. Benim en boğuntulu, en gergin, en tedirgin günlerimde ilk Yunanlı arkadaşım o olmuştu.

Bu gelişimizde, Atina'da, bir arkadaşımızın bizi gönderdiği seyahat acentasında karşımıza İstanbul'lu Yannis çıkınca işlerin yolunda gideceğini anladım. Hydra'dan geliyorduk, Samos'a ya Syros üzerinden, ya da Paros üzerinden gidebilirdik. Paros'ta daha çok dostumuz vardı, ama ben Dimitri'yi düşünerek, "Syros üzerinden gidelim" dedim. Ülker sevinerek gülümsedi. O da Dimitri'yi tekrar görmek istiyordu.

• •

Ertesi gün, öğle yemeğine Dimitri'lerin lokantasına gittik. Kapıda duruyordu. Boyu bir sekseni bulmuştu.

- Merhaba, Di 'tri, ded m

- Merhaba, dedi. Ama tanımayarak. Ben de tanımasını beklemiyordum zaten. Aradan üç yıl geçmişti. On dört yaşından on yed'sine gelen bir delikanlı geçmişten neler ansıyabilir? Üstelik ben de değişmiştim. Moustak sakalımı kesmiştim, daha doğrusu kesmak zorunda kalmıştım.

Dimitri gülümsüyordu. Ağabeyi gelip ona bir şeyler söyledi. İki yabancının kendisini araması çok hoşuna gitmişti. Yanıma gelip özür diledi. Anımsayamamıştı ama kusura bakmamalıydım. Her yıl yü lerce yabancıyla tanışıyordu. Tezgaha gidip yemeklerimizi seçtik. D mitri durmadan yüzümüze bakıyordu.

- Alman mıydınız ? diye sordu.

Nedense keratanın aklına hep Almanlar geliyor, dedi Ülker.

- Hayır Dimitri, dedim, Biz Türküz.

- Neee! diye haykırdı sevinç e. Anımsamıştı bizi. Çok mutluydu elimi tuttu. Ben de sırtına bir şaplak indirdim.

Bir yığın şey konuştuk Dimitri'yle. Ülkemizde olup bitenleri izlemişti televi - yonda; gençlerin birbirini öldürmelerini doğru bulmuyordu Syros'tan artık hoşlanmıyordu. Başka bir yere gidip Makine Mühendisliği okuyacaktı. Ama bayır, Atina'ya değil, ya Amerika'ya, ya da Almanya'ya. Dimitri, Amerika deyince oğlum aklıma geldi, bir aydır oradaydı. Cü dasından Tan'ın fotoğrafını çıkardım, Dimitri'yeuzattım. Baktı.

- Yakışıklı bir palikarl olmuş, dedi.

- Sen de yakışıklısın, dedi Ülker.

- Burada kaç gün kalacaksını ?

- Yarın Mykonos'a gidiyoru .

- Boş verin ne işini var orada. berbat b r ada

- Üç gün sonra döneceğiz Dimitri. Birkaç gün daha kalacağız. Sen hesabı yap.

Üç yıl önceki gibi başını havaya dikti. Gözlerini kıstı. Birden iki şişeyi yana itti.

- Bun ar henden, dedi, borcunuz 240 drahmi.

- Yunanistan'da hayatın pahalandığını şimdi anladım, dedi Ülker. Bu Dimitri kırklı sayıları çok seviyor. İlk geldiğimiz yıl yüz kırktı, şimdi iki yüz kırk.

Hesabı ödeyip dışarı çıktık. Syros bildiğimiz bir adaydı, Ermoupolis de bildiğimiz bir kent. Birkaç gün sonra bir başka adaya gidecektik, oradan da bir başka bilmediğimiz adaya, sonra Syros'a dönüp Samos'a geçecektik. Büyük ozan bu yaz da bi i orada bekliyordu. Telefon konuşmamızda, bütün çalışmalarını bıtırdığını ve bizi beklediğini söylemişti. Üç yıl önce, Atina'da, Türk arkadaş anımızın anlattığı gibi bir insan değildi; yeryüzünün en çalışkan , en yiğit, en alçak gönüllü, en insansever insanlarından biriydi, bir "ulu kişi"ydi.bir "ermiş"ti.

• •

Samos'tan Kuşadası'na geçecektik. Bir daha Syros'a ne zaman gelirdik kimbilir? Belki de hiçbir zaman. Çünkü A. B.D.'nin kovboy başkanı Nötron bombasının yapımına karar ve buyruk vermişti. Ortadoğu gittikçe ısınıyordu. Yunanistan'la Türkiye'nin arasındaki kara kediyi kızıştırmaya çabalayanlar gideıek çoğalıyordu. Belki de hiçbir zaman gelemezdik. Belki de, biz gelsek bile, Dimitri Almanya'ya, Amerika'ya gitmiş olurdu. Ama onu unutmamıza olanak yoktu. O ilk Yunanlı dostumuzdu bizim.

(Ermoupol'is, Syros adası. 31.8.81)

Kemal Z. Gençosman'ın TRT için hazırladığı "Beni Hatırlayınız" adlı programın sansür edilen metinlerinden birini yayımlıyoruz. "Namık Kemal'e ve Tevfik Fikret'e Tutkun Bir Paşa", TRT'nin sansür tutumunun ulaştığı düzeyin tipik bir bir örneği.

Namık Kemal'e ve Tevfik Fikret'e Tutkun Bir Paşa

Kemal Zeki Gençosman

Mustafa Kemal daha Harbiye sıralarındayken Namık Kemal'in O'nun duyarlı yüreğinde tutuşturmuş olduğu vatan sevgisi kıvılcımını, Tevfik Fikret hak ve millet sevgisiyle tamamlamış ve alevlendirmişti.

Atatürk kendini bildi bileli sanata karşı içten bir yakınlık, sanatkârlara karşı hayranlık duyardı. Edebiyat ve musiki başta gelirdi. Genç yaşlarında daha çok edebiyata düşkündü. Fikret'i duygularına en yakın şair olarak çok sevdi.

Yaşam öyküleri karşılaştırıldığı zaman Mustafa Kemal'le Tevfik Fikret arasında ortak yönler bulmak da güç değildir. "Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür" şair Tevfik Fikret, ömrü boyunca karşısındaki kim olursa olsun başı dik kalmasını bilmiştir. Bir de Zübeyde Hanımla Ali Rıza Efendinin oğulları küçük Mustafa'nın mahalle arkadaşları tarafından anlatılan şu fıkrayı dinleyiniz:

" -Mahallede en çok oynadığımız oyun birdirbir idi. Bu oyunu bilmiyen çocuk yoktur. Biri yatar, ötekiler onun üstünden atlarlar. Mustafa bizim oyunlarımıza çok katılmazdı. Katıldığı zamanlarda da yatma sırası kendisine geldiği zaman itiraz eder:

-Ben boynumu eğmem, derdi, atlayabilirseniz üstümden atlarsınız."

Bu Mustafa Kemal büyüyecek ama, bu "eğilmeme" huyunu hep en saygın yönü olarak taşıyacaktı. Ömrünün sonuna kadar hiç bir yerde, hiç kimseye boyun eğmeyecekti. Zaten kendisi de söylerdi:

" -Benim doğuştan karakterim özgürlük ve bağımsızlıktır."

Özgürlüğü ve bağımsızlığı karasevdalıca seven Mustafa Kemal'in, oğluna:

"Hak bellediğim bir yola yalnız gideceksin!" diye, öğütlerin en erdemlisini veren Fikret'i niçin çok sevdiğini şimdi daha iyi anlıyoruz.

1918'de Karlsbad'da iki ay kadar süren bir tedaviden sonra Ağustos başlarında İstanbul'a dönünce Mustafa Kemal Paşa, ikinci kez atandığı Suriye'deki yedinci ordu komutanlığına Fikret'in Aşiyan'ını ziyaret etmeden gitmedi. İmparatorluğun son aylarında Suriye'de son çırpınışları yüklendiğini biliyordu. Bir yıl önce Başkomutan vekili Enver Paşa'ya, savaşı kaybettiğimizi ve bu acı akibetin sosyal ve askeri nedenlerini en çıplak gerçeğiyle uzun bir raporla bildirmişti.

19 Ağustos günü, sanki onun bitip tükenmek bilmez idealizminden güç almak istermişçesine Rumelihisarı'nın tepesine koştu. Büyük Şairin kendi eliyle kurduğu bu sevimli "âşiyân", o gün, Fikret'in yakın dostları, hayranlarıyla doluydu.

Yeni Yedinci Ordu Komutanı ziyaret defterine yazıp imzaladığı yazıda "Tavaf-ı tahatturunda bulunmakla mübahi perestişkârân-ı Fikret" demiş ve altına o ünlü "M.Kemal" imzasını atmıştı. Sert çizgili, sinirli, ama baştan başa karakter okunan imzasını... Bu günün Türkçesiyle "Fikret-i anmakta mutlu olan hayranları!" Aynı yapraktaki öteki imzalar Faik Ali, Süleyman Nazif ve arkadaşı Rasim Ferit beylere aittir. Sağ alttaki imza ise "Eğilmeyen bir başın huzurunda hürmetle eğiliyorum" sözleri ve Prof. Muslihiddin Adil imzası...

Mustafa Kemal Fikret'i yalnız sevmekle kalmaz, durmadan okurdu da... Benim diyen edebiyatçıların bile anlamakta güçlük çektikleri Fikret'in ağdalı osmanlıcasıyla yazılmış "Ses", "Rücû", "Doksanbeşe Doğru", "Hân-ı Yağma", "Millet Şarkısı" gibi uzun hak ve özgürlük manzumelerini ezberden bilirdi. 1937 Yılının Kasım ayı ortalarında Doğu illerine yaptığı son uzun gezisinde, kendi eliyle kurduğu gazetenin genç bir yazarı olarak beraberinde bulunmak mutluluğuna ermiştim. "Mâmûretülâziz" adının Elâzığ'a çevrildiği, Halkevindeki o "Çayda Çıra"lı şenlik gecesinde Elâzığlıların bayramında o da coşmuş, gezisine katılan arkadaşlarından İsmail Müştak Mayakon'dan sahneye çıkıp *Fikret'in "Ses"ini* Fikret'in "Ses"ini okumasını istemişti ve Mayakon'un unutup atladığı bir beyti oturduğu yerden kendisi tamamlamıştı. Çok yakınındaydım, mırıldandığını duydum,

"Milyonla barındırdığın ecsâd arasından"

"Kaç nâsiye vardır çıkacak pâk ü drahşân?"

Kızılsultan Abdülhamid'i kesinkes bir ölümden kurtaran "Bir an Gecikme"nin şiirini sık sık tekrarladığını yakınları anlatırlardı.

"Ey şanlı avcı, dâmını beyhûde kurmadın"

"Attın, fakat yazık ki yazıklar ki vurmadın"

"Bursaydı bir dikakacısaz devr-i bî sükûn"

"Yahut o durmasaydı o ekll-i sermügûn"

"Kanlarla cinayete pek benzeyen bu iş"

"Bir hayrolurdu misli asırlarca geçmemiş!"

Mustafa Kemal "Bir Lâhza-i Teahhur"u okurken, başarılamamış olmasına esefler yağdırır, halk ve hak düşmanı istibdat cinayesini ölümden kurtaran o geçikmeden bayağı sinirlendiği farkedilirmiş.

Ancak, Mustafa Kemal'in özellikle sevdiği şiir Fikret'in "Ferdâ"sı idi. Büyük Nutkunu Türk gençliğine emanet ettiği gün "Ferdâ"yı niçin bu kadar çok sevdiğini de öğrenmiş oluyorduk:

"Ferdâ senin, senin bu tecedddüt, bu inkılâp"

"Her şey senin değil mi ki sen, ey şebâb?"

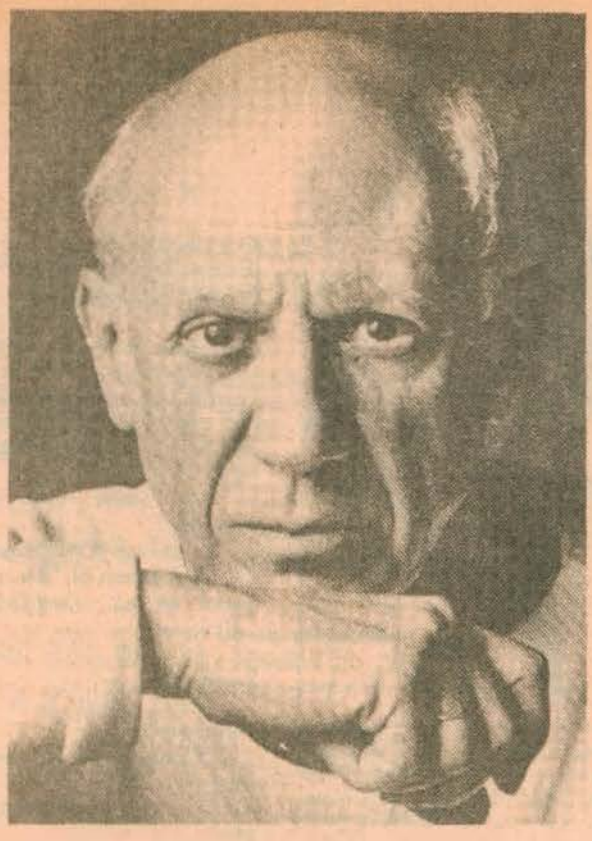
"Ey, çehre-i behîc-i ümit, işte mâ'kesin"

"karşında .. Bir semây-ı seher, af û bî sehâb"

"Agûş-u lerzedârı açık, bekliyor ... Şitâb!"

Bu dile - Tanrıya bin şükür- yabancı olanlar için özetlemek gerekirse Fikret gününün gençlerine adadığı bu dizeleriyle şöyle diyordu: "Yarınlar senindir; bu devrim bu yenilik hep senin.. Herşey senin değil mi ki zâten , Sen ey Gençlik, ey umudun parlak yüzü, işte simgen karşında, tertemiz ve bulutsuz, titrek kucağı açık seni bekliyor ... Koş!"

Ankara'ya ilk geldiği gün Hükümetin kapısında, Sultani öğrencisi rahmetli Münür Müeyyet Bekman "Ferdâ"yı okuduğu zaman etrafındakiler O'nun nasıl duygulandığını yakından görmüşlerdi.

Picasso, Guernica ve Demokrasi...

Mehmet Imre

Guernica, taşınmak için Newyork'taki müzede asılı olduğu yerden indiriliyor.

26 Nisan 1937'de Alman uçakları Bask kasabası Guernica'yı bombalamaya başladılar. Kısa bir süre sonra kasaba harabeye döndü. General Franko'nun milliyetçi ordusu Hitler'in ödünç verdiği Heinkel ve Junkerlerle saldırıyordu. Ve bu tarihi kasaba terör taktiklerini denemek için hedef olarak seçilmişti. Guernica'nın merkezi adeta yok edilmişti. O saldırıda 1654 kişi ölmüş, 889 kişi de yaralanmıştı.

Bu, insanlık dışı bir bombardımandı. Bu olaydan önce hiçbir hava saldırısı sivil halka karşı bu derece kasıtlı olarak kullanılmamıştı. Alman uçak filosunun ateş gücü Birinci Dünya Savaşı'nın toplam hava kuvvetleri ateş gücunu aşıyordu. Churchil buna "deneysel şiddet" demişti. Franko yanlıları bu tarihi kasabayı Bask'ların harap ettiğini iddia ettiler. Fakat milliyetçi bir subay daha açıksözlüydü: "Bombaladık, bombaladık ve bombaladık ve iyi de oldu, neden olmasın?"

Bu olaylar kızgın Picasso'yu "Guernica"yı yapmaya zorlamıştı. Fakat bu insanlık dışı olay, İkinci Dünya Savaşının başlamasıyla, ne yazık ki yaygınlaşmıştı. Eğer Picasso bütün hava saldırılarını resimleştirseydi ortada ne kadar çok Guernica olurdu?

Yirminci yüzyılın en büyük ressamlarından biri olan Picasso "Guernica" ile sanatının doğruna ulaşır.Picasso bir resim öğretmeni ve Malaga müzesi müdürü olan babasının gözetiminde resme başladı. 1897'de Madrid'de Güzel Sanatlar Okuluna girdi ancak okula devam etmek yerine Madrid'deki Prado müzesini gezmek ona daha cazip geliyordu. Bu dönemde resmi bir kişilik kazanmaya başladı. Daha sonra Barcelona'ya gitti. Burada sanatçıların devam ettiği bir birahanede bu sanatçıların karakalem veya pastelle yapılmış portrelerinden meydana gelen bir sergi açtı. "Ekmekçi Kadın" ve"Avignonlu Genç Kızlar" sanatçının Kübizm öncesi dönemi'nde yaptığı resimler. Özellikle "Avignonlu Genç Kızlar" Andre Malraux'nun sözleriyle, "sanat tarihini değiştirecek" nitelikte', Daha sonra kübizm, analitik kübizm, sentetik kübizm, rokoko kübizm ve yuvarlak kübizm dönemleri birbirini izliyor. "Çeşmebaşındaki Üç Kadın" ise Picasso'nun klasik dönemine ait.

Picasso'nun klasik döneminde ana, çocuk, sevgili yorumları daha yumuşak. "Oturan Kadın"la yeni klasik "Pompei dönemi" başlıyor.

"Dans" ve "Gitar" ise sanatçının gerçeküstücü döneminde yaptığı tablolar

Karısından ayrılması onu resimden de soğutuyor ve edebiyatla uğraşmaya

başlıyor. En yetkin yapıtı, Paris'te temsil edilen ve Albert Camus ve Jean Paul Sartre'in irticalen (doğaçtan) oynadıkları "Ucundan Yakalanan Arzu" adlı oyunu. Picasso'nun resimden ayrılığı iki yıl sürüyor. Bu arada İspanya iç savaşı başlamış ve Franko yanlıları Guernica kasabasını bombalamışlardır.

Ve Picasso "Guernica" ile sanatının doğruğuna ulaşıyor. Guernica'dan sonra yapıtlarına yansıyan korkunç bir dramatizmdir. Velazquez'in "Las Meninas" adlı tablosundan 44 tuval hazırlayarak bu yapıtları Barcelona'daki Picasso müzesine bırakıyor. Daha sonra bu müzeye bini aşkın yapıt bırakıyor.

"Guernica" olağanüstü yeri ve önemi olan bir tablo, bu yapıtın bir tablo ve bir sembol olarak değeri hesaplanamaz. Picasso "İspanya'da demokrasi yeniden kurulmadan" tablosunun İspanya'ya geri dönmemesini istemişti. İlk olarak 1937'de Uluslararası Paris Sergisinde sergilenen bu yapıt daha sonra New York'taki Modren Sanatlar Müzesinde sergilenmeye başlandı.. "Guernica"nın İspanya'ya geri dönme olasılığının belirmesi üzerine New York cılız seslerle karşı çıkmaya çalıştı, ancak 44 yıl ayrılıktan sonra 9 Eylül 1981 günü "Guernica" halkına kavuştu..

Avrupa'nın "muz cumhuriyeti" İspanya 1936 Temmuz'unda büyük bir ayaklanma yaşıyordu. Ayaklanmayı General Sanjurjo başlatmıştı. Sanjurjo'nun bir uçak kazasında ölmesi ve onun yerini o sırada Kanarya adaları valisi olan General Franko'nun almasıyla Avrupanın en uzun süreli Faşizmi başlamış oldu. Ve ancak ecel noktaladı bu faşizmi. Aralarında Garcia Lorca'nın da bulunduğu sanatçıların kurşuna dizildiği, "resmi" sendikaların kurulduğu, Amerikan yardımlarının alındığı ve düzenin "olağan seyrini izlediği" bu dönemin başlangıcında Franko, "Guernica"yı "ibret-i alem" olarak kullanmıştı.

"Guernica" bundan sonra, Madrid'in Prado'sunda kendisi için ayrılan yerde güven içinde kalabilir mi, kalabilecek mi?

"Guernica" Prado'nun kalın duvarlarıyla halkından soyutlanacak mı?

Picasso ABD'de neden sonra kabul edilmiştir. Ancak "Guernica"nın bu ülke sanatçıları üzerindeki etkisi olağanüstüydü. Sanat meraklısı iki Amerikan nesli "Guernica"yı gördü. Sanat meraklısı çevreler bunu şöyle formüle ediyorlardı : "Eğer Paris'teyseniz 'Mona Lisa'yı, eğer Floransa'daysanız 'David' ı eğer New York'taysanız (artık Madrid'deyseniz olur herhalde) 'Guernica'yı mutlaka görün.

'Guernica'nın olağanustünlüğünü tanımlamaya çalışmak; "Daha çok kübik olan figürler..." diye başlayan betimlemelere girişmek ne kadar saçma olurdu...

şairlik üstüne küçük notlar

2. er önde yürümektir şairlik

En önde yürümektir şairlik. Öncülüktür.
Bir yanı uçurum, öte yanı uçurum,
ince, ipince, kıl gibi bir ipte yürümektir.
Baş dönmesi, göz kararması ve korku
herşeyi bitirebilir.
Söylenen dizeler bir gökkuşağı gibi işlenmeli
ak sakallı, yüce beyinli bir bilge gibi
düşünülmelidir. Boşa giden sözler için
bağışlasa da kendisini şair, bağışlamayacaklar
deryalar gibidir.
Kimin için, ne için, nasıl yazdığını bilmeli,
yerini belirlemelidir şair. Gün gelip
yüzüne kimseler bakmayabilir.
Yalnızlık ne kötü iştir.
Bununçün, alındı mı mendil ele
halayın sonu getirilmelidir.

Eylül 1980

haber olamayan küçük haberler 2

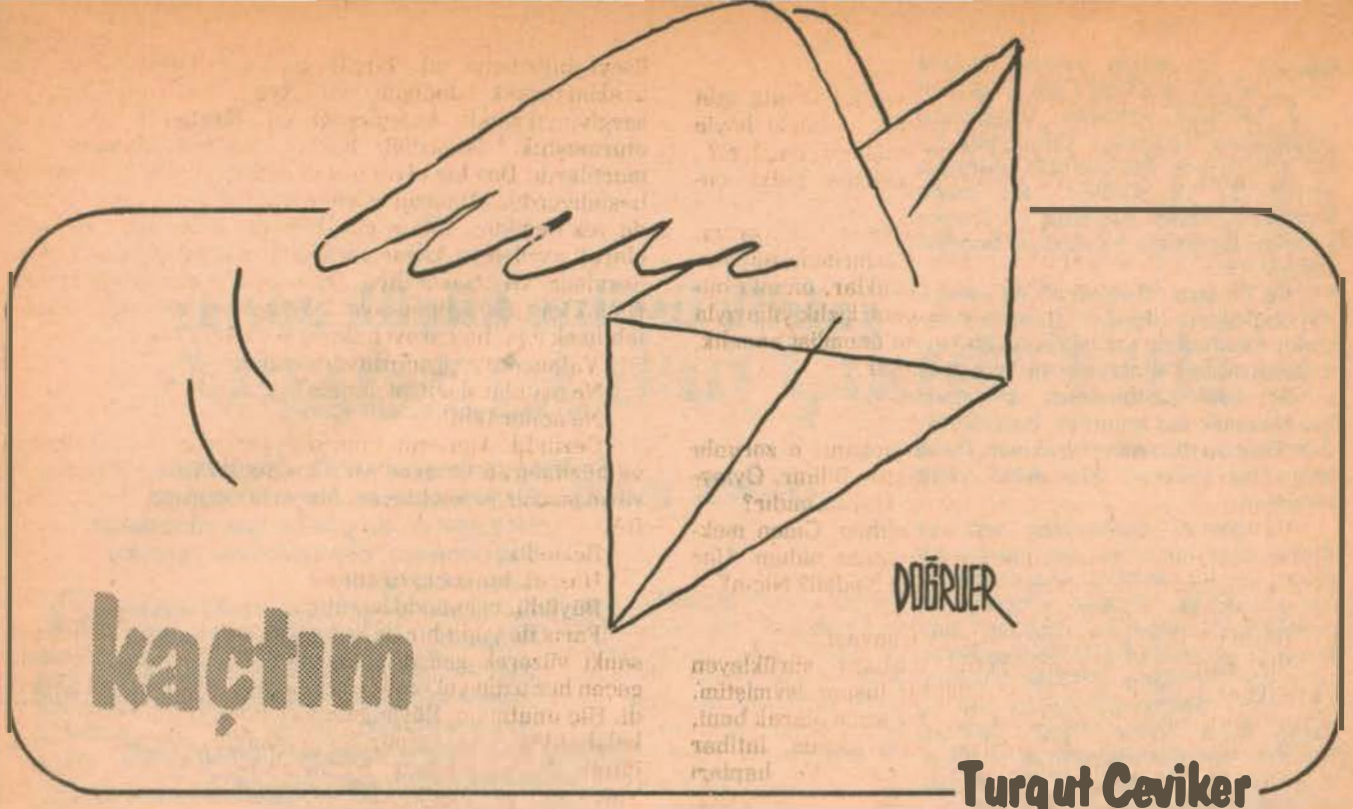
GECEKONDU MAHALLESİNDE BİR KADIN
ÜÇ GÜN EVE SOKMADI KOCASINI

sabah serçe sesleriyle güldü
nasır yüklü ellerinde piyango biletleri
güneş vurmuş kar gibi erdiler
demedim mi dedi karısı surat astı
üç gün tuttu kapıyı tüfekle sokmadı
deniz rüzgârıyla kızarmış yüzünde bir şamar
rakı şişkini göbeğinde kalleş bir yumruk
üç çocuğu karısı ve borçları
yırttı biletleri ansızın
taş gibi ellerini okşadı

çok oldu sorduğum
hep şansa mı bağlıdır insanın yaşamı

mart 1981

Fergun Özelli

kaçtım

Turgut Çeviker

Bazı kızlar, ailelerine ilk mektuplarını, kaçarken yazarlar. Çok zor bir iş olmasına karşın, yazmak bir zorunluluk. İnsanın, yeni bir hayata -gönlünce- başlamasının eşiğinde, ailesine bırakacağı bir mektup olması gerekir. Sanırım, bu hep böyle olmuştur.

Mektubumu bulduğunuzda ben, artık yanınızda olmayacağım. Yıllardır yaşadığını evimin dışında, başka, ama yine benim olan bir evde yaşamaya başlayacağım. Faris ile gittiğimi anlamış olmalısınız. Bu satırları okurken biz, bilmediğiniz bir şehirde olacağız. Yeni hayatımızın, birlikte geçecek ilk günlerini ilk sevinçlerini, ilk mutluluklarını, ilk olanaksızlıklarını, ilk acılarını, ilk hasretlerini yaşamaya başlayacağız.

Her şeyden uzak.

Sadece kendimiz ve geçmişimizle...

Sizler için kaçışımın nasıl acılarla yüklü olduğunu duyumsayabiliyorum. Bir ömür boyu, albebek gülbebek yetiştirdiğiniz kızınızın, başını alıp gitmesi pek onurlandırıcı değil... Böyle ayrılmayı ban de istemezdim. Gelinliğin o beyaz düşünde, gelin tellerinin güzelliğine ben de sarılmayı isterdim. Hem de çok... Kış kadar güzel gelinlik içinde, doya doya ağlayarak baba evimden çıkmayı isterdim. Neden istemeyeyim. Sanırım bir genç kızın hayatında, en güzel gözyaşları, yüzü örten ipek tül ardından bırakılır. Ama olmadı. Olamadı.

Beni böyle davranmaya siz ittiniz.

Faris'i sevdiğimi biliyordunuz. Size olan sevgiye vurulmaz. Biliyorum. Ayrı ve gerekli sevgiler, bunlar. Hayatımın zorunlu birliğini oluşturduğum kişinin adıdır Faris. Biliyorum, sevmediniz onu. Bu yüzden de istettiğinde vermediniz. O, istetmeye bile karşıydı. Sadece töreler böyle olduğu için ve ben istediğim için "evet" dedi. Çünkü, beni vermeyeceğinizi benim gibi o da biliyordu. İkinci kez istetmeyecekti. Oldu oldu, olmadı söz benimdi: Kaçacaktım.

Üstelik bu, bir yenıttı hayata

Kavlimiz böyleydi...

Kaçmayacaktım de, ne yapacaktım, anne?

Bu sorunun karşılığı yoktur yüreğimde... Bir yanda siz, bir yanda sevdiğim. Ve bir kurban orta yerde: Ben GÖZLERİ BİR KASABAYLA BAĞLANMIŞ... Ben, kurban değilim. Buna razı olamazdım annem. Sevgilimle birlikte olmalıydım. Hem bunun dışında hayat neye yarardı. Üstelik, birbirimizden ayrılamayacak kadar uzun bir yol yürümüştük. Sevgiyle. Acıyla, Hasretliklerle...

İlk yıllar "çocukluk"tur dediniz. Görmezden geldiniz. "Geçer" dediniz. Yıllar, saçlarımı uzattı, ilk gençlik düşlerine götürdü beni... Yıllar, rüzgâr elleriyle saçlarımı ördü... Okulda, bahçede, yolda bir silah gibi yanımda kardeşlerimi taşıdım. Taşıttınız. Beni kuşatan göz, bağlayan ip oldular. O ömrü kısa teneffüslerde doya doya bakamadık gözlerimize. Sevgiyi, onu tatmayı engelleyen kişiler oldu kardeşlerim. Kasaba yetmiyormuş gibi...

Örülü saçlarımı, çözüp savuran yine rüzgârdı.

Yavaş yavaş defterlerim, kitaplarım karıştırılıyordu. Bir şeyler arıyordunuz. Buluyordunuz da. Faris'in o uzun mektuplarını... Sonra o -ilk gençlik yıllarının geleneği- anı ve anket defterlerini yakalıyordunuz... Keşfedilecek bütün gizli yerleri kullanıyordum. Ama gizli yerler de biterdi. Yine saklanacak şeylerim vardı... Olacaktı da. Çoğunca yakmaya çalıştığım halde mektupları, bulacaktınız yine de...

Yakamayacağım tek şey, Faris'ti...

Geceleri, el ayak çekildikten sonra, gazlambasının insanın içini titreten yalnızlığıyla, arkadaş olan yalnızlığım; bütün hasretliklerim gazlambasına her nasılsa sızıyor ve kağıdı, sanki biraz daha aydınlatıyordu. İşte hep böyle el ayak çekilişlerinde Faris'e mektuplar yazardım. Kardeşlerimin uykuda kıpırdanışları, yüreğimi hoplatır; yakalanmak korkusu, her zaman kalbimin üstünde dikili bir bıçak gibi durardu.

Lise yıllarının, her okul dönüşünde eve, kapıda aranarak girebiliyordum. Faris'i arıyordunuz ceplerimde. Defterlerimin, kitaplarımın arasında... Buna öylesine alıştırmıştınız ki beni, Faris'in verdiği gülleri eve yaklaşınca, bazen bir duvar dibine bırakıyordum. Usulca...

Yemek yemeyişim, konuşmayışım, bir konuk geldiğinde yanlarına çıkmayışım suç sayılırdı... Her şeyi, ama

her şeyi seviyor olmama bağlardınız.

Bir kasabada yaşıyorduk ama, ayrı iki kıtada gibi uzak ve yalnızdık... Böyle böyle yürüdük... Böyle böyle geldim on üç yaşımdan, bugüne. Azımsanamaz, değil mi?

İki insanın, bunca yıl birbirine koşması belki, çoğumsanabilir de?

Siz anneler, çocuklarınızı seversiniz. Biliyorum. Çünkü, yarın ben de anne olacağım. Gözlerimde büyüteceğim onları... Bu sevgi, süttür. Biz çocuklar, onunla büyürüz. Ancak, biz kız çocuklarının ilk genç kızlık yıllarıyla kader haritası da çizilir. İyilik, sevgi en önemlisi annelik, babalık adına bilinçsizce cinayetler işlenir.

Sevgi zıddına dönüşür...

Nasıl mı olur?

Sevgi nedir, annem? Sevmek. Bir insanı, o zorunlu karşı insanı sevmek. Hak değil mi? Haktır. Bilinir. Öyleyse kızınızın da yüreği vardır. Sevmiştir. Haksız mıdır?

Ve ben. Faris'e mektup yazamaz oldum. Gelen mektupları, kitapları, armağanları saklayamaz oldum. Her okul dönüşünde, aramalarda geçirildim. Neden? Niçin?

Yanıtlayabilir misiniz?

Böyle böyle başladı, sevgisizliğin iç savaşı.

Bir ramazan, akşamı beni, intihara sürükleyen kavgayı anımsayın. Ben ki, sadece bir insanı sevmiştim. Ve savunamıyordum bile, O'nu. Sen bir anne olarak beni, sürekliediğin yeri bile biliyordun. Aynı akşam, intihar etmesin diye gözletiyordun, kardeşime... Ve hapları ağzıme atarken yakalanıyordum. O ramazan akşamı sen, teravideyken, ölen şeyler olmuştu içimde... O çocukluk yıllarında, içimdeki Faris'i öldürmeyi, bana boğdurmayı denediniz. Buna, zorladınız beni. Tehdit ettiniz. O zamanlar, nasıl acılar çektim. Zaman, o ayrılık girdabına korkuluk yaptı yapacaktı beni. Bir sinir hastası olup çıkmıştım. Haplarla yaşıyordum. Kimi gün, sarhoş gibiydim. Çekilmez bir insan olmuştum.

Gençliğimizin en güzel anlarını, hergün toplumla birlikte siz de boğuyordunuz. Yavaş yavaş solan bir çiçektim. Oysa, açmak, taç yapraklarımı rüzgâra vere vere yaşamak için de dikilmiştim toprağa... Farkında olmadan nice güzel yanlarımız ölüyordu.

Daralıyor, boğuluyorduk.

Bütün bunlar, neden ve niçin yapıldı?

Sevgi adına, bir sevgiye karşı değil mi?

Aşkolsun, hayata!

Aşkolsun, annem!

Biliyorum beni çok seviyorsunuz. Çocuklarınızın en büyüğüyüm. İlk göz ağrısıyım. Ama ben de Faris'i çok seviyorum. Ve gözlerimizin ilk ağrısıyız... Bu yüzden sizin göstereceğiniz kişiyle hayatımı birleştiremezdim. Analık, babalık dışına çıkmış bir olgudur ve bir özgürlük sorunudur bu. Bunu siz vermediniz. Ben aldım. Verilmeyen bütün haklar gibi. Sevgilimle birlikte olabilme özgürlüğümü kullandım.

Pişman değilim.

Faris ile başlayan hayatımda hiç bir şeyden pişmanlık duymadım. Böyle bir şey hayatımıza girmeyecek. Diğer kardeşlerim için beni, bir deney sayın. Onlara-hiç değilse onlara- iyi davranın. Birbirlerinin gözcüsü, ihbarcısı yapmayın, onları. Güvenin çocuklarınıza... Bunca yıl birlikte büyüdük, kardeşlerimle. Konuşamadık sevgiden, sevgiliden. Hep ayıp, gizli şeyler olarak kaldı, utanılası duygular olarak asılı kaldı yüzlerimizde... Ve biz, bu yüzden, yeteri kadar sevemedik birbirimizi. Arkadaş olamadık, kardeş kardeşe.

Benim güzel annem, işte böyle.

Bahar çiçeklere yürümüş, rüzgâr delirmişti.

Deniz kıyısındaki tahta koltukların yalnızlığını bozmuştuk. Saatlerce -kıyıları değil de, sanki kalbimizi döğen- denize bakarak bir çare arıyorduk. Çok önce. Hani liseyi bitirdiğim yıl. Büyük baskılar kurup, Faris'ten uzaklaştırmak istediğiniz yıl. Artık, tek rahatlığın, bu sevgiyi yıkmakla özdeşleştiği yıl. Saatlerce yan yana oturmuştuk. Sessizliği bozan, sadece dalgalar ve martılardı. Dev bir piyano olan deniz, hüzünlü bir şarkıyı besteliyordu... Denizin ve gökyüzünün, isyan etmiş yerleri de yok değildi... İşte o gün biz, yazışmamaya, bir oyun olarak ayrılmaya karar vermiştik. Ki, rahat edelim diye. Sevgimiz, yıkılmasın diye. Oysa ben, o gün kesinlikle ayrılmak için gitmiştim oraya... Sizin baskılarınızdan kurtulabilmek için, bu çareyi bulmuş kurtulmuştuk...

Yalancı bir rüzgârdaydı sevgimiz.

Ne oyunlar değil mi annem?

Ne acılar tabü...

Gezindik, kimsenin bilmediği yerlerde. Yalnızlıklarda ve hüzünlerde ve avuçlarda ve saçlarda ve güllerde ve yüreklerimizde uğuldayan rüzgârların rengindeydi. SEVDA.

Bekledik.

Hasret, bir çocuktu annem.

Büyüdü, rahminde hayatın...

Faris ile yılda bir iki kez görüşürdük. Bin kilometreyi, sanki yüzerek gelirdi, denizden. Okulumuzun önünden geçen her uzun yol otobüsü, İstanbul'un kokusunu getirirdi. Hiç unutmam. Böyle gelmelerinden birindeydi. Yolda, kalabalıkta karşılaşmıştık. Yanımda kardeşim vardı. Bütün dağlar yıkılmış, bütün sisler dağılmıştı içimde... Yan yana geçmiştik, sadece. Gözlerimiz çarpışmış, bir büyük çığlık bütün caddeyi sarsmıştı, Bunu, sadece biz duyumsamıştık. Belli belirsiz depremler gibi... Kimse bilmemiş, kimse duymamıştı. Ağlamıştık içimizden.

Ve biz böyle ne anlar yaşadık, bir bilsen...

Kalbimiz, yufkaysa biraz de bundandır...

Sevgi nedir, anneciğim? Sevgi. Nedir, anne sevgi? Anacığım, sevgi nedir? Bilir misin? Bir ateş kadar ateş, Bir bıçak kadar bıçak. Ve bir troyka kadar troyka mıdır?

Böyle bir cehennem çizilmişti!

Oysa, bir gül kadar güzeldi'r sevgimiz.

Bir elimden siz tutuyordunuz. Diğerinden Faris ve Ben. Bir çekişme. Bu mücadelede acımanın sınırı yok. Ya sizin elinizi bırakacağım ya da Faris ile Ben'im. Elinizi bıraktımsa suç benim değil, anneciğim. İlk yıllar, Faris'e kendinizce doğal bir tepki geliştirdiniz. İş gerçekleşmenin eşiğine gelince çağdaş, daha da açığı, güncel siyasal kılıflar buldunuz. Faris'e olan bağlılığım, sadece sevgi değildir. Duygularımızla çıktığımız bu uzun yolda, düşüncelerimizle de birbirimizi sevdik. Bu kaçınılmaz bir birlik öğesiydi. Bunu yaşadık. Kopmaz bağlarle bağlandık...

Çocuklarınıza ve zamana alışmalısınız.

Çocuklarımız, ellerimizi bırakmayacak. Gevşek bile tutmayacak.

Onlar, hiç bir zaman böyle bir ateş dairesine koyulmayacak. Sıkı sıkıya tutacağız çocuklarımızın, ellerini. Ama bu bir hayatı durdurmak için olmayacak. Birlikte yürüyeceğiz. Onlar, bıraksa da ellerimizi; biz bırakmayacağız, ellerini. Tarihi gerçekleri, bütün acıları ve güzellikleriyle birlikte yaşayacağız.

Öncümüz olacaklar.

Sevgi işte, anneciğim.

Bütün haklar gibi savunmak ister.

Bir ilk gençlik hastalığı.

Ki, ölümle iyileşen...

Sevginin, bana emzirttiğin sütler gibi yakışacağına inanacak kadar güzel bir anneciğimsin, benim.

Hepinizi, hasretle kuceklarım.

Anneciğim, canım babacığım, kardeşlerim benim.

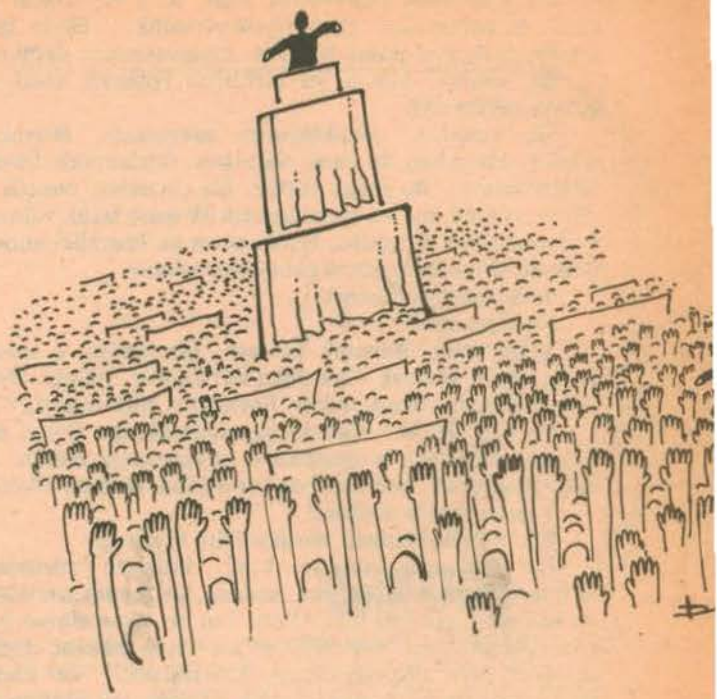
GÜLHİS

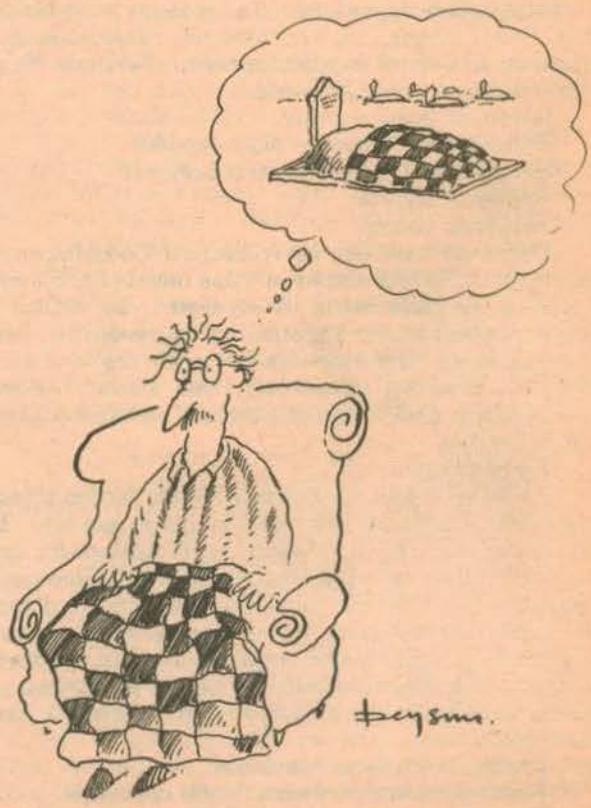
Fotograf: Enis Özbank

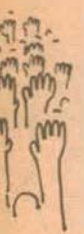

Beysun.

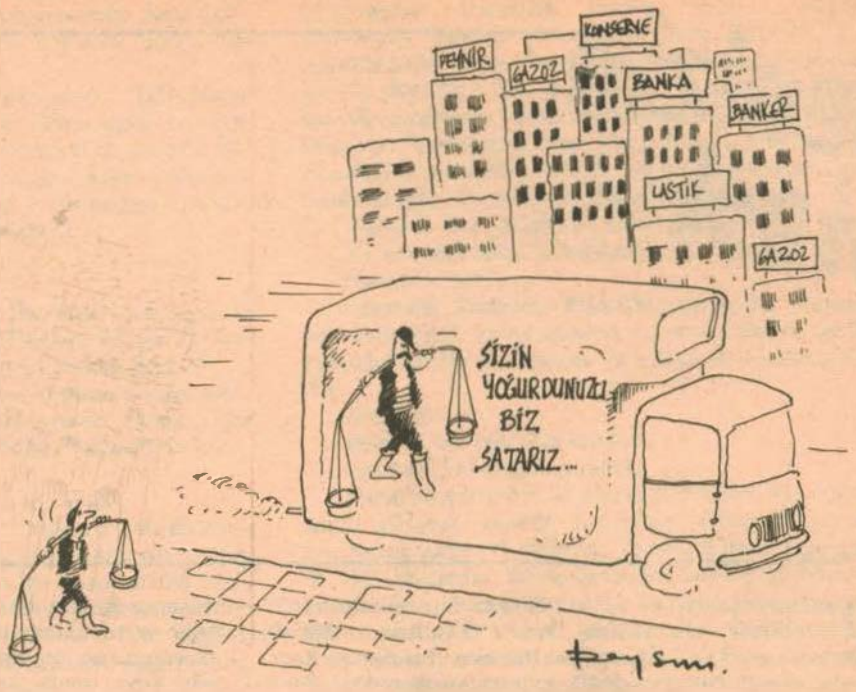
BEYSUN GÖKÇİN, 1949'da Eskişehir'de doğdu. 1968'de İzmir Maarif Koleji'ni, 1977'de DGSA Yüksek Mimarlık Bölümü'nü bitirdi. 1978 Akşehir Nasreddin Hoca Yarışması Büyük Ödülü'nü alınca dikkatleri çekti. Sonraları Cumhuriyet ve Demokrat gazetelerinde, Milliyet Sanat dergisinde çizdi. İlk çıkışıyla birlikte özgün bir çizgi oluşturdu, çizgisini kimliği yapmayı başardı. Sayfalarımızda yayımladığımız karikatürlerinde de görüleceği gibi, kuşağının öteki üyelerinden hemen ayırdetmek olası. Beysun, çoklarının düştüğü bir yanılgı olan, dar ve katı espri anlayışının ötesinde karikatürler çizlyor. Daha çok yayımladığında, kuşağının belki de en önemli adı olacaktır.

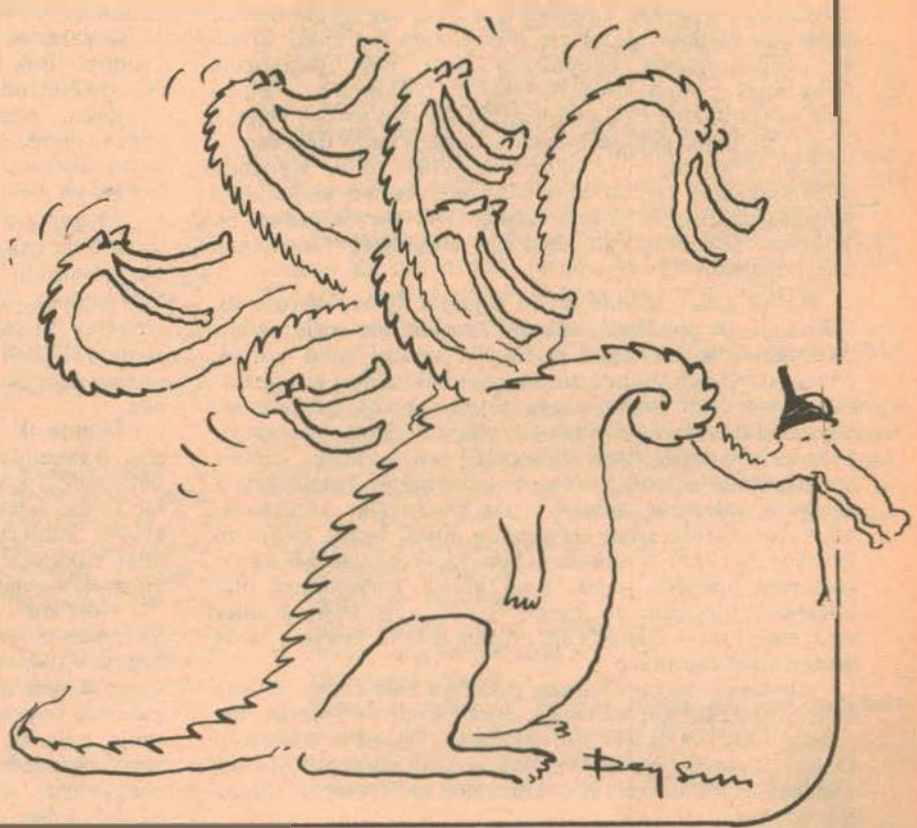

KONSERVE
PEYNİR
GAZOZ
BANKA
BANKER
LASTİK
GAZOZ
SİZİN YOĞURDUNUZU BİZ SATARIZ...

denizin ötesi

Celil Oker

Denizin ötesinde ne var? "Ne var denizin ötesinde?" Günlerdir soruyorum kendi kendime: denizin ötesinde ne var? Yok, öyle uçsuz bucaksız bir denize karşı be karşı oturduğumdan değil: evimin karşısındaki deniz açık seçik sonlu, sınırlı. İşte, Vani'köy var. Kuzguncuk var, Beylerbeyi var. Ama yine de sorup duruyorum: "Denizin ötesinde ne var?" Sıradan, apaçık yanıtlara bir türlü inanamayan, kanamayan bir çocuk soruyor sanki bu soruyu. Beynimin içinde debelenen, kıpırdanan, asi, hırçın, doyumsuz bir çocuk...

Her kezinde beynimdeki çocuğa kanıp, belki inandırıcı bir yanıt bulabilirim, bulabilirim de bu fasıl biter deyip denize iniyorum. Hüviyet kartımı,. otobüs abonman biletlerimi, sigaramı kibritimi yoklayıp fırlıyorum dışarı. Evlerinin önünde tığ işleyip güneşlenen kadınları ürkek bir gülümsemeyle selamlayıp hızlı hızlı geçiyorum önlerinden. Bana sevecen sevecen bakıyorlar. Önüme fırlayan bebeleri, kirli saçlarından okşayıp usulca kenara alıyorum. Deniz bebelerin saçına değmiş midir diye merak ediyorum sonradan. Çöplerin biriktiği yolun kıyısında yasamalarının son ip atlayışlarını yaşayan mahallenin gelişmiş kızlarına hiç bakmadan geçiveriyorum.Denizin bu kızların saçlarına da değmiş olabileceği olasılığını aklımdan uzak tutuyorum.

Asfalt yola çıktıktan sonra sağdaki ilk ev, denizin ilk kokusunu, ilk parıltısını apaçık, kendimi hiç zorlamadan duyduğum ilk limanımdır. Küçük, ahşap evin çarpık pencerelerinden sonucusunun içine bakmadan geçemem. Bir yıldan beri hasta yatan ihtiyar kadını yerindedir. Beyaz ve bumburuşuk yüzü tavana dönüktür. Pencereye her yaklaşışımda içime dolan öldü mü korkusu onun kararlı bileklerinin yorganının üstünde kımıldanışını görünce yok olur gider. Öteki pencerede gömleksiz, atletiyle oturan adam oradaysa uzun boylu bakmam içeriye. İşin kötüsü adama selam bile vermem. Masmavi gözlerine bakarım anca. Beni görüp görmediğini bile bilemem. Bir gün bir demet çiçek alıp yaşlı kadına ziyarete gitmeyi düşünürüm. Adamın beni ürküten mavi gözlerinden yapamam.

Ahşap evi geçince kafamı yukarıya kaldırırım. Sayısız evin arasından görünüveren deniz içimi aydınlatır. Bir sandal tutarım kafadan, başlarım kürek çekmeye. Denizin kokusu yarım yamalak burnumdadır. Kafamın içindeki çocuk uykudadır, üstelemez hiç . Canım sigara bile istemez.

Yüzlerce sarı şişenin ardından sokağa düşman düşman bakan balcının vitrinindeki tüyleri didik didik edilmiş tavuklarının önünden hiç oyalanmadan geçer, marangozun önünde yavaşlarım. Marangozla çırakları gün boyu denizi kesip biçerler. İçerden talaş kokuları yükselir. Atölyenin önündeki kırık sandal çırpınmaktadır. Vakit ona gelinceye kadar çırpınacaktır.

Marangozu geçip on onbeş adım atınca yol ikiye ayrılır. Peşimsıra gelen otomobillerden kurtulmak için soldakine saparım. Daracık, çocuklarla, kedilerle dolu bir sokaktır. Bir kadın diğerine laf atar pencereden. Denizin yaşerttiği dallardan biri önümesavururyaprakla-rını, kıyar koparamam. Duvarı aşan gül dallarından birine şaplak atarım avucumun içiyle. Deniz insanın elini kanatmaz.

Beynimdeki uğultu kalınlaşır, koyulaşır, unutturmaz kendimi:"Bak bakalım hele bir, hele bir bak bakalım, denizin ötesinde ne var?"

Koku, renk, lezzet, dokunuş...Denize ilişkin ne varsa, deniz deyince beynimdeki çocuğa ne ulaşıyorsa, hepsi birleşip karışıp, kalın bir duygu yumağı olup bedenime üşüsürler. Bekarını adımlarım hızlanıvermiş.

Karnım acıkıvermiş, canım adaçayları çekiyor. Güzel bir sohbet çekiyor... yolu tıkamış otomobillerin, otobüsle-rin arasından kuş gibi geçip karşıya yönelirim. Benzin istasyonunun önünde, boğazına kadar denize batmış bir çingene, denizden koparılmış bir ayıyı oynatır. Esnaf çırakları gülüşür. Tefin çınlamalarına uygun bir çırpıntı koparır yüreğim, yüreğime gülümseyerek kahveye yönelirim.

İçimde iki adım ötedeki denızin çırpıntısı, yüreğimi oltaya vermiş gibi hızla geçerim kahvenin önünden. Artık beynimdeki çocuk uyanmış tepinmektedir. Adımlarımın bir an yavaşlamasını kabullenemez. Çılgın bir tempovla yineler günlerdir dürtüklediği sorusunu: "Koş, koş, koş, bak! Yaklaş, dokun, kokla! Öğren! Anla! Yanıtla: denizin ötesinde ne var?"

Yürüyen bir insan ikili bir gerilim içindedir: Yürümenin çoşkusuyla, nereye gittiğinin korkusu arasında bocalar durur. Adımını attığı toprak değişmektedir, kayıp gitmededir. Varacağı yer daha ötededir, yanlızca beyninin içindeki çocuğun ellerindedir toprağın rengi, kokusu. Bu ikilemi çözmenin en iyi yolu yürümeyi sürdürmektedir. Varılan yer eninde sonunda kendisini açığa vurur.

İki adım ötemdeki denizin maviliğine varmamla, içimde günlerdir bangır bangır bnğıran çocuğa

sakinleşmesini sağlayacak elle tutulur bir şey veremeyeceğimin, al seviş diye yepyeni bir şey veremeyeceğimin kurkusuyla yavaşlar mı adımlarım? Yavaşlamaz. Denizse önünde durduğum, şıpır şıpır, kıpır kıpır; durgun, delibozuk, yoniyetme, olgun, geveze, sırsaklar, acemi çocuk mavisi, kara, öğretici, öğrenci; denizse eğer, içine girilebilir denizse, eninde sonunda bir şey bulup çıkarırım koskocaman koynundan.

Ayla kurduğu anlaşılmaz ilişkinin sonunda kabarmıştır deniz, önünde dikildiğim "Eylül"ün ta dibine kadar gelir, beton iskeleyle eşitlenmiştir düzeyi. Açıktan geçen tankerlerin tonajına uygun dalgacıklarını yollar çeker, yollar çeker gerideki bankın demirden bacaklarına. Beton iskele öylesine karışmıştır ki yükselen denizle, insan denizin üstünde yürüdüğünü sanabilir

"Eylül" karaya çekilmiş ince uzun, mevzun bir balıkçı teknesidir. Petrolle karalanmış kalın tahtaların üstünde, kıçı havada denizi özler. Bir iki karış altındaki denizi özler. Çenemi burnunun geniş tahtalarına dayayıp, gövdesinin içine bakarım. Yay gibi gerilmiştir omurgası, enine boyuna tahtalar çekişir durur. İnsan dayasa kulağını gözle görülmeyecek titreşimleri duyarım sanır...

Ben bir zamanlar kahvelerde otur hikayeler yazardım. Büfeciye borcum bini aşmıştı, arka sokaktan inerdim otobüs durağına. Kahvelere oturur yazı yazardım. Kafamdakilerin hepsini sahi bellerdim. Ben kalkardım, ardımdan kahvede bomba patlardı. Geceleri kimin kime sıktığını bilmeden mermiler saydım. Sildiğim satırlar silmediklerimden çoktur. Bir polisle ilk kez lunaparkta konuştum. Daha yeni öğrendim midye ayıklamasını, balık temizlemesini. "Çözüldük" demeninin ne anlama geldiğini.

Deniz o zamanlar koca man, mavi, ürperen bir ırmaktı. Yanısıra yürümeye aklım kaçardı. Çoğul yürürdüm hep. Adım atar gibi nutuk atardım. Martılar beni iplemezdi. Balıkçı motorlarına uzaktan bakardım.

Sonra bana denizi öğreten karımla evlendim. Benden daha önce, daha iyi tanıyordu denizi. Deniz taşlarına, deniz kabuklarına tanıştırdı beni. Bulduğum deniz yıldızını ona götürmek için gömleğimin cebine koyduğum gün ne sevinmiştim. Doğacak çocuğumuzun göbeğini bir deniz minaresinin içine koyup, boğaza atmayı kurduk onunla.

Geceleri göklere sıkılan kurşunlar sona ermişti. İnsanlara hala sıkılıyordu ama bizler duymuyorduk. Daha çok başka şeyler de sona ermişti. En son, en son savunduğumuz dört duvar da sarsılıyordu. B eyinimizin içindeydi artık tüm dayanağımız. Kahvelerde tartışamıyorduk, oraları mor şalvarlı kızlar, kulağı küpeli oğlanlar doldurmuştu. Evimizde tartışırken yararsızlık duygusu, kapalı pencerelerden daha çok koyuyordu adama. Evimize insanlar geliyordu örneğin: ev bulmak ta olanaksızlaşmıştı, karının teki kasaptan tam dört kilo bonfile istemişti, aydan aya kitap almaya daha az para ayırabiliyorduk, tüpgaza yine zam gelmişti. Ahmet'e göre sınıf kavramı her şeyi açıklamaya yetmiyordu artık. O bunu söyledikten sonra uzun bir sessizlik çöküyordu ortamıza. Sesimizi yükseltsek gülünç olacak gibi geliyordu bize.

Durduğum yerde, durduğum yerde duramıyordum. Bir iş yapmaya oturduğumda en çok bir saat sonra hafakanlar basıyordu. Uzun yürüyüşlere çıkıyordum. Eve konuk geldiğinde ilk yarım saat yadırgıyordum onları. Sonra belli bir dönemin, belli insanlarının arasındaki, üzerine konuşulmamış ilişkinin kurallarına yeniliyor, başlıyordum televizyona veriştirmeye. Yoo, başka şeyler de konuşuyorduk; mahkemelerden, infazlardan, Gırgır dergisinin kapağından, öteki dergilerden, yazarlardan. Güçsüz bir dudak bükmesiyle karşılıyorduk çoğunu. Sonra susuyorduk. Gece yarısını geçtiğinde son çaylarla birlikte nasıl daha çok para kazanabileceğimizi konuşuyorduk.

Beynimdeki çocuk ilk tekmesini baharın dallarda yeni göründüğü bir gün attı. Masamda oturmuş çalışıyordum. İlk iş radyoyu kapadım. Gözlüklerimi çıkarıp iyice sildim. Masamdaki kağıtları kenara itip dirseklerimi dayadım, elim çenemde dışarıyı seyretmeye başladım. Karşıdaki tepenin kışın bile yeşil yamaçlarında değişiklik yoktu. Ağaçların arasından mavili bir araba kıvrıla kıvrıla iniyordu. Pencerenin solunda yükselen evin beyaz duvarında değişiklik yoktu. Kışın yağmurunu olduğu gibi içeri bırakan pervazda tek değişiklik kuru olmasıydı. Tam karşıdaki evin kiremitleri'nde...

Öne?

Tam karşıdaki evin kiremitlerinin ardından..

Evet, evet!

Tam karşıdaki evin kiremitlerinin ardından deniz gözüküyordu.

Elimi bıyıklarıma götürdüm. Gözlüklerimi iyice bastırdım burunumun üstüne. Bıyıklarımı çekiştire çekiştire kiremitlerin üstüne baktım. Oradaydı. Yerinde duruyordu. Derin bir nefes alıp pencereye yapıştım. Daha önce neden göremediğimizi düşünmeye başladım. Oradaydı işte, iki duvarla uzaklardaki bir apartmanın arasından, küçücük bir aralıktan serin serin gözüküyordu. Altını sınırlayan kiremitlerin dibinde yeşil bir iki dal uzanıyordu.

Aklıma gelenle evden fırladım. Kapıyı doğru dürüst kilitlemeden sokağa çıktım. Penceremin önünde kiremitli çatısını gördüğüm evin önüne geçtim. Ve çözdüm.

Gelen bahar, evin önündeki adını bilmediğim ağacın, bütün kış denizi gözlerimizden gizleyen dallarının bir iyice budanmasını gerekli kılmıştı. Bir iki körpe yeşil dal gitmiş, bizim ev denizi buyur etmişti pencereden içeri.

Eve dönüp yerime oturdum. Hızlı hızlı soluklar alıyordum. "Hay allah, hay allah" deyip duruyordum kendi kendime. Akşam karım dönünce amma şaşıracaktı. Ona baharın mucizesini gösterecektim.

Kendimi toplayıp bir sigara yaktım. Masanın üstüne dağıttığım kağıtlarımı toplayıp yeniden çalışmaya uğraştım. Gözüm kiremitlerin üstünden hınzır hınzır titreşen mavilikten kurtulamıyordu. Sanki o boğucu, soğuk, karanlık, miskin ve hareketsiz kış gecelerinin, camları dünyayı bulanıklaştıran buğlarla örten kış sabahlarının öcünü alırcasına pırıl pırıl parlıyordu.

Herşeyin bitmediğini, biçbirşeyin bitmeyeceğini, beynimdeki çocuğun tekmeleriyle birlikte o sabah bir kez daha anladım. Ne deniz bitip tükeniyordu, ne bizim gözlerimizdeki arayış.

Böyle başladı işte. Şimdi beynimdeki çocuk azıtıp tutturduğunda işimi gücümü bırakıp iniyorum denize. Hüviyetimi, abonman biletlerimi, sigaramı kibritimi alıp fırlıyorum dışarı. "Denizin ötesinde ne var?" diye çırpınan yavrucağın sorusunu hiç bir zaman tam olarak yanıtlayamayacağımı biliyorum. Ama bu arayışı sürdürmek doğru ve gerekli bir davranış gibi geliyor bana. Tek şu beynimdeki çocuk susmasın, sürgit hatırlatsın bana neyin peşinde olduğumu.

Deniz işte, şu bildiğimiz engin su.

Yaşam işte, şu bitimsiz devinim.

Amarcord'dan Çıktık Yola

Yavuzer Çetinkaya

Geçtiğimiz yaz Türkiye'ye geldiğimde, yurtdışında izlediğim dergilerden "Amarcord"un çok güncel olduğunu biliyordum. Dost söyleşilerinde, tanıdık masalarda "Amarcord"u izleyemediğimi belirtince çok kınanmıştım. Her ne kadar Fellini'nin filmlerinin tümüne yakınını (Varyete Işıkları, Beyaz Şeyh, Cabiria'nın Geceleri Tatlı Hayat, Sekiz buçuk, Rubların Jülyet'i, Satyricon, Fellini Roma, Palyaçolar, Fellini Kazanova, Orkestra Provası ve Kadınlar Kenti) izlemek ve Cannes şenliğinde düzenlenen iki basın konferansına katılmak olanağını bulmuş olsam da, görmediğim bir film üzerine düşünce üretmek istemiyordum. Ama genel olarak "Amarcord" çevresinde yaratılan havayı biraz abartılı buluyor, Fellini'nin tüm yapıtları hakkında genel bilgi edinilmeden bu filmin kolay yutulur bir lokma olmadığını düşünüyordum.

Bu arada ardarda dergilerde çıkan yazılardan Aziz Nesin'in polemiksel yazısı hemen dikkati çekiyor, ardından polemiğin hedefi olan Atila Dorsay bu yazıyı yanıtlıyordu. Bundan beş yıl önce "Otobüs" filmi çevresinde olduğu gibi, sinema alanında yeni bir fırtına kopuyordu. Halkı bu sefer de "Amarcord'cular" ve "Anti-Amarcord'cular" diye ikiye böleyazan bu filmi görmeye koştum.

Film'den çıktıktan sonra canım sıkıldı. "Amarcord", ne öyle aman aman bir başyapıttı, ne de sinema olmadığını söyleyenlere hak vermek olasıydı. İçindeki birkaç öge dışında politik yönü de ağır basan bir film değildi hani. Sayın Aziz Nesin darılmasın ama sinema yönü bayağı ağır basan, tipik bir Fellini sineması örneği idi "Amarcord". Biçimi ve içeriği ile "Fellinesque" sinema'nın "Sekiz buçuk" ve "Roma" türünden filmleri arasına katılabilecek bir örnekti. Memesiyle, delisiyle, resmigeçitler ve Rota'nın sirk müziği ile, kimsenin bir yere oturtamayıp "Fellinesque" dediği, gerçekçi düşsellik mi, düşsel gerçekçilik mi, öyle bir şey işte. Fellini'nin sineması beğenilir, beğenilmez. Bazı filmleri beğenilir, bazı filmleri beğenilmez. Ama sinema'nın yaşamözü'nün imge olduğunu kavramış Fellini'nin sinema yapmadığını kimse söyleyemez. Zaten eğer Aziz Nesin'de filmi izlediği gün "Yahu bu sinema değil ki" demeseymiş ve Atila Dorsay da "ünlü bir yazarımız filmi sinema değil diye beğenmemiş" diye yazmasaymış böyle bir şey söyleyen de çıkmayacaktı ortaya herhalde.

Dikkatli bakarsak Aziz Nesin ilk yazdığı yazıda filmden çok, kendisinden alaylı bir biçimde söz edilişinden (ikinci yazısında. Sanat Olayı. Sayı 10. 82 ve 85 inci sayfalarda biri dip not'ta olmak üzere üç kez daha bu noktaya dönüyor) ve de özellikle "Amarcord"un önemli bir yönetmenin yapıtı olduğu için allanıp pullanıp satıldığından yakınıyor. Filmin kendisinden çok (yukarıda sözettiğim ikinci yazısında "Amarcord ki güzeldir" diyor ama "film değildir" diye de ekliyor hemen) tanıtımını eleştiriyor. Resim sergilerinde Goya'ların arasına acemi ressam tabloları yerleştirip eletirmenlere yutturmaktan, bazı şiirlerin sırf şairleri ünlü diye beğenildiğinden söz edip "Rocambolo-Fellinesque" fanteziler sunuyor. Anımsarsanız Aziz Nesin, "Otobüs" filminin kanımca en büyük eksiği olan sinema eksikliğini ikinci plana atıp Türk halkının geleneklerinin filmde yanlış gösterildiğini vargücüyle eleştirmişti. Yani sonuç olarak Aziz Nesin "Amarcord" olayı'nı fırsat bilip sanat ve aydın çevrelerimizde egemen olduğuna inandığı şöhret ve yabancı hayranlığına veriştiriyor.

Ama onu bu alana çeken de Atila Dorsay. "Ünlü bir yazarımızın filmi beğenmemiş" olması çok mu önemli ki? Tersine birçok izleyicide politik bir film izlenimi bırakmış "Amarcord"un gerçek boyutlarına oturtulması için zor bir sineması olan Fellini'yi okura ve izleyiciye dört dörtlük tanıtmak daha gerekli değil miydi? Yazarlarımızın filmi beğenmemesinden daha önemlisi izleyicilerin Fellini'nin düşler ve fanteziler ile süslediği çocukluk anılarının albümünü faşizm eleştirisi diye alarak düştükleri yanlıştı. Fellini her şeyi kendi düş ve esprileri için kullanabilecek bir sinemacı. Abartmaya yatkın her şeyi tüm sinema sınırlarını zorlayarak (işte bu zorlama izleyiciyi de zorluyor.) imgesel bir zenginliğe ulaştırmak ilk kaygısı. Amarcord üzerine 284 sayılı Revue du Cinema (Paris-1974) dergisine verdiği demeçte belirttiği gibi: "Sinema bir yanılsamadır (illüzyon): Olduğu gibi ortaya çıkan ve asla programlanamayan, ölçülemeyen, öngörülemeyen, yani başıbozuk bir imge." Tabii bu sınırsızlık ve ölçü tanımazlık Fellini sinemasını müthiş zengin imgelemlerle yüklüyor. Bu biçem zenginliğinin altını çizip Fellini'yi gerçekten sinema sanatında hakettiği yere oturtmak varken, ülkemizde okuduğumuz eleştiri ve okur yazılarının çoğu Fellini'yi kafası üzerine oturtup "Amarcord"da içerik aramaya yönelikti. En politik filmi olarak yorumlanabilecek "Orkestra Provası" filmine bile politik yorumlar yakıştırılmasına tahammülü olmayan Fellini'yi böylece çok eksik ve yanlış tanıdı ülkemiz izleyicisi.

Bir de filmden çıkanlar varmış arada. Filmi beş kere izleyen bir dostum çok kızdığını söylemişti bu adamlara. Daha sonra bazı yazarlar da bu konuya değindi. Sordum kendi kendime. Fellini'nin filminde çizdiği "absurde" ortamı zaman zaman daha da abartık yaşayan adam niye kalsın filmde? Parasını vermiş girmiş. Beğenmemiş çıkıyor dışarı. Daha aydınlarımızın üzerinde anlaşamadığı ve alışık olmadıkları zor bir sinemayı, geniş anlamdaki sinema izleyicisinin sonuna kadar izleyebilmeleri için sinemasına tenis oynayan Trakya köylülerinin kahvede bir viski ile yorgunluklarını giderdikten sonra elektrikli otomobilleri ile Fellini toplu gösterisi yapan Lüleburgaz Sinemateğine gidecekleri günü beklemek gerekiyor.

Ben güncel konu olarak en azından aydınlarımızın sinema ile daha yakından ve bilerek ilgilenmeleri gerektiğini düşünüyorum. Aziz Nesin de son yazdığı yazıda buna değiniyor ve "Amarcord aracılığıyla sinemanın ne olup ne olmadığı üzerinde (bu tartışmayı izleyenlerin) yeniden düşünmeleri"ne gerek olduğunu savunuyor. Bir önceki tümcede

belirttiğim gibi bu görüşe yürekten katılıyorum. Aynı yazıda Atila Dorsay'dan alınan bir alıntıda da, ünlü eleştirmenimizin "sinema konusunda konuşmak, tartışmak hevesinde olan herkes... mutlaka bu çağdaş boyutlu sanatı daha yakından izlemelidirler." diyerek aynı görüşte olduğunu görüyoruz. (Ünlü eleştirmenimiz sözcüğünü içtenlikle kullandım.) Ama bu tartışma üç film çevresinde mi dönecek? Sinematekleri kapatılmış, dışalımcıları ve dağıtımcıları belli, sinema dergileri olmayan bir ortamda zor bir uğraşa çağrılıyor sinemaseverler. Sinema okullarında boş kameralarla film öğrenimi görmeye çalışan öğrencilerimizin bunalımını duyuyorum içimde. Altmış yıldır ne olup ne olmadığı tartışılan tiyatro nun örneklerine bakıyorum afişlerde, sütunlardaki. Mapusane ranzalarından, kahve köşelerine, sansür kurullarından danıştay kapılarına çizilen bir kısır kare'nin içinde yaratmaya çalışan sinemacıları görüyorum. Ve bu umutsuzluk ortamında her çabanın saygınlığı ortada. Umudu doğuran da bu çabalar zaten. Bu yüzden de sinema konusunda, özellikle sinema izleyicilerinin de etkin olarak katıldığı bir tartışma çabasının doğurgan olacağına inanıyorum. Katı olmamak, inatçı olmamak, her türlü görüşe ve her türlü sinemaya açık olmak koşulu ile. Öznel beğenilerin değil, nesnel olguların ışığı altında. Kişisel hesaplaşmalara girmeden yüzyıla yakın bir geçmişi olan çağımızın en yeni sanatını irdeleyerek. Aziz Nesin de bunu istiyor. Amacı öznel bir "Aziz Nesin-Atila Dorsay" tartışmasından çıkarak sinemanın ne olup ne olmadığı sorusuna ulaşmak. Bence sorun burada başlıyor çünkü sinema'nın ne olup ne olmadığı hiç bir zaman çözümlenemeyecek bir ikilem. Sinemanın özgül koşulları nedeniyle. Daha sinema'nın sanat mı, endüstri mi olduğu tartışılırken, sanatsal yanına ağırlık veren sinema ve sanat adamları daha tanımlarda ve kavramlarda anlaşamazken (üstelik her filmin izlenebilinip, her an binlerce düşünce üretilen bir ortamda), özgün bir sinemacının özgül bir filminden çıkarak genel doğrular aramaya çalışmak baştan yolumuzu tıkar. Hele sinema gibi karanlık bir salonda, izleyici ile perde arasında çok bireysel bir alışverişin oluştuğu bir sanat dalının ürünleri üzerinde genel yargılara varmak olanak dışı. Sınıflarız, beğeniriz, beğenmeyiz, politiktir, değildir deriz, cinselliği filmde veya yaşama geçirilmiş biçimiyle tercih ederiz, filmin mevzusu yok der annem, aa çok güzel filmdi anne deriz, benim çağrışımlarım başka uyarımlardan devinir, senin birikimin başkadır, ben Passolini'yi severim, sen Wajda'yı seversin, başkası Ferdi

Denizden Kalan İzlerle

sanırım geleceğim, ellerimle başa çıkabilirim
yürüyüşümü değiştirdim, paçama çamur sıçratmıyorum
kuşkulanıp koşsam anlarlar o kumral kızı sevdiğimi
aradığım adresleri çıkarabilirler gezindiğim garlardan
korkarım eleverir beni avuçlarıma sürdüğüm maviler
telefona davransam, çeviremem numarayı,sesim tutuklanır

gelirim, yüzümü denizden kalan izlerle seçersiniz
dağların arka yüzleriyle bir çağrılır adım
boynuma diken dolasınlar, dayatacak alnım var
güneşe götürecek sırtım var, içimi üşütemezler
ağbilerim öğretti, yalnız suya teslim olurum
neresinden olsa yırtarım örümcek sessizliğini

ordan balkonlarımı güz yaprakları boğarken ayrılmıştım
şimdi salaş iskeleden günbatışlarına sataşıyorum
akşam kapımın önüne taş bırakıp sabah buluyorum
bir parça kum koyuyorum bileklerime karıncalar için
dikmiyorum gömleğimin söküklerini, böylesi daha iyi
kasaba delisi uğurluyor gittiğim her yerden, geliyorum

saçlarınıza saklanan kuşlarla karşılayın beni
kirpiklerimi telekleriyle siler, gözbebeklerimde uyurlar
serpin üzerime, bir onlar yabana atmaz beni

Serçelerle Yıkasam

çok olur vitrinlere bırakırım kendimi, atarım
sevgili başı konmamış yastık soğuğu yanağımda
açık unuturum radyoyu, yoksun, nasıl uyku tutar
sevdalı boncuğum, hurda saatin tiktaklarıyla boğuşurum
farlar söner, kapı kırılır, tam uyurken şimdi nerdeyim

çok olur vitrinlere bırakırım kendimi, atarım
benekli şemsiyenin altına inerim, sen beytepe'li
susarsın dudaklarını yersin, sen biraz ikircikli
gözlerim tokan olur, sokaklar birbirine dolanır
kitapların tam öperken boynundan, kafamda parçalanır

çok olur vitrinlere bırakırım kendimi, atarım
plakçıdan bir şarkı akar, diken olur saçlarım
darıcı duraklarda darı değil, yüreğini patlatır
rüzgâr arar sokaklardan kirpiklerime takılır
ummadığı anda yakalanır, tam kentten çıkarken

çok olur vitrinlere bırakırım kendimi, atarım
mankenler üstüme yığılır, çırpınırım kaçamam
yalan gülmeleri bulaşır ellerime, elbiselerime
camları yumruklarım kırarım, bileklerim kesilir
hastaneye tam ölürken yetiştirir bıçkın taksici

çoktur vitrinlere bırakıyorum kendimi, atıyorum
hasır barakam olsa, çıksam yağmura yaslansam
güneş çatımda unutsa saçlarını, serçelerle yıkasam

Akif Kurtuluş

Kimse

funda ile haydar'a

tanığım; durdum sulara
tanığım işte: bu yorgun bu terli yüz
unutulmuş sisler içinde

bütün burçlara, o uzak o paslı şehre
yasak yüreğim bütün beynimle
sorarım: gelen var mı
sorarım; yok kimse

gölgesi vurur içime geçen günlerin
eksik bir aşkın, savaşın, zor bir nakışın

nasıl ulaşmalı büyük yele, ateşe
hangi karanlığa üflemeli
gülü nasıl düşürmeli-çare yok-
kimse yok
öldüler mi gittiler mi dönmezler mi
sesim yok, susmam, sesim yok
bağırırım duyan yok
sesim yok: bağırırım sisler içinde

İzmir, 14 Nisan 1981

Adnan Azar

Tayfur'dan başkasını gözü görmez, kimi kovboy filmine bayılır, kimi polisiye filme, ağlarız sinemada (herhalde en kolay ağlatan sanat dalı), güleriz, pahalı olursa gitmeyiz, televizyon önünde çakılır kalırız aptal bulduğumuz bir filme, Dallas oynarken sokaklar boşalır. Aydınlar sinema olayını tartışır, izleyici ise ya beğenir, ya beğenmez. İşte çizdiğim bu geniş çerçeve içinde herkes sinemadan ne anlıyorsa sinema odur. Bu beğeniler, yaklaşımlar değişmez mi? Değişir. O zaman sinema kavramı da değişir. İzleyenin anlayışı da değişir. Anlatanın da. Sanat nedir zaten. "Karnımızdaki söz değil midir "haldan bilene". Fellini böyle anlatır karnındaki sözü, Güney böyle anlatır, Şarlo şöyle. Beğenilerin ortak paydasına seslendiği zaman bazen iyi sanat olur, bazen iyi iş olur. Bazen ikisi de olur. Ama bir yapıt'ın sanat olup olmadığı ne denli görece bir kavramsa, neyin "sinema olup olmadığı" da o denli tartışma götürür. Halbuki Aziz Nesin Sanat Olayı'nın en önemli öğesi olarak bütünselliği saptamış. Yalnız bu bütünsellik bir sanat sürecinde varolması gereken sanatçı, sanat yapıtı ve izleyici arasındaki ilişkinin doğurduğu bütünsellik değil, sanat yapıtının içinde bir bütünsellik anlayışı ki, Aziz Nesin de bir paragraf sonra işin doğrusunu söylüyor zaten. "Bir eski yontuda koparak, kırılarak yitmiş parçalar nedeniyle, bütünsellik yokmuş sayılabilirse de, gerçekte yontudan anlayanların gözünde, olmayan parçalar düşünülüp tasarlanarak yontu bütünleştirilmiş olur." İşte. Bırakın "gerçekten yontudan anlayanları", duyuları sağlam olan bir insan bir antik heykelin başparmağını bile bulsa, kafasında o heykelin tümünü yaratabilir. Ve o heykeli iki bin yıl önce yapan sanatçı ile başparmağı bulan kişi arasında sanat, insanın düşgücü yeteneği nedeniyle işlevini bulmuş olur. "Amarcord"daki kopuk kopuk parçaların izleyicinin kafasında bütünsellik oluşturması gibi. Bir çağ, bir dönem veya yönetmenin çocukluk süreci üzerine bir izlenim vermesi gibi. Aslında "Amarcord"un haftalarca sinemalarda oynayıp beğenilmesine çok sevinmek gerekir. Demek ki tüm olanaksızlıklara, kısır sinema ortamına rağmen izleyiciler Fellini ile birlikte Amarcord aracılığı ile bir sanat sürecini gerçekleştirebilmişler

Sanırım bu örnek bile tek başına yeterli, Aziz Nesin'in kendi kullandığı kavramlardan giderek "Amarcord"un da bir sanat yapıtı olduğunu kanıtlamaya.

Fakat böylesine önemli bir konuda hepimizin daha çok düşünmesini sağlamak için yaptığım bir deneme ile işi bir adım daha ileriye götürerek bitirmek istiyorum bu yazıyı.

Biraz muzipçe olan bu denemeyi yaparken de sayın Aziz Nesin'in gülmececiliğinin ve ustalığının hoşgörüsüne sığınıyorum. Okuyacağınız paragraf Aziz Nesin'den bir uyarlama. Ben yalnız "film ve sinema" sözcüklerini "şiir" sözcüğüyle değiştirdim.

Bu uyarlamayı yapabilmemi de yine aynı yazıda geçen şu tümcenin uyandırdığı çağrışıma borçluyum." Sanat yapıtında bütünsellik, salt sinemada değil, bütün sanat yapıtlarında (yazın, resim, tiyatro vb.) gereklidir." (Sanat Olayı. Sayı 10. sayfa 85. ikinci sütun başı). Uyarlanan paragraf ise şöyle: "Bir şiirde üçüncü dizeyi beşinci, beşinci dizeyi onuncu dize yapınca işlevsel ve anlamsal bir değişme olmuyorsa, o şiirde bütünsellik yok demektir. Bütünselliği olmayan şiir de bırakınız başyapıt olmayı-yine söylüyorum bana göre-şiir olmaz". (agy. sayfa 85. ikinci sütun sonu)

Hani şiir nerede? Onu da Milliyet Sanat Dergisi, Yeni Dizi, Sayı 5'te yayınlanan Aziz Nesin'in yedi şiiri arasından seçtik .

Şiirin aslı şöyle:

BU YAŞIMDA
Dayan gönlüm dayan
Koru beni yalnızlığım
Çek beni derinliklerine
Tut elimi
Mektup yazdırtma
Sustur dilimi
Telefon ettirtme
Kes yolumu
O'na göndertme
Tut beni tut yalnızlığım
Bu yaşımda beni delirtme.

Bu şiirin dizelerini şöyle değiştirmeyi öneriyorum ben de:
Bu yaşımda beni delirtme
Tut beni tut yalnızlığım
Tut elimi
Mektup yazdırtma
Kes yolumu
O'na göndertme
Sustur dilimi
Telefon ettirtme
Çek beni derinliklerine
Koru beni yalnızlığım
Dayan gönlümdayan.

Şimdi bu şiirin parçalarının yerini değiştirince anlamı ve işlevi değişti mi? Bence değişmedi. Belki güzelduyusundan birşeyler yitirdi. Daha kötü bir şiir oldu. Ama özgün biçimindeki aynı tutku ve korkuları anlatıyor yine. Demek istediğim, bir sanat olayı, daha doğrusu sanat sürecinin parça değiştirmek gibi mekanik olarak, bütünselliğini saptamak pek sağlıklı bir yol gibi görünmüyor bana. Daha önce verdiğim görece ve izleyeninsanat sürecine etkin bir biçimde katılımını sağlayan tanımın işlerliği daha fazla gibi geliyor. Diyeceğim bu kadar. Yazın-sinema ilişkileri, epik -dramatik sanat olaylarının nitelikleri, sinema türleri gibi çok yaygın bir alanda herkesin çok söyleyecek sözü olduğuna eminim. Sayın Aziz Nesin ve Atila Dorsay'ın başlattığı tartışmaya karınca kararınca katılmayı görev bildim. Bu çağrıya tüm sinemasever'lerin de gelmesi umuduyla.

MİTLER'İN TARİHE İZDÜŞÜMÜ

Hüseyin Ferhad

Zaman'ın sırtında taşıdığı kıl çuvalda ne varsa üzerine çullanıyoruz. *İlyada*'yı okuyor, işte diyoruz, Habil ile Kabil'in oğulları birbirini boğazlıyor. *Odysseia*'ya *bakıp* Odysseus'ta "İlk insan"ı arıyor çağımızın miyop gözleri. Gılgamış'ın düşsel serüvenleri saklı kalıyor belleğimizde; Vergilius'u çeviriden okumak hiç de hoş birşey gelmiyor bize. Firdevsi gizemcil bir ozan yamağı, Oğuz Kağan eli kanlı bir atlı, Nazım Hikmet'in sözcüklerle dirim kazandırdığı Şeyh Bedreddin bir Ortaçağ düşünürü hâlâ. Ve yangınlar içinde bir XX.yüzyıl..

Kıl çuvalda bize, bizden çocuklarımıza kalacak birşey yok. "Zaman" dediğimiz de ne ki? Yaşlı, yorgun ve bunak bir ihtiyar. Bir ihtiyar ne taşıyabilir ki sırtında. Sözün kısası, yağmalanacak birşey yok bize. Yağmalanacak hiç birşey yok.

Atlayarak okuyoruz kitapları. Beynimizdeki kıvılcımlar sönmüyor bir türlü. İçimizdeki bir yara gittikçe büyüyor. Uzak rüzgarlar durmadan çalıyor kapılarımızı. Gece kuşları aklımızın en uç köşelerine tüneyip ötüyorlar sabahlara dek. XX. yüzyılın sonlarına doğru milyonlarca insan yoksul ve yapayalnızız.

Ve uğultumuz yükseliyor ha bire.

Üstte: Troya savaşından sonraki "Toplukıvım ve Yağma". Altta: Homeros

1. İLK ATALARIMIZ

İsa, Zaman ağacının en uç yaprağına açılan bir kertik, bir belirlemedir. İsa, bir birimdir, sonsuz bir uzamda insan düşüncesinin bir imi. Ancak salt bir im. Bu uzamın göstergesi ise, insanın öznel serüveni, diyalektiğidir. Bizler de bu zaman sırığında devinen varlıklar, insanlarız. Bizim düşüncemiz Zaman'ın bize dek sırtında taşıdığı kalıttır, biz Zaman'ın kalıtçılarıyız.

İnsan, ağaca tırmanan maymun kardeşinden bilinçsiz bir içgüdüyle ayrılmıştır, belki. Bilmiyoruz.

İnsan, niçin sopa, çekiç, saban yapmayı öğrenmek gereğini duydu? Hiç bilmiyoruz.

Tekerlekli arabalar, kılıçlar, çelik giysiler, gemiler, yüksek kaleler, toprak damlar, kiremit ve tuğla... neyin anlamı? Biliyor muyuz? Bir insanbilimci, bir budunbilimci, bir tarihçi ya da bir bilimadamı hemen yanıtlayabilir sizi, buluntu ve belgeler gösterebilir. Bir ressam duvar resimlerinden devinmeyle bir renk atlası çizebilir; bir yazar kendi kitaplarını gösterebilir; bir dinadamı kutsal kitaplardan bir bölüm okuyabilir size.

Ya bir ozan? Ozan ise, *İnsan*'ın beynindeki kıvılcımları, o sönmeyen odu, o uçsuz bucaksız evrendeki ışık sağnağını duyumsatabilir. Kanıtlayacağı, göstereceği, ellerinize, kılcal damarlarınıza dek yayılan bir ürpertiden, saydam bir sessizlikten, yitik ya da ulaşılmaz bir mavilikten başka hiç birşeyi yoktur size verebilecek.

Işık. Sonsuz bir uzamda, sonsuz, öncesi bilinmeyen bir ışık sağnağı.

İnsan'ın ilk çocukluk ve ilk gençlik yıllarını ayırıyor bilim. Adına *Karanlık Çağlar* diyor. *İnsan*'ın serüvenini beynindeki ışık dalgalarıyla sınırlıyor. Işığın karanlık çağı gibi birşey. Sonra dipnot düşüyor: İnsanın "-Neden?" sorusunu sormadan önceki dönemi deniyor. Bu çelişkinin altını çizelim: İnsan yüksek sesle (ve bize göre) güzel konuşmayı çok yakınlarda öğrendi. Ancak, kendine soru sormayı düşünememiş, düşünmemiş olsaydı, tüm evrendeki varlıklarla birlikte gidip güneşin sıcak ve doğurgan karnına geri çekilmesi gerekirdi. Kısaca, *İnsan*'ın karanlık çağı yoktur. *İnsan*'ın düşünsel serüveni aydınlık bir düzlem üzerinde dolambaçsız, sonsuz bir yoldur.

Hümanizma'cılara kulak verdiğimizde, iki tiz çığlıkla yanıtlarlar bizi. Birinci çığlığın görüntüsü, İsa'dan önceki beş yüz yıl önceki *Ege*'dir. Ancak bu çığlığa çok yakından, Mezopotamya'dan yükselen iri sözcükler karışır, biz gene de tüm ayrıntılarıyla olmasa bile, Homeros'la Gılgamış'ın ses düzgülerini (norme) not edebiliriz defterimize. Hümanizmacılar ise, Homeros'un İon dilinden başkasını anlamazlar. Hele Paplo Neruda'nın XX.yüzyıldaki İnka görüntülerini ya da Çin Hindi'nden gelen duru bir sessizliği, diğer bir sessizliğe asmaktan başka birşey yapamazlar. Hele, Buda'nın çıplak ölüsü, karanlıkta kalan bir ışık yumağından başka hiç birşeydir...

İkinci tiz çığlık ise, hepimizin bildiği bir demir çanağın içindeki cılız insanın ardında bıraktığı dul ve öksüz kalıtçılarının ayaklanmasıdır: *Renaissance*. Renaissance bir uğultudur, bir ses korosudur, yeryüzünün güçlü korosunun bir umutlu şarkısı, bir kentli türküsüdür. Hümanizmacılara göre, Renaissance, *İnsan* düşüncesinin sonlu güneşi, bu sonsuz uzamın bir ikinci sağnağıdır; asal ekseni ise, "ben"dir. Bizler, bu yüzyılda İsa

dan bin beş yüz yıl sonraki yeryüzündeki uğultuya baktığımız zaman, "biz"in o sonsuz ışık sağnağını görürüz. "Biz" dediğimiz şey, *İnsan*'dır, *İnsan*'ın çoğulu, *İnsan*'ın aynı ışık yörüngesindeki birimleridir. Renaissance de, bir kertenkelenin yaşını gösteren sırtındaki kertikler gibi, *İnsan*'daki o öncesini bilmediğimiz ışık sağnağına değgindir.

Ve İ.S.II.yüzyılda, yeryüzünün her taşının altından kalkan İnsan'ı görecek ne uzgörür gözümüz, ne seslerini duyabileceğimiz uzduyar kulaklarımız vardır.

Ancak Herodotos, Tacitus, Evliya Çelebi gibi dünyayı dolaşmaya çıkan düşüncenin atlıkarıncalarının; Gılgamış, Homeros, Vergilius, Ovidus, Firdevsi gibi sestaşıyıcıların; Socrates, Dede Korkut, Kaşgarlı Mahmut, Şeyh Bedreddin gibi çok bilindik, tanıdık yüzlerin hakkını vermek gerek kendilerine. Çünkü onların omuzlarında taşıdıkları heybede "biz"im aklımız, düşünsel ışığımız saklıdır.

Öyle ki, *İnsan imgeleminin* kayalara zincirlediği Prometheus'un bize taşıdığı od bile, bizim bize sunduğumuz yanan düşüncemizden başka birşey değildir. Prometheus'un ciğerini parçalayan kartalın yuvası bile, "biz"im aklımızın kuytu bir yerinde sapasağlam duruyor hâlâ.

Uslamlayacak olursak, Prometheus gibi bir imgelem yaratığının yaşadığına inanabiliriz sonuç olarak.

İnsan ışık taşıyıcı olduğuna göre, yanan bir "madde" var ise, onun da yüreğimiz olduğunu kesin *yargılarla* kanıtlayabiliriz.

O zaman yineleyeceğimiz soru şu: Bu düşünsel serüvenin, bu ışık sağnağının somutlandığı düzlemin sahibi kimdir? Bu ışık taşıyıcısı "İnsan" kimdir? ...taşıdığı ışığa ne ad verebiliriz bir ad koymak istersek?

Gılgamış, Homeros, Vergilius bugünlere dek yaşamış olsaydılar:

- İşte, beynimizde ve yüreğimizde taşıdığımız Prometheus'un odu söylediğimiz şiirlerimizdir, derlerdi.

Biz de onlara, Prometheus sizlerseniz ve biz XX. yüzyılın kolları sıvalı yürek işçileri olarak sizin od'unuzu taşıyan Prometheus'un çocuklarıyız, derdik.

Ve yüzyılımızdaki bu çılgın uğultu dinerdi.

2. "AVRASYA"

"...Onlar, Asyalılar, kendilerinden kadın kaçırılmasını pek umursamamışlardı, ama Yunanlılar Sparta'lı bir kadın uğruna koca bir donanma toplamışlar, Asya'nın üstüne yürümüşler. Priamos'un ülkesini yerle bir etmişlerdir, o günden bu yana Yunanlı onlar için artık düşmandır. -Biliyoruz ki Asya'yı ve orada oturan Barbar'ları. Pers'ler kendilerinin sayarlar. Avrupa, özellikle Yunan dünyası, onlar için yabancıdır."

HERODOTOS

Bin yıllar öncesinden bir ip sarkıtıyoruz içimizdeki uçurumlara. Bakın diyoruz, Odysseus, denizin yumuşak ve öldürücü kollarından kurtarıyor kendini. Elinin tersiyle itiyor ölümsüzlüğü ve tanrısallığı:

- Yurdum, seni bağışla banal diyor yorgun gözkapaklarıyla gözlerindeki ışık kıvılcımlarını örterek.

Ama bir sevinç çığlığıyla, bir savaş çığırtganının sesinin soğuk damlalarıyla üşüyor içimiz. Ürperiyor elimizdeki ip.

Anlamsız bir devinim, bir uğultu.

Yüzümüzü yeryüzüne dayayıp, iki elimizin arasındaki yorgun ve yaşlı yüzümüzü sıkıyoruz iyice. Hayır, diyor içimizden bir ses, Troya Savaşı birşey

"Gılgamış tan Homeros'a, Homeros'tan Kavafis'e, (...) dünden yarına yazılacak (= söylenecek) "şiir", mitler'in tarih'e izdüşümünden başka birşey değildir."

anlatmıyor bana, kimden yana olacağımı düşünemiyorum. Homeros'un ozan yüreği kanlı ve çırılçıplak, gelip veriyor sırtını doğduğu muz kentlerin yamacına:

- Ben de, diyor, bir yenilginin türküsünü söylemiyor muyum yenenler adına?

Sorular kovalıyor birbirini, sorular kan göletleri bırakıyor geçip gittikleri yerde. Vergilius'un çoban seslerine bu sessiz ormandan kendime yol açamıyorum bir türlü. "*Troya* Savaşı bir Asya-Avrupa savaşı değildi" demek yetmiyor. "Bizler, aynı yuvaya buğday ve saman çöpü taşıyan milyonlarca karıncalardan birileriyiz" demek yetmiyor. Bin yıllar öncesine sarkıttığımız ip saydamlaşıyor usulca, saklıyor Zaman'ı bizden.

Pers'ler öldü mü? Bilmiyorum.

Pers'ler nerede öldü? Hiç bilmiyorum.

Yeryüzünün katı toprağı ölülerle sulandı, yumuşak toprağı kanla katılaştı. Bu denli ölünün arkasından Pers savaşçılarını nasıl tanırım? Pers'ler yaşam atlasımızda iz bırakmadan gittiler, onların ayakizleri yok ayakizlerimiz arasında. Beynimizdeki ışık dalgalarında, belki onların da düşünce kıvılcımlarının mavi çemberleri vardır. Onların da sessizliği vardır zorbaların yokettikleri savunmasız doğada. Ama bu sessizlik XX.yüzyıla, bu tedirgin zaman aralığına birşey anlatmıyor. Tarih bir yinelemeyse, yalan söylüyor; ona inanmıyorum.

"Tarihsel roman yazanlar, bir kucak dolusu yalan söylüyor bize" diyor Howard Fast, şu Amerikalı romancı.

Yineleyelim: Bin yıllar ya da yüzyıllar öncesine uzattığımız ip saydamlaşmıştır artık, sürekli devinim içindeki yüreğimizin çırpıntıları o denli uzaklara nasıl ulaşır? Bizler tarihsel görüntülerin tanıklığını nasıl yaparız? Soru sormak benim işim, ama Pers'lerin Zaman ağacına astıkları savaş baltalarını aramak boşuna bir çırpınma, sessizliğe sesimizi ulululamadan başka nedir ki?

Troya'nın bilindik tragedyasından başlarını kaldırarak, uyudukları bataklığın üzerinde sıçrayarak Pers'lerin ya da Akba'ların hırçın seslerini saltıklaştırmak isteyen iki örnek vermek isterim.

Bunlardan biri bizden, kendini Türklerden sayan biri: Kemal Tahir. Kemal Tahir'in sözde "devlet" sorunu ele alan *Devlet Ana* romanı baştan sona yanlışlarla, miyop gözle yazılıp renkkörlüğüyle örselenen düşlemlerle dolu. Neredeyse Yunus Emre gibi söylediği türkülerdeki aydınlık gerilimi özümlemek için devindiğimiz bir bilge ozanı tanımakta güçlük çekeceğiz. Kemal Tahir'e bakılırsa, Yunus Emre gibi Anadolu'yu karış karış gezen, gönül alıp gül veren Rum *Abdallar*, bile saçları usturayla kazınmış, kollarında, ayakbileklerinde ziller, çıngıraklar taşıyan *ben-i adem "Cavlak"*lardan başkası değil. Oysa Cavlakların, değil Rum Abdalları ile, Türk düşünce sağnağıyla uzaktan yakından ilgisi yoktur, romancımız, Türk tarihini Arap kaynaklarından öğrenmeyi yeğlemiş olacak. Çünkü X. yüzyılda Horasan'da, Gaziyan ve Ahilerden başka Cavlaklar -tarikat adlarıyla *Cavalika*- diye adlandırılan yağmacı bir topluluk, kısa bir zamanda yalıtlanarak Horasan'dan Bağdad'a göçmüştür. Daha sonra kendisi de Ahilere katılan Horasanî Eba Müslim kökünü kurutmuştur bunların. Herneyse konumuz bu değil. Konumuz, Kemal Tahir'in Bizans surlarının dibinden bakarak gördüğü Batı'daki sonsuz karanlıktır. Öyle ki, *İnsan*'ın tüm insanlardan oluşan ışık denizini yadsıyarak içimizdeki bulantıyı aydınlatamıyoruz. Nedeni de, Doğu'daki "Devlet Ana"dır.

Diğer romancı da X. de Maistre'dir. Hiç de önemli bir yazar olmamasına karşın, yazdığı *Kafkas Esirleri* (Les prisonniers du Caucase)'ne bakın aynı bulanıklığı duyarsınız içinizde. Üzeri tükürükle parlatılmaya çalışılan kirli bir bakır kolyenin bir yüzüdür Maistre. *Kafkas Esirleri*'nde, Kafkaslar'da, Çeçen'lere tutsak düşen bir Avrupalı komutanın yaşamını anlatır sözüm ona. Romana göre, bu "vahşi"ler tutsaklarını kendilerine yargıç yaparlar. Çünkü bu,

"Bu acaip itimat, bu halkın Avrupalıların üstünlüğü hakkındaki düşüncesini ve en vahşi insanların arasındaki doğal adalet hissini gösterir. (Çev. S.Sevim, MEB Yayınları, 1963. s.16)."

Aydınlıkları, beynimizin ağusuyla boğmaya çalıştığımızın iki somut örneği işte. Romanları kötülemek, uzun uzun incelemeler yazmak işten bile değil. Bir düşünce okyanusu olan Avrasya'nın iki ucu yangınlarda unutulmuştur bir kez. Ve gözyaşlarımız bu yangını söndürmeye yetmiyor.

Gene de umudu unutmak olmaz. Troya'nın gömütü bizim yüreğimizdeyse, Homeros da bizim ozanımızdır. Her geçen gün daha yükseklere tırmanan sesimizde Yunus Emre ile Homeros'un, Platinos'la İmam Gazali'nin yüreklerinden taşan ışık, demir parmaklı zindan duvarlarımızdan içeri düşüyor. "Ne mutlu o ışık yağmurunu yüreklerinde duyanlara!" demiyorum; o ışık damlalarını, o sonsuz uzamdaki aydınlık okyanusa taşımak için umutlu bir inançla yinelenmek gerek. Bu im, umutsuzluğu yenmek için bir izdüşüm, bir umut göstergesidir.

Ey XX.yüzyıl ozanları, şiir bizi çağırıyor, Avrasya bizi çağırıyor; Doğu'nun ve Batı'nın kardeşliğine omuz verelim. Ölü ölüdür.

3. ÖZEL BİR AYRINTI: "TROYA ÖNÜNDE ATLAR"

"...geriye, daha geriye baktıkça, tarihsel zaman başka bir biçime giriyor, hatta yok oluyor, ortaya anarkonik bir geçmiş, giderek zamansız bir geçmiş bütünü çıkıyor. -M.C.Anday"

Sahi, İnsan'ın serüvenine, düşsel yapısına, o sonsuz ışık görüntüsü olan *geçmiş*, Zaman'sız bir töz olarak mı çıkıyor karşımıza. Koca karınlı gemileriyle Ege kıyılarına bayrak açan Akha savaşçılarının üzerine bindikleri çıplak atların nal kıvılcımlarının anlamı ne? Paris'in kent yerine dağda büyüyerek gidip Helana'yı kaçırmasının bilindik sonucu mu, Troya Savaşı. Değil. Melih Cevdet Anday, "Troya Önünde Atlar" şiirini yazarken zamansız, zamandan arınmış bir boş görüntü olarak bakıyor tarihe. Ve bu boş görüntü üzerine kuruyor şiirini. Tarihsel bir görüngü ilgilendirmiyor Anday'ı, salt "şiirsel bir çalışmaya yön verebileceği umudu" taşıyor bu savaşın acı çığlıklarını yazarken. Akha'ların kılıç artıklarıyla doldurmayı düştedikleri imgelem heybesini açmaktan korkuyor biraz. Ya kendilerini yürekleriyle korumaya çalışan, Troya'yı ölümüne savunan, *zafer*'le değil ölümle kucaklaşan Troyalılar... Hayır, Anday inandıramıyor bizi.

Bin yıllar, bin yıllar önce yiğitleri, silahları, türküleriyle Anadolu'yu kuşatan Akha'lar yıllarca savaştılar Troya önünde. Can alıp can verdiler. Ve bir ses korosu gibi geldikleri Anadolu'dan, kan göletleri, ölüler, acılar, ağıtlar bırakarak çekildiler geriye. Kendini *İskenderiye'de bir Akhalı* diye tanıtlayan Konstantinos Kavafis şunları yazar bin yıllar sonra, bir şiirinde:

Yiğitlersiniz sizler ki savaşıp
kahramanca öldünüz;
her yerde zaferle kucaklaşanlardan
korkmadan.
Daos'la Kritolaos suçlu olsalar bile,
siz değilsiniz.
Yunanlılar övünmek istedikleri
zaman,
"Böyle insanlar yetişir bizde," diyecekler
sizi anarak. Böylesine parlak olacak
övgünüz.

(Çev.Cevat Çapan)

Parlak, ışıltılı, kesilmiş insan başlarının, parçalanmış yiğit insanların birikintilerinin üzerinden yükselen bir ağıt.. Kahrolsun böyle övgü olacaksa! demek istiyor insan, ama diyemiyoruz. Kavafis elleriyle kapıyor ağzımızı. Sonra oturup düşünüyoruz. Ama bu kez Troya Savaşını değil, tek başına Kavafis'i, bu İskenderiyeli, bu İstanbullu, bu Antakyalı delikanlıyı düşünüyoruz artık. Ve şunları yazıyoruz yüzyılımızın seyir defterine:

(...) Anday ve Kavafis'in yolları ayrılıyor işte. "Şiirsel bir çalışmaya yön verebileceği umudu" ilgilendirmiyor Kavafis'i, bir Akhalı, bir *Hellen* olarak bakıyor tarihe. Sorun, bir *rum* luk sorunsalıdır. Belki de, işte, demek istiyor Kavafis, tarih budur; tarih dediğimiz şey, Hellen Tarihidir... Ama bunları yakıştıramıyoruz Kavafis'e, içimiz elvermiyor bir türlü. (...)

Tüm görkemi ve öfkesiyle bırakıyoruz mor bulutların üzerinde Kavafis'i, dönüyoruz geriye. Yüzyılımızın bilindik uğultusuna, kulaklarımızı sağır eden bu bunlu ses kargaşasına bir seçenek aramak bizim işimiz, soru sormak. -Bir toprak parçasının iki ucunu niçin yangınlara bırakıyor da, geçip bir çimen yaprağının üzerine oturmuş cigara tüttürüyoruz?

Destanları, şiirleri, türküleri, tüm kitapları yığıyoruz önümüze. *İnsan*'dan, insanın düşünsel ilerlemesinden, toplumsal ilerlemeden söz açan yazıların bilgece söylenmiş tüm sözcüklerin kirli yüzünü terimizle parlatıyoruz. İşte Simone de Beauvoir'in denemeleri: *"Pyrrhus İle Cineas"*. İvmeyle açıyoruz ilk yaprağını, ve Beauvoir'in İnsan'ın düşünsel serüvenini tekil bir mercekle irdelediği kitabın başındaki bir iç konuşmaya kulak veriyoruz:

Plataros anlatır: Bir gün, Pyrrhus yeryüzünü almak için düşler kuruyordu.

-Önce Yunanistan'a baş eğdireceğiz, diyordu.

-Ya sonra? diye Cineas sordu.

-Sonra, Afrika'ya el atacağız.

-Afrika'dan sonra?

-Asya'ya geçeceğiz. Anadolu'yu, Arabistan'ı alacağız.

-Sonra?

-Hindistan'a kadar gideceğiz.

-Peki, ondan sonra?

-Ah! dedi Pyrrhus, ondan sonra dinleneceğim!

-Niçin? diye sordu Cineas. Niçin şimdiden dinlenmiyorsunuz?

(Çev.Asım Bezirci)

Pyrrhus, Cineas'ın hepimizin olumluladığı sözlerini dinledi mi, dinlemedi mi? bilmiyoruz. Pyrrhus bunları düşünmekle yoruldu belki de, Roma'daki pembe evinde kızağa çekti kendini. Ve bu iş kapandı.

Hayır, bu iş Pyrrhus'a göre kapandı ama, bize göre hiç de kapandı sayılmaz.

Şöyle: Pyrrhus'un "fetih" düşüncesi evrilerek, gel zaman git zaman kayadan kayaya, denizlerden, ovalardan atlayarak Büyük İskender'e değin sıçradı. Yunanlıların bu bilgili oğlu, beynindeki ışık kıvılcımlarına karışan bu "ideal" taneleriyle birden bire doğruldu oturduğu minderden. Pyrrhus'un *idea*'larını mızrakların ucuna geçirilmiş yapraklarla süsleyip düştü yola. Ve Pyrrhus'un saydığı yerlerin hepsini olmasa bile, büyük bir dilimini savaş çanaklarıyla dolaştı. Pers'lerin çürüyen kemiklerine basarak, Asya'lılardan Akdeniz sularına karışan Akha gemilerinin hesabını sordu. Ve her ölümlü gibi, ölüsünü ülkesinden çok uzaklarda verdi toprağa. Arkasında ise, -Kavafis'in deyimiyle-*parlak bir övgü*'den başka birşey bıraktığı söylenemez; Uzakta, çok uzaklarda açlıkla boğuşan halklar, eriyen yıldız kırıntıları...

Büyük İskender'in ölüsünün yanıbaşında ağlayan bir Yunan askeri gibi, Kavafis, *etnosantrik* acılar duyumsatır şiirlerinde. İmgeleminde yeniden yaratır Yunanlıların dolaştığı yerleri. Önüne serdiği şiir atlasının ışık sağnağında yorulan yaşlı gözlerini, yurdu saydığı İskenderiye'de yumar sonuç olarak.

Ve Kavafis'i, Büyük İskender'i, en çok da Cineas'ın Pyrrhus'a verdiği yanıtı "Troya Önünde Atlar"ı okurken düşündüm. Çünkü, Yunan Antologyasından yeryüzüne uzayan uzun gölgesiyle Kavafis, tarih kitabının arasında kuru bir çiçek gibi canlı duran Büyük İskender, Pyrrhus ile Cineas'ın konuşmaları insanın düşünsel serüveninin birer *mitler*'idir. Öyle ki, Gılgamış'tan Homeros'a, Homeros'tan Kavafis'e, Gılgamış'tan bize, Kavafis'ten Anday'a, dünden yarına yazılacak (=söylenecek) "şiir", *mitler*'in *tarih*'e izdüşümünden başka birşey değildir.

Piri Reis'in haritasının üzerinde, yürüyerek geçiyorum Ege Denizini.

Yeteneğin Doğumyeri

STOYAN DASKALOF

Türkçesi: MEHMET KÖK

Yetenek nedir? Sözcüklerle uğraşanlar yanıt bulmakta, tanımlamakta zorluk çekiyorlar. Kişilikleri yaratan, zamanı, dönemi ölümsüzleştiren bu gizemli özü yerli yerine oturtmak hâlâ olanaksız. Sanırım, yetenek yaşayan, en canlı, en duyarlı yaşayan şey. Kişi kendisinde bulunduğunu bilmeyebilir, onu geliştirebilir ya da yokedebilir. Doğuştan engelsiz olduğu gibi kaybolabilir de. Birçok yetenek, geçmişte parlamış ve sönmüştür, düşüncesizce harcanmıştır. Yalnız yeteneksiz öteye beriye kakılabilir. Gerçek yetenek seçimini yapabilir, kaprislidir. Çoğu zaman akla ve isteğe boyun eğmez. Yetenek bazen kendisiyle çelişir, kendisi'yle arası açıktır ve kendisini tanımaz. Bu yüzden yetenek onu nasıl besleyip büyüttüğümüze çok bağlıdır. Her yaşayan şey gibi nasıl yaşadığı çok önemlidir. Ne gıda verilmiş, ne yiyip içecek, ne zaman ve nasıl işleyecek, zaman öldürüyor mu yoksa herzaman uyanık mı, herhangi bir deneye tepki göstermeye hazır mı? Yeteneğin işleyiş biçimi yaşama biçimiyle belirlenir.

Her yaratıcı yenidir. Kendi adına konuşmalıdır. Eğer -bu falancayı anımsatıyor- denilirse ona yer olmayacaktır. Usta hiçbir zaman çalışmasını imzalamaz ama herkesçe tanınır. Bu görüş açısından sanatta ustalar ve öğrenciler olamaz. Fakat yaratıcılar arasındaki akrabalık ve ilişkiden sözedebiliriz.

Tüm dünyada okuyucuların saygı duyduğu, herkesin tanıdığı, yüzyılların ölümsüzlükle taçlandırdığı yazarlar vardır. Fakat insanlığa öğreten, okul olan, dünyanın dört köşesine seslenecek ruha sahip ve bütün öncüleri çekebilecek yazar azdır.

Bir köylü olarak, çocukluğumdan bu yana erken kalkıp çalışmaya oturmaya alışmışım. Uykum bile gelse kimse beni yatağa sokamaz. "Haydi kalk!"; sözümona kollektif paylaştığımız yatakta üzerimizden ağır kilimi, daha hava karanlıkken çekip bizi uyandıran babamın sesini hâlâ duyuyorum. Güneş ve ay benim saatimdi, tüm Bulgar köylüleri için olduğu gibi. Yorulduğumda öğlen dinlenir sonra tekrar çalışmaya başlardım. İlk önceleri daktilo kullanmadan elle yazdım. Gözlerim yorulduğu zaman konuşur, başkalarına sözlerimi yazdırırdım. İlkönceleri güç geldi. Birkaç yılda buna da alıştım. Genellikle çalışmaya alışanlar, çalışma biçimlerini de kazanırlar.

Yeni bir insanla karşılaşmak benim için gerçek ve yeni bir zevktir. Elini başka bir adamın torbasına bir parça ekmek ve peynir almak için uzatmak isteyen aç bir adam gibiyim. Yanımda kim oturuyor öğrenmek isterim. Kiminle yolculuk etmekteyim? Tarlalarda kimlerleyim? Ne düşünüyor? Sorunları neler? Neleri heyecanlı buluyor? Kuşkuları nerede yatmakta? Gizli üzüntüleri nedir? Onları kimden saklıyor? Neden? Herzaman bir 'neden'le yüzyüzeyim. Yapım böyle. Belki bu açıdan babama benzemişim. Güvensizim. Bana anlatılandan, her zaman, fazlasını bilmek isterim. İlk izlenimimin doğru olup olmadığını ölçmek için. Bir açıklama ararım. Neden bunu böyle söyledi? Ne demek istedi? Öyle mi yoksa başka birşey mi var? Yoksa söylemeye cesaret mi edemedi? Böyle davranmasına kim neden oldu? Ben orada olmasaydım ne yapacaktı? Bitmez bir soru zinciri yanıtlamam gereken. İnsanın yaşamıyla ilgili bir tür 'personel işleri raporu'.

Bu yüzden yazdığım zaman kişilerimin kendi yaşamlarının olmasını denerim. Onlar doğru davranışlara kavuşmadan işim bitmez. Eğer kahramanım gülecekse kimsenin gülmediği gibi gülmelidir. Bazı yazarlar, "Güldü." derler. Hiçbir şey söylememiş olurlar. Beni kahramanımın nasıl güleceğini bilmek ilgilendirir. Çünkü insanlar aynı biçimde gülmezler. Eğer üçyüz otuz insan alsak, üçyüz otuz ayrı biçim gülüş olacaktır! Kahramanımın nasıl güleceğini mutlaka bilmeliyim, ne zaman ve neden gülecek ve gülmesiyle ne demek istiyor.

Neşeli bir insan olduğu için mi gülüyor, kendisine birşey komik geldiği için mi, yoksa gülüşü birşey mi anlatmak istiyor, bir durum, hiciv, değer, yargı, zafer, cesaret ya da kötülük! Tüm bu konular üzerine düştünüp karar vermeden onun gülmesine izin vermem. Yahut diyelim ki kahramanım konuşacak. Yazında en büyük sorun yazar kişisine konuşma yetisini veremediği zaman doğar. Yalnız herkesin kendisine özgü seslenişi olduğu için değil, fakat kendi sesiyle düzenlediği konuşmayı kimsenin yapamayacağı gibi yapması gerektiği için. 'Biz onu konuşmasıyla tanıyoruz!' derler. 'Konuşması' insanın düşüncesini, sözcük düzeninin özelliklerini ve sözcüklerinin zenginliğini yahut unutulmaz parantezleri, tekrarları, ani duruşları, sıçramaları, bir sözcüğe dönüşleri, seslenme biçimlerini, ipuçlarını, anımsatmaları, sapmaları, bağlantısızlıkları, komik ögeleri, akıllılık, zekâ ya da aptallığı içerir...

Sevdiğim, taze, güçlü deney, çelişen dramatik durumlardır. Sanatta savunduğum ilke budur. Yaratıcı süreç, kendiliğinden ilke, ögesel ruh ve dünyasal güç, düşünmeden hareket etme ve kendiliğindenlik bir ırmak gibi akmalıdır, çünkü benim dağlık köylerimdeki halkım böyledir. Ruhumuzda toprak ve gökyüzünü taşırız. Fırtınanın süpürdüğü, nehirlerin dağlardan düzgün ve büyük bir güçle aktığı yerlerde yaşıyoruz. Yaratıcı süreçte benimsediğim ilke budur. Yanlış anlaşılmak istemem. Kendiliğindenlik seçimim düşüncesizce yazmaktan, betimlemeler ve etkilerle oynayarak gelişigüzel taşkınlıklar yapmaktan yana olduğum anlamına gelmez. Sınırlamaları azaltmamdaki, önemsiz görünenden yana seçimim biçim ve örgütleme noksanlığını savunduğum anlamında değildir. Canlı kişileri, düşüncelerin ve duyguların parlaklığını ya da inceliği, zekâyı ve popüler konuşmanın zenginliğini severim derken bu vulgarizasyondan (kabalaştırma) ve natüralizmden (doğalcılık) yana olduğum demek değildir. Bir yazar için küçük parlak bir işaretle, hayranlık verici küçük bir ayrıntıyla en trajik anlarda güldürecek ya da gülümsetecek bir ipucu verebilmek büyük şeydir ve ustalara özgüdür.

Büyük yazarların herzaman kendi toprakları vardı. Herbirinin ve hepsinin Yasna Polyana ve Vyoshenskaya'ları vardı. Bu toprakta uzun, çok uzun zaman yaşadılar. Ondan güç aldılar, onu sevdiler, savundular, güzelliği için, şarkıları için dövüştüler ve yorulmaz ruhları onun bağrında sakinleşti.

Yazarlar eleştirilerini sunmadan büyük kanvaslar kullanmakla kınandılar. Suçlama uzaklara ve yaygınca gelişen yeni yaşamda, daha önce hiç görülmemiş ölçekte yeni yapılarda, toplum yaşamında tanık olunan alışılmamışlıklarda yatıyor. Burada yeni yazının boşveremeyeceği birşey vardı. Şimdi yaşam yatağında daha az çalkantılı akıyor. Romanın yapısının daha uyumlu olması öykünün daha sakin akışı çok doğaldır. Zamanımızın rahatsızlığı, durmaksızlığı ve dramatik niteliği ritmi, tempoyu ve hatta anlatımı etkiledi. Birçok yazarda öykü taşıyabileceğinden fazla ayrıntı ile yüklü, cansıkıcı biçimde böyle, sanki yazar yaşamın çok önemli yüzünü kabul etmekten korkar gibi. Geniş olma isteklerinde eylemi yavaşlatıyorlar ve kişilerini gerçek yaşamdan uzaklaştırarak engelliyorlar. Bu olgu aynı zamanda dilde de yansımasını buluyor: pürüzlü, zor heceler eskisinden fazla gözüküyor.

Kanımca geleneğe dayanmayan yenilik olamaz. Gelenek yeni model jet uçaklarının yükseldiği hava alanıdır. Her büyük yazar gününde bir yenilikçi olmuş ve geleneği yenilikleriyle zenginleştirmiştir. Hiçbir yenilik geleneğin toprağına basmaksızın boşlukta asılı durmaz. Yenilik öte yandan yeni içerikten doğar. Hiçbir yenilik biçimi içeriksiz varolmaz. Rembrandt için sanatın hem içeriğini hem biçimini değiştiren bir ressam olduğu için deha dendiğine inanıyorum. Daha sınırlı yetenekte kimseler içerikte yeni birşey verecek güce sahip olamadan biçimi değiştirmeye çalışırlar. Bu yenilik değildir. Bazı kimseler bunu yarı yenilikçilik sayabilirler fakat ben böyle bir çalışmaya yenilik adına hiç değer vermem.

Her yazın gelişmesinin kazanımlarıyla birbirine yararlı olabilir ve ilerleyebilir. Biriken akıl ve deneyle, belli bir ülkedeki yaşamı, kişi ya da toplumu göstererek, halkın düşüncesini, kavgasını ve hedeflerini açıklayarak görevini yerine getirebilir. Bir yazın diğerine içindeki olumlu ve yapıcı herşeyle, kendi insanını kendi yaşamını tanıtmaya yardım ederek ve kendi biçemini (üslûbunu) koruyarak, kendi niteliklerinden ödün vermeksizin yabancı olanı kabul ederek yararlı olabilir. Başka türlü o yazın kişiliğini kaybedecektir.

Not: *Obzor Dergisinin 1981 Bahar sayısından çevrilmiştir.*

DERGİDEN BU KISMI KESİP GÖNDERDİĞİNİZ ZAMAN, İSTEDİĞİNİZ SAYIDAN BAŞLAYARAK, İSTEDİĞİNİZ SÜREYLE (6 AY YA DA 1 YIL) YARIN AYIN İLK GÜNLERİNDE ELİNİZDE OLACAKTIR. ABONE FİŞİNİN KÜÇÜK BÖLÜMÜ DE ELİNİZE GEÇEN İLK SAYININ İÇİNDE SİZE ULAŞTIRILACAKTIR. KÜÇÜK BÖLÜM SİZE ULAŞTIĞINDA, ÜST KUTULARA İŞLENMİŞ SAYILARI GÖRECEKSİNİZ. BU SAYILAR, SİZİN BUNDAN BÖYLE YARIN'IN ABONE SERVİSLERİYLE BAĞLANTINIZI KURACAK OLAN SAYILARDIR.
DERGİNİZDEN BU KISMI KESMEK İSTEMİYORSANIZ, ABONE FİŞİNİN BİR BENZERİNİ YAPARAK DA GÖNDEREBİLİRSİNİZ.

KENTİ: ..... ☐☐☐☐

SOYADIN İLK HARFİ ☐

YAYIN GÖNDERİME SÜRESİ ☐

u kısmı boş bırakınız

Bu kısmı doldurunuz

ADI,SOYADI:.....
ADRESİ:.....
.....
KENTİ:.....
ABONE SÜRESİ:
BAŞLANGIÇ SAYISI: 6 AYLIK ☐
1 YILLIK ☐

☐☐☐☐
6 AYLIK ☐
1 YILLIK ☐

HERHANGİ BİR YANLIŞLIKTA ABONENİZİ BU KARTLA KONTROL EDİNİZ

Bu kısım abonmanda kalacaktır

SÖYLENCEDEN GERÇEĞE

A.Mümtaz İdil

17. yüzyılın ikinci yarısından, 18. yüzyılın ilk yarısına kadar hristiyanlık dünyasında dilden dile dolaşan bir söylence vardı. Söylenceye göre tanrılar dünyasının karşısında, tanrının işlerini bozmak için insanları kullanan bir şeytanlar dünyası olduğuna inanılırdı. Başlarında şeytanın bulunduğu bu dünya, tanrı inancını yitirmiş tüm insanları bünyesinde toplayan düşmüş insanlar dünyasıydı. Şeytana bağlı kötü ruhlar, tanrının kendilerine izin verdiği ölçüde, tüm güçleriyle insanlığı yokluğa sürüklemeye çalışırlardı. İyi ya da kötü ruhlar ile ilişki kurabilmenin tek yolu büyü idi. Bu çağlardaki inanca göre, kişinin üzerinde yaşadığı dünya ve hiç bir zaman bilemeyeceğine inandığı evren hakkında daha derin bilgiler edinebilmesi, ancak şeytanın yardımı ile olabilirdi. Şeytanla ilişki kurmanın insana bir takım olağanüstü güçler de kazandıracağı halk arasında geniş ilgi uyandırıyor, bu güçleri elde edebilmek için kendisini şeytana satanlar dilden dile dolaşıyordu. Şeytana kişinin kendisini satabilmesi için, ilkin bir büyücü yardımı ile onu çağırması gerekiyordu.

İyi ya da kötü ruhlar arasında çağrılması en güç olanı cehenneme ait olan ruhlardı. Bunlardan birinin sürekli hizmetini sağlayabilmek için onunla bir anlaşma yapmak gerekliydi. Ama bu anlaşmanın koşulları oldukça zordu: anlaşma yapıldıktan belirli bir süre sonra, anlaşmayı yapanın ruhunu ve bedenini şeytana teslim etmesi gerekiyordu. Anlaşma çoğu zaman kanla imza ediliyordu. Söylencenin en ilgi çekici yönlerinden biri de ruhların çağrılmasıydı. Ruhlar ıssız bir dörtyol ağzında çağrılırdı. Dörtyol ağzına gelen büyücü, kendini ruhların aşamayacağı bir çember içine alır ve ruhlardan birinin gelmesini beklerdi. Uzun bir bekleyişten sonra

KENTİ:.....

SOYADIN İLK HARFİ

YAYIN GÖNDERME SÜRESİ

Bu kısmı boş bırakınız

Bu kısmı doldurunuz

ADI,SOYADI:.....

ADRESİ:.....

.....

KENTİ:.....

ABONE SÜRESİ:

BAŞLANGIÇSAYISI: 6 AYLIK

1 YILLIK

6 AYLIK

1 YILLIK

HERHANGİ BİR YANLIŞLIKTA ABONENİZİ BU KARTLA KONTROL EDİNİZ

Bu kısım abonmanda kalacaktır

kötü ruh; iri, korkunç, kara bir gölge biçiminde belirir ve büyücünün çizdiği çemberin çevresinde dolanırdı. Anlaşma imzalandıktan sonra ise hizmetine gireceği kişiye, görünüşü hiç bir zarar vermeyecek biçimde-genellikle bir köpek biçiminde-arkadaşlık ettiği söylenir.

İşte, Goethe'nin ünlü tragedyası "Faust", konusunu bu söylenceden almıştır.

Goethe, olağanüstü sezgileri olan bir yazardı. Yaşadığı çağda toplumun gelişmesi yeterince anlaşılamamıştır; 18. yüzyıl aydınları, toplumdaki açmazları kendi burjuva yöntemleri ile çözmeye çalışırken, Goethe bunun yetersiz olduğunu biliyordu. Bu nedenle de kendine yepyeni bir yol seçmiştir: gerçeği salt 18. yüzyıl karmaşıklığına tepki olarak, kuru bir öğreti olarak sunmak yerine, estetik etkinliğe, yani, insanın gerçeklik üzerinde etkin oluşuna önem vermiştir. Ama yine Goethe, bireyci kültürün verimsizliğinin ve amaçsızlığının, çağının toplumsal sorunlarını çözmede yetersiz kalacağını çağdaşlarından daha iyi kavramıştı. Yaşam ona göre, içiçe geçmiş öykünmelerin bir düğümü olarak algılanamazdı: bütünüyle soyut olan bir anlatım ise, toplumdan da soyutlanmış bir olgu demekti.

Yarıgerçek,yarımistik olan "Faust", Goethe'nin söylenceden gerçeğe aktardığı ölmez bir tragedya örneğidir."Goethe' nin tragedyası, tarihsel sürecin toplumsal düşüncenin önüne çıkardığı soruların, yani, burjuva ihtilalinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış soruların tarihin kendi içinde aranmasını onayladığı içindir ki, dünya sanatı ve edebiyatının gelişmesindeki tüm evreyi taçlandırır." (1)

Gerçek olduğu söylenen Faust, 1480-1540 yılları arasında yaşamıştır. Söylence daha onun sağlığında tüm hristiyanlık dünyasına yayılmıştır. Adının Georg Faust olduğu söylenir. Kimi destanlarda ise, biri Johann Faust, diğeri Georg Faust olmak üzere iki Faust yaşadığı yazar. İki Faust hakında da çok az şey bilinmektedir. Bazı destanlarda Faust' un Wurtenberg yakınlarında doğduğu, bazılarında ise Weimar yakınlarında Rod kasabasında doğduğu yazılıdır. Bilim ve din adamları tarafından lanetlendiği söylenir; ama halk arasında barikalar yaratan bir adam olarak ün yapmıştır.

Yalnızca söylenceye dayalı ilk Faust denemelerinde Goethe, yapıtının eksikliğini farketti. Tragedya, birbirinden bağımsız tablolar halinde gelişiyordu. Bunları bütünleştirmek için ise, Faust'u söylencenin dışına çıkarmak, bir anlamda yeniden yaratmak gerekiyordu. Goethe'de öyle yaptı.

1775'de Weimar'a ilk geldiğinde, Goethe'nin yanında Faust'un bitmemiş bölümleri bulunuyordu. Bütün bölümleri birbirine bağlayacak özü yakaladığında ise, yıl 1800 olmuştu. Yakın dostu Schiller'in, Faust'un bütünleşmesinde Goethe'ye büyük yardımı olmuştur. Bir mektubunda Schiller şöyle yazıyordu: "Yapıttaki bütün bireysel gerçekçiliğe simgesel bir genişlik verilmesi gereklidir. Düşünce için konudan ayrılıp, saklı olan düşüncelere doğru yükselmek elde olmayan bir davranıştır... Sizin Faust'unuzun aynı zamanda hem ozansal hem de felsefi olması bekleniyor. Her ne biçimde genişletirseniz genişletin, konunuzun özü onu felsefi biçimde açıklamaya sizi zorunlu kılacak ve böylece ister istemez akla yakın bir düşünce, düş dünyasına üstün gelecektir."

Goethe (1770)

Goethe, düşten gerçeğe döndürmeyi başardığı Faust tragedyası ile estetik etkinliğin, insanın gerçekleri kavrayışı ile doğru orantılı olduğunu ortaya koymuş bir yazardır. Goethe'nin bir sanat yapıtından beklediği ilk şey büyüklüktür. Büyüklük, gerçeğin en yüksek aşamasıdır. Kendi çağına kadar ulaşabilen yapıtlar, ancak düşünüşleri ve yaratılışları bakımından gerçek oldukları için büyüktürler. Bu büyüklük ve gerçeklik bileşimini en iyi biçimde, çağını aşıp öteki çağlara kalabilen yapıtlar ortaya koymuşlardır. Goethe'ye göre onların büyüklüğü ansızın bilinçte canlanıveren düşüncelerin anlatımı değildir ve hiçbir zaman içlerindeki boşluğu veya küçüklüğü örten uydurmalar da değildirler. İnkaların su yolları, Mısırlıların kanalları, tapınaklar, tiyatro binaları, köprüler, koşu yerleri, hamamlar bir gereksinmenin yarattığı ürünlerdir. Bütün bu yapılarda sanatsal estetiğin yanında yüzyılları aşacak bir sağlamlık göze çarpar. Duvarlar kaya gibi; boya, alçı, tahta alaşımıyla yapılmış taş benzetmesi malzeme yoktur, yapıştırma süslemeler yoktur, gereksiz ayrıntı süslemelere de pek rastlanmaz. Herşey gerçek ve amaca uygun yapılmıştır.

Edebiyatta da bu böyledir. Goethe, 18 Eylül 1823'de yakın dostu Eckermann'a şunları söylüyordu: "Dünya o kadar büyük ve o kadar zengin, yaşam da o kadar değişik görünüşlüdür ki, şiir konuları hiç eksik olmayacaktır. Ama bunlar her zaman fırsatların doğurduğu şiirler olmalı, yani, bir başka deyimle, şiir nedenini, konusunu gerçek vermelidir. Özel bir olay bir ozanın elinde genel, ozancıl bir konum alır. Benim bütün şiirlerim fırsatların doğurduğu şiirlerdir, gerçekten esin alırlar, temelleri ona dayanır. Havdan kapma şiirlerin bence bir değeri yoktur." (2)

Goethe'ye göre insanlar genellikle doğayı kendi adına deviniyor olarak görürler. Sanatçılar ise insanlık adına bir insan gibi hareket etmelidirler. Yani insanların yaşamdan kendilerine sunulanın ancak bir bölümünü alabildiklerini görerek ve bundan mutluluk duyduklarını ayrımsayarak, bu yaşama daha büyük bir mutluluk katmak için, insanoğlunu dinlendirebilmek için sanatçının insan ruhuna işlemesi, onu eğitmesi ve yaşam düzeyini yükseltmesi gerekir. Sanatçı, yaşadığı dünyadan ikinci bir dünyayı çıkarmakla yükümlüdür: Bu dünya ancak düşünceden doğabilir ve insan tarafından da olgunluğa eriştirilebilir. Ama bütün bunları yaparken sanatçı, doğanın koymuş olduğu yasalar çerçevesinde hareket etmeli ve doğa ile çelişkiye düşmemelidir.

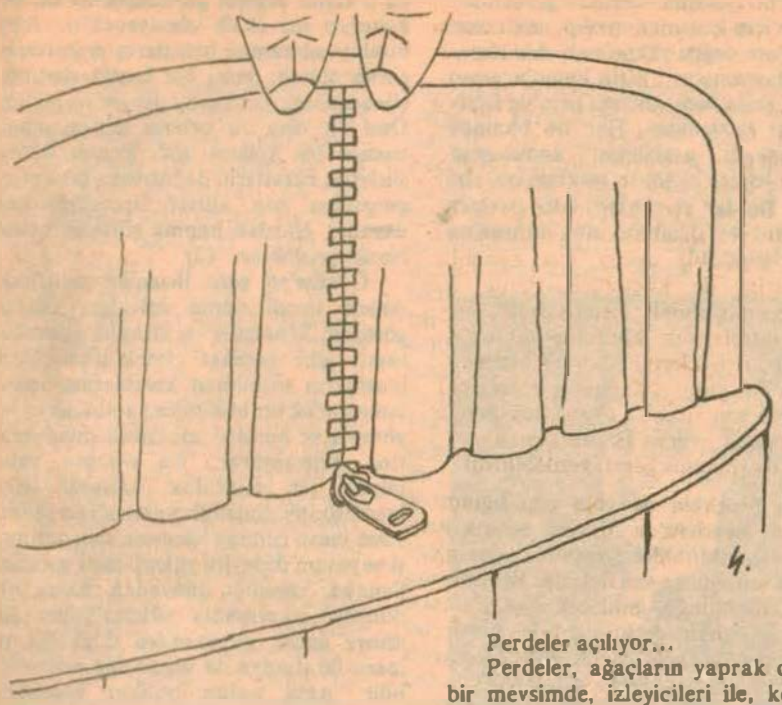
Sanat ve edebiyat yapıtlarının yansıttığı dünya, gerçekliğin körükörüne yansıtılması değildir, ama yaşanılan dünyadan bütünüyle kopuk da değildir. Goethe, ressam Zeuxis'in bir resmi üzerine yazdığı yazısında bunu açıkça belirtir. Sanat yapıtları biçime ağırlık vererek gerçeğin olduğu gibi yansıtılması tehlikesini atlatmaya çalışırken, özden de kopmak gibi bir başka tehlike ile karşı karşıya kalmaktadır. Oysa, bir sanat yapıtında öz-biçim-konu üçlemi birbirinden soyutlanamaz bir bütündür. Bunlardan herhangi birinin niteliğine göre ağırlık kazanması, diğerlerini yok etmesini gerektirmez. Bu resimde de böyledir, müzikte de böyledir, edebiyatta da böyledir. Sanat yapıtlarında bütünlük, özverili bir çalışma ve geniş bilgi ister. Kahramanca, ama hiç de insanca olmayan çabalar sonucu yeryüzüne püskürtülmek korkusunda olan bireyciler, ne kadar sonsuzluğa kaçmak için çaba gösterseler de, dönüp dolaşıp dünyasal olmak zorundadırlar. Faust, düşsel dünyanın gerçeğe ve toplumsal sorunlara çevrilmesinde ölmez bir anıt ve özellikle gerçekten düşe kaçmanın moda sayıldığı şu sıralarda bir kez daha okunmasında yarar var.

(1) "Gerçekçiliğin Tarihi", Boris Suckov, Bilim Yayınları, Mayıs 1976 İstanbul, Çev: Aziz Çalışlar. s.57

(2) "Goethe İle Konuşmalar", J.P.Eckermann, Cilt I, M.E.B. Yayınları, Çev: Lütfi Ay-Sadi Baytın, S.47-48 (Dil özleştirilerek alınmıştır)

ANKARA'DA PERDELER AÇILIYOR

Levent Tarhan

Perdeler açılıyor...

Perdeler, ağaçların yaprak döktüğü bir mevsimde, izleyicileri ile, kend'isinden esintenilmiş toplum ile, kucaklaşmak üzere açılmalı. Ve o toplumun yaşantısına yeni boyutlar getirmeli!

1981, bitmek üzere olan bir yıl... Ama daha neler yaşarız, neler görürüz, neleröğreniriz bu pratikten.

Shakespeare'in, "Beğendiğiniz Gibi" isimli piyesinde Jaques'e söylettiği gibi, "Bütün dünya bir oyun sahnesi de, perdeleri yedi çağ olan bu dünyada bizler garip birer oyuncular mıyız?"

Tiyatro sahnelerinin işlevinin, toplumsal yaşamdaki etkinlikleri üzerine uzun uzadıya bir tartışmaya girmeden, kısaca soralım. Doğaya egemen olan, onun fırtınalarına, erişilmez güçlerine bilimle direnen; Bahama adalarında siklon, sazdan evleri kendi hortumu içine alırken, en güçlü fırtınalarda, Benjamin Franklin'in paratoneri altında, bir gökdelenin çatı katında, şimşekten bile korkmadan oturabilen bizler, nereden nereye gelmişiz? Ya da, nerelerdeyiz hâlâ?

1981, bitmesine ramak kalmış bir yıl! 2000 yılına doğru gidilirken, getirdikleri ile, götürdükleri ile, geride bırakılmak üzere olan bir yıl!

Ama, sezonun tiyatro perdeleri, hep bu mevsimde açılır!

Nedeni üzerinde şimdilik durmayacağımız bir gelenek bu.

Zaten bu yazımız böylesi geleneklerin toplumsal araştırmaları üzerine durmak yerine, yeni sezona perdelerini açan tiyatrolardan söz etmeyi amaçlıyordu!

Yazdan kalma yapraklar sararıp solarken, ağaçlar da ilkbaharda yeni sürgünler vereceklerinin farkında mıdırlar? Bir zihin jimnastiği konusu olabilir belki! Ama bilinen bir şey varsa, o da ağaçların yeniden çiçek açacaklarıdır.

PERDELER AÇILIYOR

Bir Güllü Agop varmış bir zamanlar. Yaptığı tiyatro nedeni ile kendi toplumunca kınanmış... Bir Afife hanım, kurallara karşı çıktığı için nezaretlere atılıp sefillik içinde ölüme terk edilmiş!

Bir büyük, çoğumuzun yakından bileceği, Muhsin Ertuğrul usta. Yılmadan kavga vermiş, tiyatronun kültürel yaşama katkıları için!

Peki şu yaşadığınız yıllarda, neler oluyor, ulusal tiyatromuzda?

- *"Nasıl bir iş bu? Neden bunca özveri ve emek? Neye yatırılan tutku bu... Arkadaşlar ortaklaşa karar almışlar. Birkaç gece kulis, sahne, tiyatro girişinin düzenlenme ve boyası için sabahlayacaklar. Esnafın dostluğu ile borca boya geliyor. Prova sonrası işe koyuluyor bizimkiler.*

Ocakta çay, az müzik ve evin kış temizliği...

- *Sabahladıkları gün eski oyunun güysileri altında uykuya çekilmişler, birinin sırtında Tak-Tik'den bir pelerin, kimini Ana'nın paltosu sarmış, bir başkasında Dimitrof'tan örtü, kimi ise Komün Günleri'nin kaputları altında. Tiyatronun uğuru birkaç fareden bile çıt çıkmamış.*

Soylu emeği rahatça uykuya terk etmişler." (1)

Ankara Sanat Tiyatrosu, Ekim ayında perdesini. Oktay Arayıcı'nın yazdığı, Rutkay Aziz'in yönettiği *"Rumuz, Gonca Gül"* isimli piyes ile açtı. Oyunun dekorunu Orhan Taylan, müziklerini ise Timur Selçuk yaptı.

AST dışında, Ankara'nın tiyatro geleneği ile bütünleşmiş bir tiyatro daha var perdelerini açan! Ülkemizin tek Devlet Ödenekli Tiyatrosu, Devlet Tiyatroları.

Ancak, Devlet Tiyatrolarının Ankara repertuarını, yazımızda uzun uzadıya tanıtma yerine, bir başka uygulamasını tanıtmayı, yüzyılımızın koşullarına tamamen ters düşen bir uygulamasını tanıtmayı yeğliyeceğiz.

DEVLET TİYATROLARI GÖREV Mİ YAPIYOR?

TURNELER...

"Namık Kemal'in 1873 yılında yazıp o yılın 1 Nisan günü akşamı Gedikpaşa Tiyatrosunda oynattığı ve iki gün sonra tekrarlattığı Vatan-Yahut-Silistire isimli piyesi o devirde vatansever ve hürriyetçi gençlerin bazı gösteriler yapmasına sebep olmuştu; Kemal'in İbret gazetesinde çıkan yazıları da Padişah Abdülaziz'in hoşuna gitmiyordu; bunlar üstü kapalı da olsa onun keyfi idaresini baltalamak hürriyet ve meşrutiyet düşüncelerini yaymak için yazılıyordu. Abdülaziz bütün bunlardan dolayı hem İbret gazetesini kapatmış, hem de Namık Kemal ve arkadaşlarını yakalatarak sürgüne göndermişti." (2)

Osmanlı devrinde sanata ve sanat adamlarına yapılan baskıdan bir örnek verirken, bir piyesle, toplumsal yaşamda olumlu etkiler oluşturulabileceğinin örneğini de vermek istedik.

Günümüzde, türlü nedenlerle geri kalmış toplumumuzun her bakımdan yaşam düzeyinin yükseltilmesi özlenmekte.

Ancak, "nasıl bir kültür politikası" yürütüleceği net olarak saptanmadığından, kültürel değişmeye ve gelişmeye yönelik uğraşlar da ciddiye alınmıyor. Hatta, Anadolumuzda yaşayanların, böylesi kültürel gelişme gereksinimleri hiç önem taşımıyormuşçasına, Anadolu illeri birer sürgün yeri durumuna getiriliyor. Ancak buralara sürülen nitelikli

kişilerin, etkin kültürel çalışmalar içerisinde bulunmaları da kısıtlanıyor, hatta engelleniyor.

Devlet Tiyatrolarının Erzurum, Adana, Elazığ turnelerini de böyle değerlendirmek olası.

Yıllardan beri bölge tiyatroları, bölge konservatuvarları kavramları ortaya atılır, tartışılır.

Bu kavramlar doğrultusunda, sanatçıların da benimseyeceği, batta gönüllü çalışmaya özendirileceği uygulamalara gidilmesi önerilir.

Bu bölgelere, ayda yılda bir ya da birkaç kez yapılan turnelerin, buranın toplumsal ve kültürel yaşantısına önemli bir katkıda bulunmayacağı, soruna köklü bir şekilde el atılması gereği olduğu anlatılmak istenir.

Ancak, yönetim soruna böyle köklü yaklaşımlar yerine, "Devlet Tiyatroları şu kadar il ve ilçeye turneler tertipledi" dedirtmek, bundan yararlanıp kendisine "başarılı yönetim" ünvanını yakıştırtmak için, bir takım turneler tertiplemekte!

Üstelik bu uygulama, bu uygulamaya en çok karşı olan Devlet Tiyatroları sanatçılarına, hem de açıkça "kazık atma çiğliği" içerisinde sürdürtülmek isteniyor.

Örneğin Elazığ grubu! Bu grupta Devlet Tiyatrolarının en tanınmış sanatçılarından, Ergun Uçucu, Işık Toprak, eski Genel Müdür Ergin Orbey'in eşi Gönül Orbey, disiplin kurulunda sanatçı temsilcisi Nurşi'm Demir de bulunuyor. Ve Genel Müdürlük bu oyunun yönetimini, konservatuvar tiyatro bölümünü iki yıl önce bitirmiş hiçbir özelliği olmadığı gibi, yeteneksizliği ve boyutsuzluğu ile bilinen bir kişiye, özel olarak verdi. Bu işi gerçekleştirirken, tiyatro sanatını ve sanatçıların onurunu bu kadar ilkel bir oyuna alet etmenin, kendilerini de küçültücü yanını hiç düşünmemiş olmalı. Tersi olsaydı, Devlet Tiyatrolarının kadrolu, diplomalı, deneyli rejisörlerini boşta bırakmak yerine, bu oyunu yönetmekle görevlendirir ya da son yıllarda oyunculuktan çok yönetmenlik yapmış Ergun Uçucu'ya bu oyunu da yönetme görevi verilebilirdi!

Bu örnekten de yola çıkıldığında, amacın Anadolu'da tiyatro sanatı ile kültürel etkinlikler yaratma yerine, tiyatro sanatını ve sanatçılarını yıpratmaya yönelik olduğu, gidilecek il ve ilçelerdeki izleyicilerin de ne denli küçümsendiği gerçeği apaçık gözler önüne serilecektir.

Bütün bunların yanında Genel Müdürlük makamının bir hesap içinde daha olduğu da açıktır.

Bu amacından saptırılmış turnelerle bir taş ile iki kuş vurulmak istenmektedir.

Bunlardan birincisi, şimdiki Genel Müdüre ve yıllardır, onun Devlet Tiyatrolarını geriletici, keyfi politikasına da karşı çıkmış sanatçıların, kendilerine yöneltilen çiğlikler karşısında istifaya zorlanması, ikincisi bu sanatçıların istifası halinde, Genel Müdürlüğün kendi üstündeki makamlara, "Ben size demedim miydim, bunlar Anadoluya gitmezler", diyerek bir anlamda kendisinin ve kendisine yakın kadroların Anadoluya gönderilemeyeceği "haklı" tezini (!) savunabilme şansına sahip olacağı, hatta belki, "artık kadromuz da yetersiz" diyebilmenin hesabının yapılmasıl

Aynı durum Erzurum turnesi grubu için de geçerlidir.

Ferdi Merter, Alp Öyken, Zekai Müftüoğlu, Işıl Poyraz, Nur Subaşı, Muammer Çıpa gibi sanatçıların da bulunduğu bu grup, Devlet Tiyatrolarında emeklilik süresini doldurmuş, ancak bu güne değin kendisine reji görevi verilmesi hiç akıl edilmemiş (!) bir kişinin yönetimine verilmiştir.

Varılmak istenen amaç burada da aynı.

Yönetim, kendisine muhalif olanları açıkça boy hedefi seçmiştir.

Kendisinin 21 yıllık keyfi yönetimini eleştiren, "Biz çalışanların uzun süre somutlaşmayan sanat onuru, sanatın özgürlüğü ve dayanışma bilinci, ancak sizin görevinize son verildikten sonra, bir çığ gibi büyümüştür" diyen sanatçıların tümüne açık savaş ilan etmiştir.

Bu açık savaşın, yukarıda saydığımız kışkırtıcı yanlarına ek olacak önemli bir tutum da şu: Yapılacak bu turnelerin, turne mi, yerleşik kadro ataması mı olduğu açıklanmıyor. Turne adı verilen bu gidişin, dönüş tarihleri de belirtilmiyor. Böylece sanatçıların aile yaşamlarına ve kişisel bağlantılarına da darbe indirmeyi amaçlar bir tutum izleniyor.

Sanatçıların, kendilerine yöneltilen, bu her bakımdan çiğ, yasal görünümüne karşın, keyfi yönetim karşısında nasıl bir tutum izleyeceklerini ilgi ile izleyeceğiz.

Ancak, devletin tek ödenekli tiyatrosunda kültürel gelişmeyi bu derece baltalayıcı, çalışanlarını böylesine yıpratıcı, görünüşte "oldukça parlak", özünde ise olumsuz olaylar yaşanıyor.

Öte yandan Ankara'da, parasal zorluklara karşın yaşama savaşımı veren bir özel tiyatro ise, şöyle sesleniyor izleyicilerine:

"Tiyatromuz AST'ı halkımız için, çağımıza toplumumuza tanık olması, barış ve demokrasi yolunda ışıklar yakmak için yaşatmak istiyoruz."(3)

AST'ın iki temsili: Üstte, "Komün Günleri"; altta, "Kafatası".

(1) Rutkay Aziz, AST 18.Yıl Broşürü, 18 Yaşa Notlar.
(2) R.A.Sevengil, Türk Tiyatrosu Tarihi, Meşrutiyet Tiyatrosu MEB Basımı 1968.
(3) Rutkay Aziz'in aynı yazısından.

Biliriz de...

Taner Gürel

Sizce Shakespeare haksız mıydı?, "Julius Caesar"da Brutus'la Cassius'u söyleştirirken. Sanırım kısaca anımsamakta yarar var.Ne demişti Cassius; canlılığını yitirmiş, donuklaşmış gözleri bir noktaya dikilmiş Brutus'a:

"……

Sevgili Brutus, sen kendi yüzünü görebiliyormusun?

Çatışan duygu ve düşüncelerinden dolayı bir iç savaş yaşıyan Brutus:

"Hayır Cassius; insan kendiyüzünü
Yansıma yoluyla görebilir yalnız
Yansıtan da bizden başka bir şeydir ister istemez.

Duygu ve düşünceleri, kendisi üzerine yoğunlaşmış bir insanı etkilemenin pek de zor olmıyacağının deneyimini yaşamış olan Cassius:

"Çok doğru; işte onun için de, Brutus,
Size gizli değerlerinizi gösterecek
Kendi görüntünüzü yansıtacak
Aynalar olmayışından yakınıyor herkes."

Caesar'a karşı güçlü bağlaşıklar kurarak, bir ayaklanma tasarımlıyan Cassius, Brutus'u güçsüz olduğu bir anda Dev Aynalarının önüne çıkarıyor. Brutus'un soyluluğundan, erdemlerinden söz açıyor. Cassius'a göre, halk der ki, Brutus, Caesar'ın diktasına karşı bizim gözlerimiz olsun. Brutus, bir ölçüde özbilincine varmış insanın duyarlılığında:

"Kendimde olmıyanşeyleribana aratarak
Hangi belalara sürüklemek istiyorsun beni?" deyince, Cassius:
"Canım Brutus, beni dinliyeceksin öyleyse
Madem bir başka yerde yansımadan
Göremiyorsun kendi kendini
Ben bir ayna olup sana, övmeden seni
Koyacağım gözlerinin önüne
Kendinin henüz bilmediğin yanlarını"

İnsanın, kendisinin henüz bilmediği yönlerini, başka bir insanda öğrenmesi, duygusal ve düşünsel süreçlerini karmaşıklaştırıyor. Bize ayna olacak insan, nasıl ve ne biçim bir ayna olacak kolay kolay kestirebiliyor muyuz? Lunapark'larda vardır hani, yolumuz düştüyse biliriz.Dev aynası ya da Gülen ayna derler. Acaba, başka bir insanın bizi görüntülemesi hangisine benzer. Sıska, ip gibi bir insandan, iri kıyım, çam yarması bir insan yansıması veren aynalara mı? İri kıyım, çam yarması gibi bir insandan sıska, çıta gibi bir insan yansıması verenlere mi? Yoksa kafayı kocaman, gövdesi upuzun, bacakları ve kolları bidon gibi yansıtan aynalara mı? Sonunda kendimize ilişkin nasıl bir yanılsatıcı görünüş bekler bizi?Brutus'un sonuna dönmesin sakın. Brutus, kendi değerinin bilincinde olmasına karşın, bir anlık ruhsal çatışma sonucu, dev aynasının görkemine boyun eğivermişdi. Yargılarını, düşüncelerini, tasarımlarını yoksayarak, aynasının sesine kanıp; uygulayımda sonunu kestiremediği bir girişimde yer alıyordu.

Günü gelir, kimi insanlarla ilişkilerimizde dev aynalarının karşısındaymışcasına duyumsarız kendimizi. Bir kovalamaca başlar, kendimize ilişkin düşüncelerimiz arasında. Kimi, kendimizden koparız, özümüzden uzaklara düşeriz; gözlerimizi bir noktaya diker bakarız Kimi, başka insanlardan ayrımlı olan yönlerimizin ortaya çıkmasından ürkeriz. Böylesi durumlarda en kolay yolun dilimizi kullanmak olduğunu öğrenmişizdir Kullanırız da. Bir insanda, kendimizi görüntülemeye, ya da o insanı kendimiz yapmaya çalışırız. Oysa her sabah gerçek görüntümüzü veren aynalarımızla, kısada olsa sessiz bir söyleşi içindeyizdir Aynamız tepeden tırnağa denetimden geçirerek, aksayan yerlerimize ilişkin uyarılarını yineler. Uyarılara olanaklarımız ölçüsünde özen gösteririz. Bırakırız kendimizi sokağın kucağına. İşte dilimize düşen büyük görevler başlamıştır. Yaşanmış, yapılmış ne varsa tümünün üzerinden beğeni ya da hoşnutsuzluk fırtınası esıyordur artık. Bir film, bir tiyatro, sporun dallarından birkaçı, bir şarkıcı, şarkısı, edebiyatın ve sanatın dalları, insan davranışları bu mırıltı fırtınasının içeriğini oluşturan olaylardır. Dilimizle, kişiliğimizi ortaya koyma olanağına kavuştuğumuz alanlardır. Film ya da tiyatronun senaryosunun yorumlanışını, oyuncularını beğenmemişizdir Beğenmeyiz, kımse bızı zorunlu tutamaz. Ama niye beğenmeyiz? Sporun her dalında takımlarımız, her anki tutarlılıklarını sürdürerek yenilmektedirler. Çalıştırıcıların takımı yanlış oynattığı kanısındayızdır. Nedenolmasın.Ama niye o kanıdayızdır? Bir ressamın, bir karikatüristin çizgilerini, anlatımını beğenmeyiz. Zorla değil ya beğenmeyiz, beğenmeyiz. Niçin? Komşu ya da tanıdık bir kızın "fındıkçı" olduğuna karar vermişizdir. Ne yaptığı belli değildir. Nereye gittiği belli değildir. Kimle gittiği, ne zaman gittiği belli değildir. Yani aklımıza "şey" olduğu da gelmiyor değildir ama. Ama niye gelir? Bir insanın davranışlarını, film şeridi gibi olan yaşamından bir karecik alarak niye değerlendiririz. Kendimize ilişkin düşüncelerimiz arasındaki kovalamaca mı zorlar bizi bu "niye"lere? Tüm bu yorumlarımız, değerlendirmelerimiz özlemlerimizden, isteklerimizden mi oluşurlar? Yoksa tanımadığımız kendimiz midir sisler arasında karşımıza çıkan?

Kimi, şiir ya da roman üzerine tartışmalara tanık oluruz. İlkin, nedense önce yaşamımızdan kesitler yer alır. Belki bu özelliğimiz içtenlikli insanlar olmamızdandır. Hele ki tartışanlar, yolları ayrılan eski tanışlar ise sorun çoşkulu bir biçimde dallanır. Konuya ilişkin bir kitabın ilk okuma önerisini kim yaptı, ana sorun durumuna gelir. Kitap ve yazarı bu gösteride "joker" rolündedir.

Tartışmacılar, sanki o kitaptan bu yana yaşamın durduğu izlenimini vermeye çalışıyorlardır. Nesnel gerçeği kavramaya yönelik adımlarımız durmuştur. Dünya aynı dünyadır. İnsanlar aynı insanlardır. Ve kitap yazarı, 60 yıl önce, tıpkı tartışanlar gibi düşünmüştür. Birisi, eğer yabancı dilini geliştirmişse açsın da, üçüncü cildin 190'ıncı sayfasının, 7'nci satırdan sonrasını okusun der. Hemen karşı yanıt gelir. Bana 7'nci satırı oku diyen kişi, 189'uncu sayfanın 5'inci satırından başlarsa okumaya, ancak anlıyabilir; çünkü yazar da benim gibi düşünmektedir. Bir film üzerine tartışmaya tanık oluruz. Tartışmacılar film üzerine kısa bir kaç söz ettikten sonra hızla yaşamlarını anlatmaya başlarlar. Film arada kaynar gider.

Çağımızdaki herşeye tanık olduğumuza inanırız. Bu tanıklığımız üzerimize bireysel ve toplumsal sorumluluklar yüklemiştir. Üzerimize düşeni maddi bir biçimde etkinliğe dönüştürmeye çabalarız. Sorumluluğumuz, içinde yaşanılan anda, önemsiz gibi görünen bir taşın yerinin değişimidir. Taşın yerinin değişiminin, insana ne yararlar getireceğini tasarımlarız. Hiçbir tasarımın uygulamada tam olarak gerçekleşemiyeceğinin bilinciyle yardım isteriz. Gücümüze başka güçler katılsın isteriz. Yaratılacak, çabaların ortaklığından doğsun isteriz.

Aniden sağır ve kör olma salgını başlar. Kimse sesimizi duymaz. Kimse uzattığımız eli görmez. Yeteneklerimiz, becerilerimiz ölçüsünde sorumluluğumuzu yerine getirme savaşına gireriz. O taşı tasarladığımız yere yerleştirmeye çabalarız. Çabamız kan ter içinde de olsa, tırnaklarımızı yitirmekle de sonuçlansa, o taşı tasarladığımız yere taşırız. Giriştiğimiz uğraşı izleyen sağır ve kör toplumsal çene iş bitince açılır. Gözlüklerinin üstünden, göz ucuyla şöyle bir bakıp, işaret parmağını sağa sola sallayarak, o taş orada iyi durmuyor der. Yaptığımız yararlı olsun, gereksinimlere karşılık versin isteriz. Yine işe koyuluruz. Sıfır virgül sıfır sıfır sıfır bir milim sağa kaydırın der. Çabamıza çaba katılıyor diye, coşkuyla, istenilen kaydırmayı yaparız. Dudaklarını büzerek başını iki yana sallar, ııh, der. Gözlüklerini çıkararak yüzümüze bakar, olmamış der. Tasarımdaki yetersizliklerin, boşlukların karşılıklı önerilerle ortadan kalkacağına inandığımızdan, yeni baştan işe koyuluruz. Şimdi ne diyecek diye ürkek ürkek toplumsal çenemize bakarız. Piposundan bir nefes çekerek, dumanlar arasından bir bize, bir taşa bakar. Kısık gözlerle, olmuyor, der, olmuyor. O an beynimizin dilimize verdiği buyruk direnme sınırımızı aşar. Sorun bakalım der beynimiz; bu sözcük showmeni nasıl bir çalışma önerir ve nasıl bir görev almak ister. Toplumsal çenemizin, bu tarihsel alışkanlığın yanıtını önceden biliriz. Genel çizgileri ile; yani.. Şimdi.. aslında ben taşın orada iyi durmadığını vurgulamak istemiştim. Çok önemli işlerim olmasa, ben de birşeyler yapmak isterim ama, zaman çok büyük bir sorun.

Zamanın büyük bir sorun olduğu bir gerçektir. Bunu biliriz. Bir çalışmayı yorumlamanın, değerlendirmenin, en az o çalışmayı yapmak denli zor ve özenli bir uğraş olduğunu biliriz. Çalışmada ortaya çıkan yetersizliklerin, boşlukların, olumsuzlukların, yanılsamaların önerilerle, yeni açılımlarla düzeltilmesi gerektiğini biliriz. Çalışmaya ilişkin vargılarımızın, çıkarsamalarımızın, yorumlamalarımızın, değerlendirmelerimizin; çalışmanın alanına ilişkin bir kurama davanmasının zorunluluğunu biliriz. Ancak bu zorunlulukla nesnel olacağımızı biliriz. Kuramımızın toplumbilime, bilimsel ruhbilime, felsefeye dayanması gerektiğini biliriz. Kuramımızda, dünyayı algılayışımızın, toplumsal varlığımızın kaçınılmaz belirtileri olduğunu biliriz. Bir çalışmayı değerlendirirken, beğeni ya da hoşnutsuzluğumuzu ortaya koyarken, çalışmanın alanına ilişkin kurama dayanmakla önerici ve tutarlı olacağımızı biliriz. Tüm bunları biliriz. Ama bunlar bizim için o denli önemsiz ayrıntılardır ki, bilerek ve özen göstererek üzerinde durmayız. İçtenlikli bir toplum olduğumuzdan, yorumlarımız, değerlendirmelerimizde içten ve cana yakındır. Kurama, kurala zaman ayıramayız.

Nereden Nereyeler

Keskin bir Bursa çakısıyla kazındı
İsmin ince bir çınar dalına
Yalnızlık ne büyük bir düştü
Okşardın onu
Bir buğday tarlasını biçer gibi
tırpanla

O isim şimdi
Bulutları kovuyor
Yağmasın diye yağmur
Sarı bir gül fidanına

(II)

Bir fırtına
İmgelerden toz duman olmuş
bir yürek

Geriye bakınca
Nereye
Kimlerin ardı sıra akan bir ırmak
Çakıl taşları dikenler yaz çiçekleri
Ne çok ne acılardan bir durak
Bir sancıyı paylaşıyor artık
Bir resim puslu bir sabah

İncileri nerden bilirdik
Zümrütleri
Parlatılmış gümüş kaşıkları
En şenlikli ilkyazlar
Coşkun mor denizler
Gençtik çocuktuk delikanlıydık

Bir ışık gördük
Belki de bir sarı
Dağların elini öptüğü gökyüzü
Ve yüksek bulutların saçını okşadığı
Çıkmaya mı çalıştık
Yüreğimizi mi kanattık

Sırılsıklam bir sabah yanlızlığından
Ve bağırmadan ölen bir ananın
İç çekişlerinden yoğruluyor hüzün
Bir fırtına
İmgelerden toz duman olmuş
bir yürek
Hepsi bu

Tayyar Tırpan

Bedensel Boşalma ve Yine Sevgi

Sinan Baykal

Oldum olası merak etmişimdir. Filmlerde ve kitaplarda kimi erkekler vardır. Ama öyle her zaman görülenlerden değil. Cinsimizin yüz ağartıcıları, hani onlara hakaret olmayacağını bilsem aygır diyeceğim. Ama damızlık niteliklerinden dolayı. Her neyse, işte o kitap ve filmlerde bunlar, peşlerinden koşan her kadınla yatarlar, dahası onlar o yaşamdan da bıkmak üzeredirler ama, olsun, yine de zavallı 'sürtük'leri becermek gerekmektedir. İşte onlar, her önüne gelenle yatarlar, yatarlar da, yine yatabilirler. Hep şaşmışımdır nasıl olduğuna. Ama bu film ve kitapları, canım onlar pornografiye giriyor boşversene, diyerek kafadan uzaklaştırmak da kolay ya, "Osmanlı tarihi" adlı kimi kitaplarda yazıldığı üzere, padişahlarımızdan Deli İbrahim'in bir günlük rekoltesini 78'e vurdurmasına (yoksa 39 miydi, çok önemli çünkü) ne demeli? Bence birşeydememek en doğrusu, aslında düşünmemek de en iyisi galiba; yoksa o "müthiş" hemcinslerimiz karşısında içine düşeceğimiz küçüklük kompleksinden benim diyenimiz sıyrılamaz.

Tamam bu türleri sildik kafamızdan. Ya Attilâ İlhan'ın Dersaadette Sabah Ezanları'nda "aynanın içinden gördüğü" "BacaksızAbdi Bey"in, henüz ondördünde, Setanik'te köşkün arkasındaki limonlukta, "büyükanne"den çekinmenin de "kattığı ayrı bir zevkle", "akla ziyan" bir kadın olan Rosa Mizhari'yle yaşadığı "çılgın" anlara? Ya da iddiasızca söylersek, en azından belli bir bölüm eleştirmence erotik sanatın önde gelen örneklerinden biri diye anılan "O'nun Öyküsü" adlı filmdeki "kadın eğitim okulu" öğretmeni olan erkeklerin çektiği 'acılara'? Kolay mı öyle her an uyarılmış biçimde dolaşmak. İstersen hazır olma. Bir merdiven aralığı, bir şömine önü, bir sehpa üstü... tümü kadınların "eğitimi" için anında kullanılması gereken yardımcı araçlar değil miydi? Ve erkekler -bu filmde de çok şaşmışım- bu araçlarda her an nasıl da "eğitiyorlar"dı kadınları. Dedim ya, hiç anlamamışımdır bu beceriyi.

Oysa neydi "erkekle kadının ilişkisi"? "İnsanla insanın *en doğal* ilişkisi" değil miydi? Öyleyse nereden çıkıyor bu damızlık örneklerimiz? Dahası çıkıyor mu, çıkartılıyor mu? Ama inanıyorum ki bu örneklerin her birinde okur ya da izleyici mutlak birşeyler kazanıyorlar. İşte gidin bir pornografik "parça" gösteren sinemanın önüne. Gütülmekten de utanmadan, aklınıza on kişiyi kaydedin. Bir girerken, bir de çıkarken izleyin bu insanları, bunların suratlarını, beden kasılmalarını. Yapabiliyorsanız, bulun elli tane genç Attilâ İlhan okurunu. Yapabiliyorsanız derken, okuyanı yok demiyorum, ne haddime. Evet alın bu elli kişiyi, bir "Fena Halde Leman"ı, bir yukarıda sözünü ettiğim kitabı okumadan önce gözlemleyin, sonra geçsin aradan bir kaç saat, (bu süre yeter, çünkü kitapların tümünü okuyanı boşuna aramayın) yeniden gözlemleyin bu elli genci, ne şaşılası değişiklikler gözlemleyeceksiniz kimbilir? Çevresine, "karşısına kim dönüştü" diye bakanlar mı, yoksa "Bacaksız Abdi Bey"e belirli bir gıptayla küfredenler mi, ya da "acaba Leman hanım haklı mı" diye ciddi ciddi düşünenler mi? Oysa neydi "en doğal" ilişki?

EVET

NEYDİ "EN DOĞAL İLİŞKİ?"

Diyorlar ki kimi uzmanlar, insanda cinselliğin gelişimi, yaygın biçimde bilindiği gibi ergenlikle birlikte başlamaz. Çok daha önceleri, örneğin, çocuğun kendi gövdesiyle tanışmaya başladığı günler, ellerini sürekli "yeni keşfettiği" cinsel organlarına götürmeye başladığı günler, bu sürecin de başlangıcıdır. Ve eğer "ahlak"çılık ağır basmazda, gelişime ket vurulmazsa, insan bu süreç içinde cinsel uyarılmaları yaşamaya başladığı anda mastrubasyonu doğal olarak bulur, eğer yine davranışlarına ket vurulmazsa belirli süreç içinde karşı cinsiyle doyuma ulaşan ilişkileri başlatır.

Galiba haklılar da. Haklılar ama, haklılıkları varsayımlarıyla geçerli. Çünkü, daha dört beş yaşındayken gövdesini tanımak için elini cinsel organlarına götüren çocuğa "şıst, ne ayıp" denilen, cinseluyarımların başladığı ve gerilimlere daha sık ulaşır olduğu dönemde mastrubasyonla bedensel boşalımı sağlamaya çalışan gence, "aman, sakın ha" denilen bir yaşamda, insan yukardaki paragrafta yazılan doğruları gerçekleştirebilme şansından da alabildiğine yoksundur herhalde.

Ama bu neye yol açmaktadır, kimin umurunda. Kırsal yörelerde çeşitli hayvan cinsleriyle cinsel birleşmede bulunuluyormuş, vurulan ketler sonucu gençler yaygın biçimde bir öncekinden pek farkı da olmayan genelevlere taşınıyormuş, bu cinsel ilişkiler bedensel boşalma dışı herşeye yarıyormuş, kimin umurunda. Yasaklar ve "ahlak" yaşıyor yal Geçilen bu evre

"en doğal ilişki"yi katlcdiyormuş, kadın ve erkeklerin en iyimser yo r mlarla bile yüıde 58'i doyumdan habersizmiş ve çözümü mastrubasyona devamda buluyormuş, kime ne. Yaşıyor ya yasaklarımız, yaşasınlar.

Oysaki en bıkılmış fıkralarda bile sözü edilen, "gece karısından yüı bulmamış, sabah işyerinde arkadaşlanna çatmış" erkeklerin, sabah bir günaydını bile çok gören kadınların bu sinirliliği, yabanıllığı s lt toplumsal bozukluklar· la açıklanabilir mi ki? İnsanlarımızın çoğu ne d n günün ilk saatlerine böylesine bozuk başlıyorlar? Neden akşamın ilk saatlerini ne yapıp edip bir yerde iki tek atmaya ayırmaya can anyorlar? Neden h o görüsü1Jüğün bu denli üst basam a · dayız ve neden sürekli birşeylere çatıp 'boşalmak' is t yoruz?

Evet geçim derdi, evet güvensizlik, evet şu, evet bu ama, acaba salt bu kadar mı? Yoksa cinsel doyumsuzluk da mı etkili? Etkili ki. hem de nasıl. (Bk1. Çizelge 1)

Diyorlar ki kimi uzmanlar, insanların düzenli cinsel uyarılmaları sözkonusudur. Bu uyarılmalara ket vurulursa, yani uyarılmalar doğal akışı içinde gerilmelere ve boşalmaya ulaşmazsa bunun insanın diğer tüm organları ve en önemlisi de davranışları üzerinde kaçınılmaz etkileri görülür. Bu durum sürekli biçim alırsa sağlıklı bir yapıdan söz etmek olanak dışıdır. İnsan yüzü sararır, dalgınlaşmayla başlayan ve saldırganlıkla sonuçlanan inme çıkmalar yaşanır. Doyum başka araçlarla giderilmeye çalışılır, bu belirli bir süre geçerlidir. Yönelinen alanda parlak başarılar görülür. Ama bu durum geçicidir ve ardından büyük bir yorgunlukla başlayan, giderek elini ayağını işten güçten çekmeye kadar varan bir süreç yaşanır. Doyum, yemekle, içmekle giderilmeye başlanır, ya aşırı şişmanlama, ya da aşırı zayıflama gözlemlenir vb. vb.

Diyorlar ki yine, kimi uzmanlar, doyum, ya da bedensel boşalma, ya da orgazm öyle ne olduğu bilinmez ve ulaşılmaz kavramlar değildir. "Bedensel boşalma gücü, kendini hiç bir ket vurmaksızın dirimsel (biyolojik) enerjinin akışına bırakabilme**) teneğidir, **vücutta birikmiş cinsel uyarılmayı, vücuda hoş gelen istemdışı kasılıp açılmalarla, eksiksiz boşaltabilme yeteneğidir" (W.Reich, Bedensel Boşalmanın İşlevi) Ekliyorlar: "Gerilim cinsel oyunlar sırasında çıkar, hemen ardından doyum gelmezse gerilim tatsız bir şey gibi duyumsanır. Gerilimsiz** .doyumsa **cinsel enerjinin küçük bölümünün boşalımına yol açar." (Bkz. Çizelge 2.3)

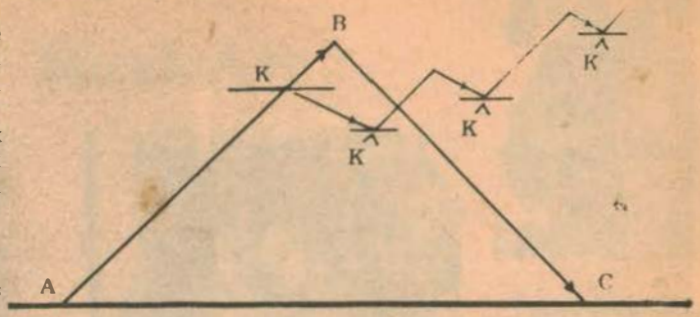
SORUNUN TEMELİ YİNE SEVGİ

Ama konu bu denli yalın da değ l. Şimdilerde cin s lbilim· s l bilgilerimize katılmış bir olgu da şu: Kadınlann büyük çoğunluğu d o uma ulaşamıyor. Kimilerince **'ulaşamaz'.** Öylesine yoğun işleniyor ki bu tema, giderek kafalara da kazılıyor. Ardından yoğun düşQnceler altında gerçekleşen ilişkiler ve sonucunda gerçekten de doyumsuzluk. **Hani** " t vuk mu yumurtadan, yumurta mı ta v ktan" diye ikide bir sorulan anlamsız so r ö r eği Gerçe k lğini yadsımak olanaksız ama, **ele** alınış biçimiyle anlamsız so r muzdan pek de farklı değ l. Oysa ki yapılabile c kler o denli yalın ve insanca ki. Bir bil g, bir a 'ego'dan sıyrılş, karşıdakini de düşünme yeter de **artar** bile. Ne varki, bu ö r ekte olduğu gibi pek de **ayrıntıyı** ayrı ayrı ele alma gereği de ortada.

Ancak şimdilik bu kadar. Yoksa **kadın ve** erkeğin birlikte doyuma ulaşmasının önemine girmek apayrı bir yazıyı gerek t ir· Ustel i bu yaulann amacı hiç bir uu n an baştan sona yapılması ve yazılması gerekenleri yazmak da **değil.** Türkçeye de kazandırılmış pek çok çalışma yayınlanmış durumda ve b lirli bir dikkatle izlenmeyi bekliyor.

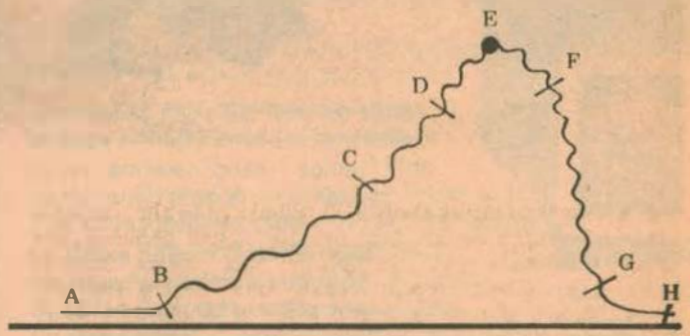
Ama bilelim ki bu olgu da bilimsel bir so r n. Yakl a da bilimsel olmalı, oluyor. Üstelik **insan** yaşamında da büyük önemi var. Öyleyse biraz çaba, biraz bilimsel merak. bi . da karşı cinsi de insan olarak .rnne. en önemlisi de s vgi, çünkü s vgisiz cinsel birleşme, hayvanlarla ve g nelevlerde kurulan ilişkilerden temelde farklı değil; öncelikle yap a · rımız bunlar. Yapılmayacak şeyler de değ l. Bir de, **girişteki** ö r eklerdeki 'kitap' ve 'film'lere birer tekme a t ak görevi du r yor önümüzde. Öyle bir tekme ki, acısını yıllarca unutturmayacak.

UYARILMANIN. GERİLME VE GEVŞ
OLAĞAN SÜRMESİ DURUMU VE KET Vl''

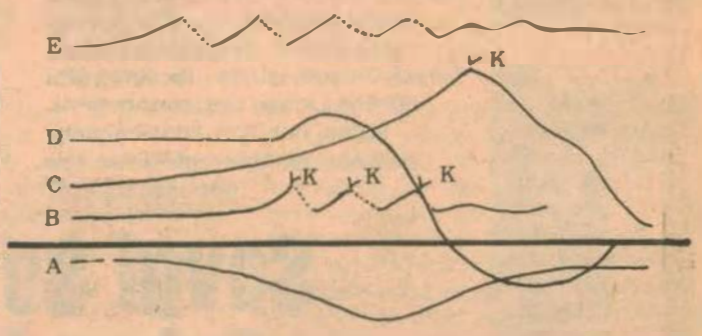
AB — Gerilme. AC — Gerilme. BC — Durgunluk.
BC — Gevşeme. K — Ket vurma.

DOĞALCİNSEL İLİŞKİDEKİ AŞAMALAR

AB — Zevk öncesi
BC — Uyarılma artışının istemli devresi. Süre tümüyle k'işilere bağlıdır.
CD — İstemdışı kas gerilmeleri devresi. Uyarılma kendiliğince süreç izler.
DE — Birdenbire tepe noktaya yükseliş.
EF — Bedensel boşalma.
FG — Uyarılmanın birden düştişü.
GH — Gevşeme.

KİMİ CİNSEL DOYUMSUZLUKLARIN
DOĞAL BOŞALMADAN OLAN DEĞİŞİKLİKLERİ

A — S sırası s gukluk **görülmesi** s nu c d u **tıksinti.**
B — **Cinsel duyarlığın azalması,** b alma ön c i **çok sınırlı zevk, duyumları yok eden** ket **vurmalar.**
C — **Bedensel boşalma öncesi uyarılma, zamansız uyarılma azalması, kişisel güçsüzlük.**
D — **Yeterli uyarılma olanaksızın** boşalma **ve** duyulan **tatsızlık.**
E — **Bedensel** b o alma önc e i **aşırı uyarılma, uyarının durmaması ve bedensel boşalmanın gerçekleşememesi.**

Nedir gerçek? Bir yığın aklıevvelin dillerine pelesenk ettikleri yaveler mi? Herkes kendi çıkarına, ya da şartların. sına göre belleđiği ve doğru bildiği şeyler mi? Değil elbet. Çocuğun sıcağı ve soğuğu tanımasıyla başlayan gerçeklilikle tanışma bir ömrü kapsayan ve çoğu zaman tam bir bilinçle kavranılmayan bir tanışmadır.

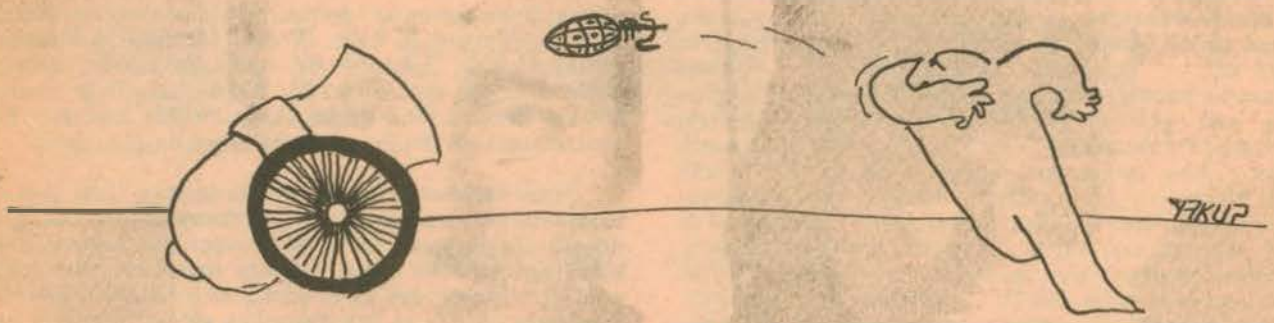
Bir gelmiş ve gelecek bağlantısı içinde, ileriye dönük olan gerçeği kavramak ve bütün bir yaşamı bu kavrayış doğrultusundaki emeğe dönüştürmek hayatı gerçekten yaşamaya değer kılan tek şeydir. Gerçeği kavramak havsalalara sığmayacak büyüklükte ve güzellikteki bir oluşumu havsalaya sığdırmak, bir umut gibi duyabilmek, bir insan ufaklığındaki sevgi umudu evrensel boyutlara vardırmaktır, gerçeği kavramak. Büyük oluşum içinde ufacıkmış gibi görünen insan yaşamını değerli, kutsal ve büyük kılan çabadır, gerçeğe dönüşen emekle emeğe dönüşen gerçek.

Halk içinde yaşıyan insanın ferdî olabileceğini sanmıyorum. Bir kimsenin en hususî, en kendine ait hali ona dünyadan, cemiyetten gelir. Diyelim ki bu hal ferdîliktir. Amma cemiyet insanın ferdî olan hallere karşı hiç ilgilenmeyeceğini nereden biliyoruz? Halkın zevkine hitap etmek demek onun yalnız ihtiyaçlarının propagandasını mı yapmak demektir. Gerçi bu da bir insanlık vazifesidir. Amma onun için başka yollar var. Kitaplar, makaleler yazmak nutuklar söylemek, afişler yapıştırmak, gazeteler çıkarmak dururken bunu ne diye, hiç de vazifesi olmadığı halde şiirden bekliyoruz?

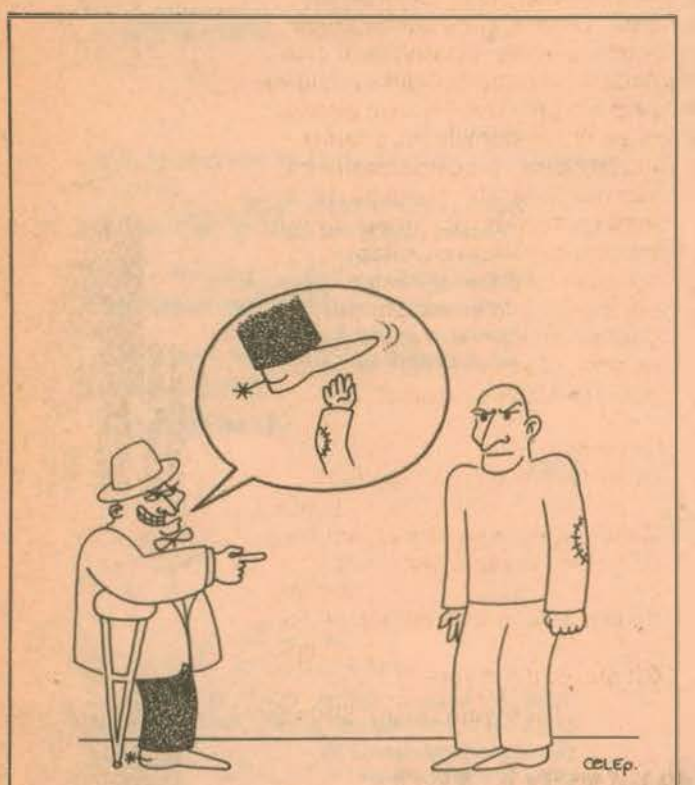
"Heeeeyl
Ne duruyorsun be, at kendini denize;
Geride bekliyenin varmış, aldırma;
Görmüyor musun, her yanda hürriyet:
Yelken ol, kürek ol, dümen ol, balık ol, su ol;
Git gidebildiğin yere."

'Hürriyete Doğru' Şiirinden

Sevgi Soysal ve Orhan Veli'yi Anıyoruz

YAKUP KARACABAY'ın karikatürü, bize gelenlerin en başarılılarından biri. Çizgilerin katılıktan uzak, basit ama ustalığa yaklaşan rahatlığı örnek alınabilir. Yakup arkadaş çizgiyi yanlış bir biçimde "kusursuzlaştırma" çabalarının yanlışlığını gösteriyor. Küçük bir el bombasının patlatılmasının, kendisinden çok daha etkili bir başka savaş aracının da patlamasına yolaçacağı ise, yeni, alışılmamış bir espri ile anlatılıyor. Daha da çok, insan figüründe görülen kimi kusurları da attığında, Yakup arkadaşın çok güzel karikatürler çizeceğini şimdiden söyleyebiliriz.

MURAT CELEP'in bize gönderdiği karikatürlerin ikisini anlamak çok güç. Biz en anlaşılabilir ve ustaca olanını yayımlıyoruz. Murat arkadaşın çizgilerinin özgün kişiliğini bulduğunu en azından bugün söylemek olanaksız. Bu eksiklik en çok da yüz, el, ayak çizgilerinde belirgin. Esprinin, konuşma balonu içinde yazı yerine çizgiyle anlatılması oldukça başarılı. Tek bacaklı bir varsılın, karşısındaki yoksulu tekmelemeye kalkışmasındaki gülünçlük de başarıyla anlatılmış.

SEÇKİN TEMUR arkadaşın uzun süredir karikatürle uğraşır neşir olduğu çizgilerinden belli. İnsan figürü, epeyce desen çalıştığını gösteriyor. Alevler içinde yanan dünyayı siyah zemin içine alması da, grafik gözleminin sağlamlığının işareti. Gelgelelim, Seçkin arkadaşın atması gereken önemlice bir kusuru var. Gerek üstteki siyah zeminin sınırlarında, gerek insan figürünün yaptığı gölgede cetvel kullanması ya da dünya ve alevlerin yarattığı dumanlarda pergelden yararlanması, ortaya sıkıntılı ve tekdüze bir çizgi çıkarmış. Oysa çizgiyi güzel kılacak olan, elin yumuşaklığıdır. Bu güzel karikatürün bir de bu önerilerimizle çizilme olanağı olabilseydi, ortaya usta işi bir karikatür çıkabilirdi. Bir başka nokta daha. Dünyayı alevler içine atanlar, acaba "petrol zenginî" araplar mı? Ya Batının çokuluslu dev petrol tekelleri? ..

Ahmet Küçük'ün şiirinin en önemli yanı, kuşkusuz günceli şiirine başarılı bir şekilde yedirişinde. Arkamızda güncel-şiir dengesini güncelden yana bozmuş bir toplumcu şiir geçmişi varken Ahmet arkadaş bu kolay yola gitmiyor. Tek tek sözcüklerin, imgelerin yaşadığımızda karşılık bulması güncelin anlatımını başarılı kılıyor. "Biraz yorgunum boşlukların ortasında", "çürük saplı bir balyoz gibi kafam" derken, yine "Dağlıyor bağrımızı dışımızda örgütlenmesi hayatın", "bilsen nasıl da titrer elleri insanın/suçsuz resimleri yırtarken" derken, bugünümüzü yalın biçimiyle, özetle, şiirle yansıtıyor. Fakat Ahmet arkadaş şiirde sözcük ekonomisine özen göstermiyor. Şiiri diğer yazın türlerinden ayıran ögelerden biri, belki de en önemlisi, yoğunluğun sözcüklerin ekonomik-tutumlu kullanımıyla sağlanması. Daha az sözcükle daha yoğun anlatım, hiç kuşkusuz şiirin uzun ya da kısa olması demek değil. Ahmet arkadasın şiirinde, "Bültenler okunur, çarpık, çirkin, sevimsiz" derken, anlatılan zaten bir sonraki dizenin anlatımında saklı. Yine "Seveceğiz beklemeyi" dedikten sonra, "bekleyeceğiz, ama yozlaşmadan" demeye gerek kalmıyor sanırız. Ahmet Küçük arkadaşla bunları birlikte tartıştıkça bu küçük eksiği birlikte aşacağız. Yayımladığımız şiiri bunun en büyük kanıtı değil mi zaten.

Necmi Selamet ise bu kısa ve özlü şiirinde, şiirle onca yıl uğraşanların, yazanların bile başaramayabildiği konuşma dili-şiir dili dengesini ne güzel kuruyor. Bu sesleniş, yine karşılığını yaşamda bulan dupduru simgelerle, ince fakat açık bir bildiriyle -her şiirin kuşkusuz bir bildirisi olmalı-, alışılmışın dışında ve çok başarılıca güncel vermiyor mu bize?" dikkat edin uyardım sizi inciteceksiniz/bekleyin dedim kolay değil./iki gözüm sürgün şiir..." Necmi arkadaşa, bu başarısını bize göndereceği diğer şiirlerle kanıtlamak düşüyor artık.

KATLANILACAK ÇARESİZ

Biraz yorgunum boşlukların ortasında
biraz da üzgün şimdilik,
çürük saplı bir balyoz gibi kafam
gözlerim zemheri, antenlerim kırılmış
habersiz kalmışım üstelik
habersizim anlaşılan

Dağlıyor bağrımı dışımızda örgütlenmesi hayatın
Uyanmak istiyorum dipsiz uykulardan
bültenleri dinlemeliyim,
sessiz, küfürsüz, meraklı bir akşam,
Ey hayat!
İki elle sarılmayı engelleyişimizdedir mahzunluğumuz

Nasıl isterdim yüzüme bakmasını tek fotoğrafın,
altı'ya dokuz, siyah beyaz,
bilsen nasıl titrer insanın
suçsuz resimleri yırtarken.
Kalbim,
anlamalısın, yük oluşunu iç cepte taşınan resmin
sevgilinin yüzleri girse de bulutların koynuna,
düşmana inat, taşı ona en yakışan ismi,
yalnızlığa taşı, sabır gecelerine, sevince,
gerekecekse, sorgu odalarına, hem de cesaretle.
Hayat bağışlamıyor yanlışlarımızı
Anılarla doluyum, düğümü çözülmemiş,
çok üslü bir denklem yüreğim,
anılar, köprüsüz, kıyısız bir ırmak
bu akşamla da olsa ulaşamayacak hayata
dostlukların boy verdiği vadilerden..

sürgün şiir

bekleyin biraz kolay değil
denizler dağlar var sanki önümüzde
yolunuzu yitirip
döneceğinizden korkuyorum
dikkat edin uyardım sizi inciteceksiniz
bekleyin dedim kolay değil,
iki gözüm sürgün şiir...

NECMİ SELAMET

Bültenler okunur, çarpık, çirkin, sevimsiz
ölüm haberleri bile çok görülüyorsa insanlara,
yeni bir dil yaratmalısın
söz aralarından toplu fotoğraflara
Hazır mısın mazlumların çağrısına almaya?
Kalbim!
Seveceğiz beklemeyi,
bekleyeceğiz, ama yozlaşmadan
Ve katlanacaksın çaresiz, habersiz akşamlara..

AHMET KÜÇÜK

Eğitimde Tiyatro

MUZAFFER BUDAK

Bilim kurallarının ve bilim öğelerinin güzel sanatlarla ilişkileri olumlu düşünceler kazandırır topluma. Tiyatronun yapıcılığı, öğeleri arasındaki bilimsel kavramların sonucudur. Tiyatro seyretmeyen bir toplumun yapıcılığı olamaz. Bilimden yoksun milletler gibi. İnsanlara yaşamın temasını canlı olarak yansıtan tiyatro sanatının, felsefeyle, sosyolojiyle ve metodolojiyle yakın akrabalığı vardır. Örneğin, seyrettiğimiz (Kadife Çiçekleri) ve (Bahar Noktası). Her iki oyunun içeriği sosyoloji ve metodoloji kültüründen kaynaklanır. Kadife çiçeklerindeki sosyal ilişkiler, bireyin toplumla ilişkileri, temsel çözümlemeler sanatsal simgelerle seyredildi. "Bahar Noktası" eğitsel bir değişimle sahnelendi Deneme Sahnesi'nde. Bireye yapıcı düşünceler, olumlu duygular kazandıran "Bahar Noktası", sanatsal bir aşamadır tiyatromuzda Balenin doğuşunda ve gelişiminde felsefenin simgeleri bir gerçektir. Bale, somut ve sanatsal bir felsefedir. Müziğin, dansın, edebiyatın, resmin, mimarinin birleşimi olan bale sanatı ve opera, felsefi ve sosyal mesajlar yansıtır seyirciye. Sergilenen, Çark, Çeşitlemeler ve Konçerto bale gösterilerinin içeriği bu nitelikte. Toplumsal sorunların en başında güzel sanatlar yer almalı, sinemayı, küçük kentlere, bucaklara, yaz aylarında bazı köylerimize kadar götürdük. Fakat tiyatroyu götüremedik. Bizim kuşak tiyatronun küçük kentlerde ve kırsal kesimlerde gerçekleşmesini göremeyecek. 1950'den önce Halkevleri sayesinde tiyatro kültürü tüm kentlerde halkımıza verilmeye çalışıldı. 1950'den sonra Halkevleri kapatılınca bu çabalar yarıda kaldı. Tiyatro kültürü almayan toplumlar hasta bir kuşak oluşturur. Bilimsel düşünerek sosyal bir sorun olan tiyatroyu tüm ülkede yoğunlaştırmalıyız. Tiyatro ile toplum bireylerine edebiyat, felsefe, sosyoloji, müzik, dans, dekor ve giysi kültürü verebiliriz. Onların düşünce yapılarını sanat ve felsefe temeli üzerine geliştirebiliriz. Sanat ve felsefe kültürü alan bireyler yapıcıdır, olumludur, yaratıcıdır ve tinlerinde insan sevgisi vardır. Karakterinde insan sevgisi olan toplumlar tüm güçlükleri yenerler. Tiyatro topluma insan sevgisi aşılar. Eğitim insan sevgisi doğrultusunda olmalı.

"Cinsellik konusuna ve tartışılmasına olanak vermeniz çok olumlu."

İlk ve ikinci sayısını okuduğum derginin yayıncılarını kutlar, Yarın'ın devamı için başarılar ümit ederim.

Değindiğiniz konular, özellikle "Gençlik üstünde olumsuz etkiler yaratan, derin yaralar açan cinsellik.." konusuna ve tartışılmasına olanak vermeniz çok olumlu.

Yıllardır beynimiz "aile terbiyesi" diye yıkanıyor. Kalıplaşmış ahlak kuralları toplumu olumsuz yönde etkiliyor. Git gide toplum yozlaşıyor. Ahlak, toplum ahlakı bu yozlaşma içerisinde kurtlanıyor. İşlerliğini yitiriyor. Ve biz gençler "karabasanlarla", daha nicelerle kısır bir döngüye sürükleniyoruz. Kendimi yozlaşmışlıktan ne denli dıştalasam da, sisli bir perde gibi önümde veya kara gölge gibi arkamda...

Geleceğin "anaları", "babaları" olacağımız bir gerçek. Pekiyi o zaman biz nasıl davranmalıyız? İşte kendimizi bu konuda eğitmeliyiz. Bizim çelişkimizi bizden sonraki nesiller çekmesinler, yaşamasınlar.

Sanırım "aile" ve "evlilik" konusunda söylenecek sözler kitaplara yetmez. Hele Türk geleneği "görücü" usulü ile evlilik yok mu? Ya bizim "yiğit", "mert" erkeklerimizin "el değmemiş, hanım hanımcık olsun demeleri".

"Ferdin sosyalleşmesini temin eden menfaat birliklerinden biri de ailedir" diyor, lise son sınıf sosyoloji kitabı. Bunun tartışması okulda oldu ve yanlışlığına varıldı. Oysa ben onaylıyorum. Günümüz evlilikleri (kapitalizmin yapay ilişkileri sonucunda gelişmiş ya da modern aile), bir çıkar güder. Gerek maddi, gerekse manevi, çocuk sahibi olmak bile çıkarcılaşmış tır...

Eğitimden, öğretimden uzak, kendi çabalarımızla bir şeyler yapıyoruz ve ne yazık ki, cep fotoroman okuyan, düşlerle yaşayan gençlerimiz büyük bir çoğunlukta...

HANİFE YEŞİLVAN/İzmir

"Şiirin hakkının ödenmesi gerekir..."

Bu çoşkulu olduğu kadar ağırbaşlı uğraşınızın uğraşımız şekline dönüşmesini dileyen çağrı ve çabalarınızın başarıya ulaşmasını dilerken, hepimize kolay gele.

... Bizim toplumumuzda şiir hala en etkin duyguların dile getiriliş şekli, müziksel formasyonlarıyla birlikte. Bu gerçekten yola çıkarak, Yarın'ın şiire yönelik sayfalarını artırması (özellikle yeni seslere kucak açan) ve böylelikle Yarın'ı belirli kadroların değil, bir kitle dergisi yapacak olan etmenlerden biri olan şiirin hakkının ödenmesi gerekir... Gençliğe açık sayfalar, sırf onların şiirlerini yayınlatma isteğini tatmin için değil, elbet şiiri bir uğraş ve ötesinde yaşam biçimi seçmiş olanların yetenekleri ölçüsünde desteklenmesini, ustalaşmasını (bilgi ve görgüsü artırılarak), bunun yanında kitlelerin şiir yoluyla olaya katılmasını sağlamalıdır. Toplumsal kazanç olarak bir zorunluluktur şiir...

TUNÇAY KÖSE/İstanbul

Değerli yazar ve dost **Sevgi Soysal**'ı Kasım 1976'da yitirmiştik. Sevgi'nin romanları, öykülleri ve yazıları sık sık yeniden basılıyor. Sanatçıların unutulmazlığı, ölmezliği böyle olsa gerek.. Annesi Aliye Hanım, Sevgi'nin ölüm yıldönümü için bir armağan hazırladı. Sevgi Soysal'ın ilk kitaplarından 'Tante Rosa'yı Almancaya çevirdi ve Almanya'da bu çevirisi yayınlandı. (Kitabın iç resimlerini de, kaç yıldır Paris'te oturan genç ve değerli karikatürcümüz Selçuk Demirel çizdi.) Ana gibi yar olmaz. Aliye Hanım, ölümünün üçüncü yıldönümünde de Sevgi Soysal için uzun bir şiir yazmıştı. (Somut, s.1)

Eylül sonu Ankara'da edebiyatçı trafiği yoğundu. 26 Eylül'do dağıtılan Türk Dil Kurumu ödül töreninde, pek çok edebiyatçı, yazar ve bilim adamı bir araya geldiler. Bilindiği gibi, roman ve hikaye ödülünü 'Başka Bir Yaz'la **Burhan Günel**; şiir ödülünü, Bir Denizin Çekildiği Bütün Kıyılar'la **Mehmet Taner**; inceleme ödülünü 'Dil İle Ekin'le Doç. Dr. **Aydın Köksal**; bilim ödülünü 'Türk Devrim Tarihi'yle Prof. Dr. **Suna Kili**; çocuk yazını ödülünü 'Nasrettin Hoca'yla **Ali Püsküllüoğlu**; radyo ve televizyon dil ödülünü de 'Müzik Sözlüğü'yle **Mustafa Apaydın** kazanmışlardır. Törenden sonra, Kurumun yukarı salonunda kokteyl verildi. Birbirleriyle tanışmayanlar, uzun zamandır karşılaşmayanlar öbek öbek bir araya geldiler... Kayseri'den gelen Ahmet Ada'yı bir arkadaşı Cahit Külebi'yle tanıştırdı. Külebi, genç ozanla tanıştığına sevindi. Mütevazi olduğu kadar gönül almasını da çok iyi bilen Külebi, Ada'ya öyle dedi: ".. Yeditepe Şiir Ödülünü senin almanı çok isterdim. Az bir oyla yitirdin, canın sağolsun.. Daha gençsin." Ada bu sözlerle birlikte, en çok Külebi ile tanıştığına sevindi. /Söz Cahit Külebi'den açılmışken şunları da söyleyelim: Giinden güne kendisini yenilemesini bilen; yılların usta ozanı Külebi, geçenlerde bir dostuna Yarın dergisini çok sevdiğini söyleyerek eklemiş: "Hele Yesenin çevirileri.. 'Anneme Mektup' çevirisi, ancak 'Çirozname' ile karşılaştırılabilir. Erdost'un uzun ve güzel yazısını da zevkle ve duygulanarak okudum. Gençlerin ellerine sağlık."

Şair ve yazar **Hasan Hüseyin**, 'Filizkıran Fırtınası' adlı şiir kitabıyla 1981 **'Ömer Faruk Toprak'** Şiir ödülünü aldı. (Aynı ödülü geçen yıl Ahmet Telli ve Metin Altıok paylaşmışlardı) Hasan Hüseyin, bilinen şiir işçiliğini sürdürüyor. Ekim ayı içinde yeni şiir kitabı da yayınlandı: Acılara Tutunmak.

Öbür ödüller de şöyle: Milliyet Sanat Dergisinin Abdi İpekçi Roman Ödülünü 'Bir Çağ Yangını'yla **Hulki Aktunç** kazandı. (Kitap Derinlik Yayınlarında geçen ay çıktı).

Antalya'da oturan şair **Metin Demirtaş**, Ekim ayında sağlıkkontrolu için Ankara'ya geldi. Edebiyatçı dostlarıyla özlem giderdi. Yarın'ı izlediğini, beğendiğini söyledi. Genç yaşta bu bedensel acıyı tadan, ama yaşama gücünü ve şiir işçiliğini yitirmeyen Demirtaş, kendi'sine yaraşır umutla bakıyor geleceğe.

Ankara'da yeni bir yayın kooperatifi kuruldu. Şimdiye dek kurulanlardan daha kapsamlı ve toparlayıcı olacağı söylenen örgütün adı: **Sınırlı Sorumlu Dayanışma Yayın Üretim Kooperatifi**. Dayanışma'nın işbölümü de şimdilik şöyle: Başkan Nusret Kemal Otyam, İkinci Başkan: Mahmut T. Öngören, Yönetim Kurulu: Vahap Erdoğdu, Ahmet Say, Ahmet Telli, İbrahim Demirel, Yaşar Yörük, Sargut Şölçün ve Ali İhsan Mıhçı.

Aziz Nesin Ankara'ya gelmişti. Yanında zarif bir Türkolog bayan vardı. Yarın dergisinin ilk iki sayısı kendisine verildi. Yılların dergicisi Aziz Uste Yarın'la ilgilendi.

Talip Apaydın'ın 'Kente İndi İdris' adlı romanı yargılanıyordu. Aklandı ve satışı birden arttı.

Tekin Sönmez de bir röportajdan ötürü epeyidir tutuklu olarak yargılanıyordu. Şair ve yazar Tekin Sönmez de aklanarak, özgürlüğe kavuştu.

Çağdaş Gazeteciler Derneği "Yılın Gazeteciler Yarışması" Yönetmeliği Açıklandı

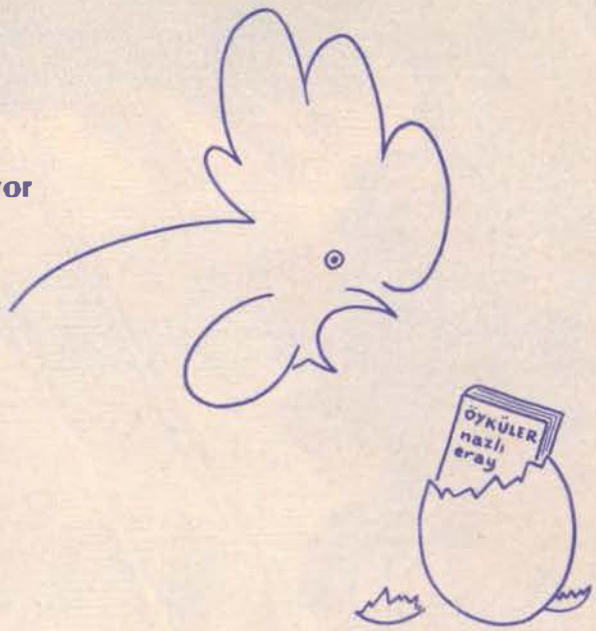
Çağdaş Gazeteciler Derneği her yılki geleneksel "Yılın Gazeteciler Yarışması"nı bu yıl yeni hazırlanan bir yönetmeliğe göre "Ankara, İstanbul ve İzmir Basını", "Anadolu Basını" ve "TRT" olmak üzere üç ayrı kategoride yapacaktır. "Ankara, İstanbul ve İzmir Basını" ve ayrıca "Anadolu Basını" kategorilerinde 1) Makale-fıkra, 2) Haber, 3) Röportaj, 4) Mizanpaj, 5) Karikatür, 6) İnceleme-Araştırma, 7) Fotoğraf, 8) Spor (haber, yazı, röportaj vb.) dallarında ilk üç dereceye girenlere armağanlar verilecektir. "Ankara, İstanbul ve İzmir Basını" ile "Anadolu Basını" kategorilerinin ilk kez bu yıl birbirinden ayrılarak Anadolu'daki basın emekçilerinin önemsenmesi yoluna gidilmiştir.

Derneğin aynı yarışmasındaki üçüncü kategoride de TRT'deki "Radyo programı, TV programı, Radyo-TV haberi ve TV haber kameramanı" dallarında ilk üç dereceye giren yapıtlar seçilecektir. 1981 yılı içinde gazeteler ve dergilerde basılmış yapıtların 3 kopyası ve aynı yıl içinde radyo ve televizyonda yayınlanmış yapıtların metinlerinin ya da ses bantlarının ve filmlerinin yarışmaya girebilmeleri için, en geç 15 Aralık 1981 tarihine dek Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin *"Ankara, Mithatpaşa Cad. 28/22, Kızılay"* adresine postayla ya da elden bir başvuru yazısıyla birlikte teslim edilmesi gerekmektedir. Aynı adresten yarışma yönetmeliği de istenebilir.

Bu yılki yarışma seçiciler kurulunda şu üyeler vardır: Yazgülü Aldoğan (öğretim üyesi), Nezih Danyal (karikatürist), İbrahim Demirel (fotoğraf sanatçısı ve öğretim görevlisi), Selahattin Duman (gazeteci), Mustafa Ekmekçi (gazeteci-yazar), Jülide Gülizar (ÇGD Yönetim Kurulu üyesi), Ertan Somunkıran (TRT), Önder Şenyapılı (yazar-öğretim görevlisi) ve Uluç Gürkan (gazeteci).

Aziz Nesin Sinema Eleştirisi Yapıyor

Ahmet Arif

firuz.-